

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

SOBOTA, 7. MARCHA 1939
Štev. 9, leto XVIII.

LIST IZDAJA REPUBLIKI SVET
ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE
GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIK
IVO TAVČAR

LIST IZHAJA V UREDNIŠKI POVEZAVI
Z "RADOM", NASLOV UREDNIŠTVA IN
UPRAVE: LJUBLJANA, ČUFARJEVA 3,
POST. PREDAL 264 — TELEFON URED-
NIŠTVA 32-538, UPRAVE 39-046, HISNA
CENTRALA 32-031 — RACUN PRI MEST.
NI HRANILNICI V LJUBLJANI ŠTEV.
600-11/606-1-3-221 — POSAMEZNA ŠTE-
VILKA STANE 20 DINARJEV, NAROC-
NINA JEZ. ČETRTLETNA 250, POLLETNA
500 IN LETNA 1000 DINARJEV — LIST
TISKKA CASOPISNO PODJETJE "SLO-
VENSKI POROČEVALEC" — POŠTNIINA
PLAČANA V GOTOVINI.

List ustanovljen 20. XI. 1942

TITU naproti

Kmalu bomo, kakor prej-
nje kratki, pohiteli na ulice
pozdraviti Tita.

Tisoči, desetisoči, stotisi-
ti mu bodo šli naproti, da
bi v nenehni niz ljubezni
in spoštovanja do Tita —
človeka, Tita — borca, Tita
— graditelja, nanizali še
eno žlahtno zrnce. In spet
bomo ponosni, ker je Tita

naš in ker ni samo naš, zakaj njegove besede in misli so
odzvanjale v srcih ljudi iz mnogih daljnih dežel.

Njegove želje, njegovo hotenje so tudi naše želje in naše
hotenje. Toda še več kot to. Zda so to želje milijonov in
milijonov ljudi na vseh zemljepisnih širinah — želje, da bi
živeči v miru, da bi sami odločali o svoji usodi, da bi gradili
most razumevanja in prijateljstva.

Sleherno Titovo besedo in vsak Titov korak na trimesečni
poti po azijskih in afriških deželah je spremljala težnja, da
bi človeštvo rešili pred atomsko katastrofo in uničenjem
samega sebe, da bi našli skupni jezik, da bi spletli trdnješe
niti prijateljstva.

Na srečo je zdaj čedalje več ljudi in čedalje več držav-
nikov, ki žele prav to. Od prvega Titovega potovanja v Azijo
pred leti so se rodile nove neodvisne dežele. Na mednarod-
nem političnem prizorišču se je pomnožilo število tistih, ki
v aktivni koeksistenci vidijo izhod iz začaranega kroga. Te
sile odklanjajo alternativno oboroženega spopada, zakaj to bi
pomenilo samomor človeškega rodu. Prav tako nasprotujejo
blokovski koeksistenci, ki pomeni nenehno razkosanost sveta
ob nenehnem tekmovanju v oboroževanju in večnih pogaj-
anjih in večnem barantanju. Te sile odklanjajo jalovi nev-
tralizem, ki pomeni kupovanje miru za ceno plašnosti in po-
puščanja pred agresijo.

Zagovorniki aktivne koeksistence žele, da bi ladja sodob-
nega sveta, ki jo blokavske burje mečejo sem in tja, zaplula
v mirno luko, da bi se razpršili temni oblaki nevarnosti in
groženj, da bi začeli miroljubno sodelovati. To sodelovanje
pa je nujna potreba in realna možnost. Treba pa je tudi z
dejanji — ne pa kot se kdaj pa kdaj dogaja, samo z besed-
dami — priznati različnost in svojevrednost poti posameznih
dežel, zavreči prakso, ki vsiljuje tujo voljo in tuje šablone.

Titova pot je bila za vse tiste, ki so odkritosrčni in do-
bronamerni, tudi pot miru, pa tudi pot razumevanja drugih
narodov in njihovih želja, da gredo po lastnih stezah družbi
futišnje dne nasproti. Ko spoštujemo in branimo svojo svob-
odo, zmeraj težimo po svobodi za vse, spoštujemo željo
drugih, da svobodno zidajo svoj dom.

Človeku je lastno, da teži po lepšem in boljšem; če se ta
srečnejša in pravičnejša družba gradi različno in če pri tej
dolgotrajni tekmi ne startajo vsi iz istih izhodišč in ne pri-
dejo vsi istočasno na cilj — to ne pomeni, da cilj nekega dne
ne bo dosežen, ali da ga je treba vsiliti. Prej ali slej bo
novo premagalo staro. V tem spopadu med starim in novim
pa se porajajo novi družbeni odnosi. Slehernemu narodu pri-
pada pravica priti do cilja po stezah, ki jih je sam izbral.

Zato so besede, izrečene na Titovem potovanju, pogosto
ponovljene besede — samoodločba, enakopravnost, nevmeša-
vanje v notranje zadeve, miroljubno sodelovanje, medsebojno
razumevanje, priznavanje posebnih poti in družbenega raz-
voja, dobile za nas polnokrvni smisel, zakaj to so načela,
od uveljavljanja katerih je odvisna bodočnost človeštva. Ne
podcenjujemo čeri in nevarnosti, ki groze sodobnemu svetu.
Toda prizadevamo si, da bi jih odstranili, da bi s temi načeli
premagali težave, da bi skupaj z drugimi odprli perspektivo
srečnejšega in varnejšega življenja vseh ljudi.

Ko pa rečemo mi, mislimo na Tita, zakaj nihče bolje od
njega ne izraža naših želja in naših hotenj.

POSVETOVANJE O STORILNOSTI

VEČ IN BOLJE

Pred Domom sindikatov v Beogradu je te dni stala
nevadna podoba: troje rek je prišlo iz enega samega
vira, na drugi strani velikanskega panoja pa so se izte-
kale na različnih krajih. Risba je dejansko prikazovala
dinamiko gibanja proizvodnje, delovne sile in storilnosti.
Proizvodnja se je naglo vzpenjala kvišku, delovna sila
ji je bila za petami, medtem ko se je produktivnost dela
trudoma prebijala naprej. Zakaj so ta pano prikazali
številnim mimoidočim?

Zveza Inženirjev in tehnik
Jugoslavije je imela
2., 3. in 4. marca posve-
tovanje o storilnosti.
Prebrani so bili štiri referati
in 48 koreferatov. Posvetovanje
je pozdravil član Zveznega iz-
vršnega sveta tovariš Moma
Marković, v razpravo, ki je
bila zelo plodna, pa je posegel
podpredsednik Zveznega izvrš-
nega sveta tovariš Mijalko To-
dorović.

Nekaj podatkov bo najbolje
ponazorilo, kako se je povečala

proizvodnja v naši deželi v po-
vojnih letih. V primerjavi z let-
om 1939 proizvajamo zdaj dva-
inpolkrat več premoga, štrlin-
polkrat več železa, petkrat več
električne energije, sedemkrat
več surovega železa, prav to-
liko rafiniranega svinca l. 1957.
Industrijska proizvodnja l. 1957
je bila malone trikrat večja od
industrijske proizvodnje l. 1939.
Jugoslavija postaja industrijska
dežela. Naša družbena
skupnost vložila vsako leto okrog
500 milijard za izgradnjo novih

In preureditev obstoječih ob-
jektov. S tem se čedalje bolj
širi industrijska baza našega
narodnega gospodarstva. Hkrati
ustvarjamo s tem tudi podlago
za čedalje višji življenjski stan-
dard delovnih ljudi.

To je ena plat medalje. To-
da sleherni izdelek nosi v sebi
določeno količino živega dela,
surovini, pogonske energije, del
stroja, ki se je obrabil, med-
tem ko je bilo blago izdelano.
All v določenem času uporabi-
mo tega več ali manj — od te-
ga je, preprosto rečeno, odvis-
na stopnja storilnosti.

Če v tem oziru naše gospo-
darstvo primerjamo z gospodar-
stvom drugih dežel, predvsem
tehnično bolj razvitih — bomo
videli, da Jugoslavija v svo-
jem razvoju še zmeraj precej
zaostaja. To se pravi, da je
mimo vzpona v industrijski
proizvodnji potrebno proizva-

la, hkrati pa težili po pomote-
niju in standardizaciji konstruk-
cij, bi se izognili neštivilnim
odvečnim poslom, proizvode pa
bi pocenili.

Primer je bil naveden iz kon-
strukcijskih birojev, zakaj od
toda je treba začeti iskati druge
pomanjklivosti, ki so pogosto
pogojene s konstrukcijo samo.
Številni izdelki pridejo v ve-
čini primerov na trg v majh-

ni serijah, to pa pomeni, da
je proizvodnja dražja.

Posebno vprašanje je sode-
lovanje več podjetij pri pro-
izvodnji, se pravi kooperacija,
ki je že rodila lepe sadove, ni
pa še toliko razvita kot bi pri-
čakovali.

Vse to so rezerve. In ne sa-
mo to.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Osmi marec -- mednarodni dan žena

Za srečo naših otrok

Še en praznik solidarnosti vseh žensk sveta v boju za
boljše življenje človeštva. Še ena manifestacija, ne-
štivilne želje in upi glede dostojanstva matere, žene,
državljanke. To je priložnost, da milijoni sro izpričajo
plemeniti upor zoper nasilje, vojno in krivico, da to iz-
pričajo tiste, ki najbolje razumejo žlost in radost, ki
najbolje občutijo in trepetajo pred žlost, ki bi utegnili
ogroziti njihovo življenje in življenje tistih, ki so jim pri srcu.

Letošnji praznik naprednih žensk sveta, osmi marec, sla-
vijo Jugoslovanke v jubilejnem letu revolucionarne boja
jugoslovanskega delovnega ljudstva. Sleherni dan in vsak
trenutek v tem letu pomeni spomin na boje, na žrtve, na
zmage, spomin na poti, po katerih smo težili k svobodi. Na
teh poteh boja za svobodo je bila jugoslovanska ženska neza-
mat, vzgojiteljica rodov, ki se niso bali kraljevih ječ, rodov,
ki so se s smelimi srcem postavili pred fašistične bajonete
v času, ko so pred grozljivim prodiranjem izginjale dežele
druga za drugo, ko so svobodušne bile uničevane druga za
drugo. Ženske Jugoslavije so bile v prvih vrstah tega boja in
se borile za svoje človeško dostojanstvo, za svoje pravice, za
spoštovanje dela. Nihče jim ni podaril njihovih pravic in
možnosti, da dostojno in enakopravno stopijo v družbeno in
politično življenje ljudstva. Svojo revolucionarno akcijo za
emancipacijo žensk in uveljavljanje njenih družbenih vrednot,
so jugoslovanske ženske zmeraj povezovala z revolucionarnim
gibanjem jugoslovanskega delavskega razreda. V tem je raz-
lika med našim revolucionarnim gibanjem žensk in nekate-
rimi drugimi ženskimi gibanji po svetu v minulosti in zdaj.
Medtem ko so oni v osvoboditvi ženske videli (ali vidijo)
osvoboditev plemenitašnje, aristokratske, meščanske od gos-
podinjskih in družinskih poslov, ne glede na družbeni sistem,
krivico in izkoriščanje, ki ženski ni mogla dati popolne osvob-
oditve, pa so imele v naši deželi ženske v boju zmeraj pred
seboj jasen, vzvišen revolucionarni cilj — osvoboditi vso
družbo krivice in zla.

Letošnji praznik naprednih žensk pomeni za Jugoslo-
vanke hkrati mobilizacijo za nove naloge, pomeni novo poziv
delovni ženi. Poziv vzgojiteljicam, tistim, ki zdravijo bolne,
tistim, ki se ukvarjajo z znanostjo, poziv tistim, ki ob raz-
svitu gredo na naša polja, da bi z novimi napori graditeljev
ramo ob ramo z moškimi kot doslej uresničevali še srečnejšo
bodočnost zase in za svoje otroke.

Korenine zatiranja žensk so izpodrepane. Zena je pri nas
enakopravni udeleženec v družbenem in političnem življenju,
s prav takošno vlogo gradi, kot se je prej borila. Toda ne
moremo biti docela zadovoljni s splošnim stanjem in polo-
žajem žensk pri nas. Še zmeraj je preveč bremen na njenih
plečih, mnogo je skrbi, ki jo navdajajo, proces njene ekon-
omske osamosvojitve pa je dokaj dolgotrajen. Zda je nikjer
na svetu ženska ni popolnoma enakopravna. Popolna osvobo-
ditev ženske in njena enakopravnost sta neločljivo povezani
z duhovnim in gmošnim napredkom cele družbe.

Pred več kot sto leti je star borec za socialno pravičnost
trdil, da je "... v družbi stopnja ženske emancipacije naravna
posledica splošne emancipacije. Od materialne podlage
družbe in splošnega napredka vseh ljudi bo potemtakem od-
visna tudi stopnja popolne osvoboditve ženske izpod njene
podrejenosti, »domačega suženjstva«. To postaja skrb vse
družbe, toda ne samo žensk, marveč tudi moških.

Toda naloga predvsem nas moških je, da se borimo proti
nazadnjaškemu nazorom, da je ženska lahko samo gospodinja,
da je njena naloga samo vzrejanje in vzgojati otroke, biti
rodnica, da mora biti podrejena gospodolovnosti moža v druž-
ini. Čeprav so bili to nazori in ideali fevdalnega obrtnika, še
zmeraj naletimo nanje tudi med sodobnimi ljudmi v sociali-
stični deželi.

Ne samo družbeno škodljivi, marveč tudi nečloveški so
pojavi, da v nekaterih tovarnah odpušča pretežno ženske,
da ne skrbe za njihovo strokovno usposabljanje, da družbene
in politične organizacije celo pozabljajo na ženske in malo
računajo, nanje kot na aktivistke in najboljše zaveznice v
izgradnji novih, socialističnih odnosov v družini.

Koliko krivice se še godi ženski in s tem tudi družbi, ko
se izogibajo zaposlovanju ženske delovne sile po podjetjih in
drugih delovnih mestih. Naše razmere ponovno potrjujejo
tisto, kar je ugotovil Lenin leta 1920, govoreč delavkam:
"... da enako pred zakonom še ni enako pred življen-
jem ... Zato je potrebno, da delavke čedalje bolj sodelujejo
pri upravljanju družbenih podjetij in upravljanju države".
Lahko smo veseli, da je v tem kratkem, trinajstletnem ob-
dobju izgradnje Jugoslovanske zelo aktivno stopila v družbeno
politično življenje, da število žensk, delavk v industriji, pro-
fesorice, učiteljice, zdravnice, znanstvenice in specialiste raznih
vrst naglo narašča, da je sodelovanje žensk v delavskem
samoupravljanju (za kar se je zavzemal strastni revolucionar)
razmeroma množično, v odstotkih izraženo celo večje, kot je
število zaposlenih žensk v industriji. Toda to so šele prvi
koraki.

Naša dolžnost zdaj je, da se spoštljivo spomnimo jugoslo-
vanskih žensk in mater, da se zahvalimo materam borkam,
materam, ki žalujejo, ženskam, graditeljicam, materam, ki
vzgojajo novo izmenjo, ki bo s še večjim poletom priglala
nove bakle in šla naproti še lepšim časom.

Naša dolžnost je, da ne pozabimo na one, ki si še niso
priborili tistega, kar imamo ni zavoljo svoje solidarnosti in
dejavnosti, zakaj »mi ne molčimo niti zdaj, čeprav smo
besedo povedali svojim, kot je rekel pesnik. Za srečno bodo-
čnost, kateri gremo naproti, za srečo naših otrok.

M. DRULIČ

jati tudi produktivneje, se pr-
vi — ceneje.

To pa je druga stran vpra-
šanja.

Prav tako je treba odstraniti
zelo razširjen predsodek. Ni
zmeraj boljša in sodobnejša
oprema, ki v drugih deželah
vpliva na to, da dosežejo večjo
storilnost, marveč vplivajo na
to nekateri drugi čintelji. Ti
so: boljša organizacija dela,
skladnejši tehnološki proces,
specializacija in podobno.

Perspektivni družbeni plan
zahteva povečanje storilnosti v
naši industriji za 6 do 7 od-
stotkov letno. Plan za leto 1958
je določal samo pet odstotkov.
Doseglj pa smo v gospodarstvu
(brez kmetijstva) dva odstotka.
v industriji sami pa en od-
stotek.

Ta dejstva silijo k razmis-
ljanju o vzrokih, ki so ob na-
daljnjem naraščanju proizvod-
nje vplivali, da smo zlasti lani
doživel zastoj v storilnosti.

Inženirji in tehniki so na po-
svetovanju o storilnosti skušali
odgovoriti na ta vprašanja.

Neizrabljene rezerve

Na posvetovanju je bilo več-
krat slišati, da ni pomanjka-
nja strojev, več problem, pač
to, kako jih izkoristiti. Organi-
zacija proizvodnega procesa pri-
haja torej v ospredje. Ta pa je
boli ali manj splošna slabost
naših gospodarskih organizacij.

Kaj se skriva v nekoristnem
brnenju strojev, v izgubljenem
času, ki je posledica pomanj-
kljive priprave dela, kaj se
skriva v čakanju na material?
Dejansko gre za velike neizra-
bljene rezerve.

Če bi v mnogih tovarnah
spremenili tako imenovani in-
so ga na posvetovanju ostro
napadli in se lotili delitve de-

DVE OBSODBI

Ljubljana. Bodeča žica, španski
jezdci ... Vojško sodišče je
deset ljudi na dvajset let ječe.
Razsodba je bila javna. Bilo je prve
dni avgusta devetnajstotritinštedes-
tega!

Deset ur zatem je že držal vlak
z zaporniki proti taborišču smrti; le
dve uri zatem je oživila podstreš-
na sobica v Gregorčičevi ulici št. 4.
Sestanek Okrožnega odbora! Obve-
ševanje je bilo bliskovito: tu je bil
Jošt, Vlasta, Boris, skratka, vsi člani
odbora. Nihče ni izostal, celo Tomič
je zapustil svoj bunker na Hradec-
kega cesti, čeprav je okupator poznal
njegov obraz in je že mesece stikal
za njim!

Razgovor je bil kratek, jedrnat!
Boris mi je pripovedoval: »Se dodo-
bra nisem vedel, za kaj gre, že smo
šli v akcijo! Med potjo sem si prikl-
cal v spomin Joštove besede.«
Odgovor na okupatorjevo razsodbo
mora biti javen, iz lica v lice! Mislil
se je razgubila po kvartnih odborih,
je prodra do terena, se naselila v
srca naših ljudi, še preden je padel
mrak. Vsak je poznal svojo nalogo,
vsak se je z veseljem zanimal za
podrobnosti!

Jutro naslednjega dne nas je našlo
pripravljene. V tesnem prostoru
Okrožnega odbora so čakali kurirji.
Na mizi je ležal načrt akcije. Zbiral-
na mesta posameznih terenov so bila
v njih neposredni bližini: smeri so
bile natanko določene, cilj je bila —
Sodna palača! Voditelji skupin so ve-
deli za čas, ko naj se začno pribli-

ževati centru. Kurirji so obveščali
Okrožni odbor o gibanju skupin,
Okrožni odbor, kot organizator de-
monstracije, je s pomočjo kurirjev
izpolnjeval svoj plan.

Joštova skupina se je zbrala v Gra-
dišču. Neočitno so se ljudje približe-
vali drug drugemu, stopali v vrste.
Malo pred pol enajsto uro je pri-
bližno petdeset ljudi korakalo po
nekdanjem Kongresnem trgu.

Italijanski vojaki so neaktivno pro-
dajali zija, prav tako policija ni
vedela, pri čem da je! To je bilo v
času, ko je okupator doživljal pora-
že na vseh frontah, bilo je tik pred
propadom fašizma. Moč bajonetov v
okupirani Ljubljani je bila skrhana,
vera v neubranljivo zmago nemško-
italijanskega orožja omajana!

Ob enajsti uri je zavrelo pred so-
diščem. Dva tisoč ljudi je odgovarjalo
parolam demonstrantov, zlivalo svoje
ogorčenje v val protesta!

Le maloštevilne so bile skupine, ki
so odšle na pot. Toda, v vsaki ulici,
cesti, so pristopali ljudje, izpopolnje-
vali vrste, privabljali nove. Okupa-
torjeva policija in vojaštvo sta šla
v akcijo šele tedaj, ko je bil uspeh
demonstracije popoln, cilj dosežen!

Italijanski vojaki so po nalogu svo-
je komande začeli z razbijanjem
množice. Posamezne skupine bi laže
premagali, razgnali! Aktivistom, vo-
diteljem demonstracije je bila hitro
razumljiva okupatorjeva namera.
Med demonstranti je zavrlo: »Dr-
žimo se skupaj!« Kjer je tuji vojak
zagrabil razburjenega demonstranta,
tam je navalila nanj množica. Oster

je bil spopad na vogalu pred bivšim
hotelom Struclski! Tu je policija
malone razbila strnjeno vrsto, umak-
nila se je šele ob prihodu novih de-
monstrantov, ki so se zajezili med
zeleno uniforme. Dobro uro so glasno
odmevali klici, butali in sive sodnijs-
ke zidove, pripovedovali zapornikom
o solidarnosti Ljubljane z njihovim
bojem, begali okupatorjevo zavest.

Tomič se je razvelj v obujanju
spomina: »Demonstranti so bile skra-
raj vse — žene! Može so bili tedaj
v gozdovih, po taboriščih, v konfina-
cijah, zapornih! Zdelo se mi je kot da
je cela Ljubljana privrela pred sod-
nijo. Boris je pripeljal s seboj triko-
lo, za vsak slučaj! Skrb je bila nepo-
trebna, saj je bil odgovor okupatorja
sila beden spricho neverjetnega zaleta
možnice. Ne samo klici, ki so se na-
našali na izpustitev zapornikov, pred-
vsem klici splošnega odpora proti
tuju so rezali zrak!«

Obsodba je obsodila obsodbo, para-
graf tujea zakonika je zbledel ob
moči množice, ki je sama sodila in
obsodila.

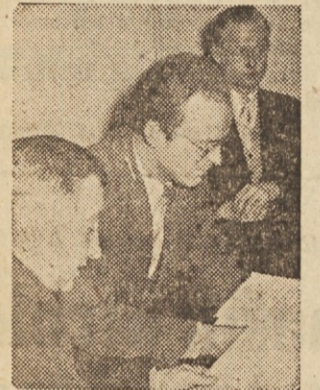
1943 — je bilo leto demonstracij!
Čas od zastave upora, ki je vzplapo-
lala na frančiškanski cerkvi aprila
meseca, pa do avgustovskih protestov
pred staro bansko palačo je bil izpo-
polnjen z vse bolj živo aktivnostjo
ilegalcev. To je bila vez okupirane
Ljubljane s svobodnimi gozdovi, boj
proti tiraniji tuja, zahteva po pro-
stosti! V tem se je oblikoval lik žene,
njene zavesti in njene vsakodnevnne
pripravljenosti sodelovanja v zmago-
vitem boju.

7 dni v sindikatih

V KRANJU so imeli sejo tajnikov občinskih sindikalnih svetov. Razpravljali so o organizaciji občinskih svetov in podružnic, o delu in nalogah tajnikov občinskih svetov in o komisijah pri občinskih sindikalnih svetih ter o pripravah za letni občni zbor okrajnega sindikalnega sveta.

V CELJU so priredili posvetovanje direktorjev industrijskih, gostinskih, trgovinskih ter obrtnih podjetij, na njem so razpravljali o pripravah za sestavljanje novih tarifnih pravilnikov. Teh pogovorov so se udeležili tudi zastopniki Okrajnega sindikalnega sveta.

PRI REPUBLIŠKEM ODBORU KOVINARJEV so govorili o programu za delovne in življenjske pogoje delavcev. V kratkem bodo pripravili osnutek ankete o družbeni prehrani in letovanju. To anketo bodo poslali vsem kolektivom. Meseca aprila bodo

sklicali posvetovanje z varnostnimi tehnikami. Komisija bo tudi izdelala osnutek programa za sprejem delovne sile, skupaj z Zavodom za organizacijo in varnost pri delu pa osnutek programa pouka na vajenskih šolah.

V PTUJU je bilo posvetovanje tajnikov sindikalnih podružnic. Razpravlja-

li o organizacijskih vprašanjih, tarifni politiki, delitvi dohodka in o notranji organizaciji občinskih sindikalnih svetov. Imenovali so komisije za finančno poslovanje občinskega sindikalnega sveta in sklenili, da bodo organizirali seminar za sindikalne odbornike podružnic.

V TOLMINU so imeli posvetovanje predsednikov delavskih svetov, upravnih odborov, sindikalnih organizacij in direktorjev gospodarskih organizacij. Na posvetovanju so razpravljali o predlogu družbenega plana občinskega ljudskega odbora in o stališčih sindikatov glede sestavljanja tarifnih pravilnikov. Veliko so govorili o 10% dopolnilnem izrednem prispevku. Občina je namreč predlagala, naj bi ta prispevek enako prispevali za vse gospodarske organizacije.

V BREŽICAH so na seji predsedstva občinskega sindikalnega sveta (udeležili so se je predsedniki delavskih svetov, direktorji podjetij, člani zborov proizvajalcev ter predsedniki in tajniki sindikalnih organizacij), so govorili o porabi prostih sredstev gospodarskih organizacij. V občini bodo podjetja predvidoma imela 4 do 5 milijonov dinarjev prostih sredstev, ki naj bi jih porabili za delavsko menzo, pralnico in čistilnico v Brežicah.

V NOVEM MESTU so imeli na Okrajnem sindikalnem svetu skupaj s komisijo za tarifno politiko gostinske zbornice posvetovanje o nagrajevanju po prometu v gostinstvu. Menili so, da bi lahko v gostinskih podjetjih začeli v celoti nagrajevati delavce po prometu, takoj ko bodo občinski ljudski odbori doleteli obveznosti za leto 1959.

Na seji okrajne obrtne zbornice in okrajnega sindikalnega sveta v Novem mestu pa so razpravljali o nagrajevanju v obrti. Ustanovili bodo strokovno komisijo, ki bo pomagala obrtnim podjetjem pri sestavljanju novih tarifnih pravilnikov.

Minuli tork je bil v dvorani Slovenske filharmonije v Ljubljani občni zbor Okrajnega sindikalnega sveta Ljubljana. — Na sliki: Delegati tudi med odmorom nadaljujejo razpravo.

OBČNI ZBOR OSS LJUBLJANA

Izostrimo posluh za pobude delavcev

V sredo je bil v dvorani Slovenske filharmonije v Ljubljani občni zbor Okrajnega sindikalnega sveta Ljubljana. Okoli 110 tisoč članov sindikata je tam zastopalo 288 delegatov. Letno poročilo o delu OSS Ljubljana so dobili delegati vnaprej, predsednik OSS tovarniš Uroš Rupreht pa je ob začetku občnega zbora prebral referat in opozoril delegate na najvažnejše naloge sindikalnih organizacij v bodočem poslovnem letu.

Razpravi po poročilih je sodelovalo 16 delegatov in gostov. Razprava se je osredotočila na troje bistvenih vprašanj:

— kakšne so dolžnosti in naloge sindikalnih organizacij pri gospodarjenju v podjetjih,

— kako zagotoviti demokratično odločanje v podjetjih ter preprečiti samovoljo in podcenjevanje organov upravljanja, kar je ponekod še opazno, in

— kaj velja storiti za izboljšanje delovnih pogojev delavcev, da bi se zaposleni delavci izpopolnili strokovno znanje in si razširili obzorje.

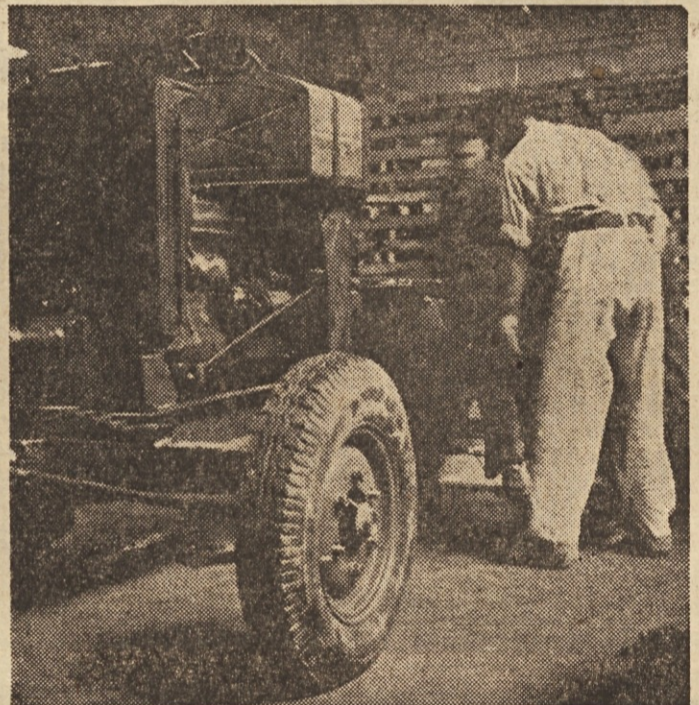
Ni slučajno, da so delegati veliko razpravljali predvsem o nagrajevanju, o razširitvi dela po učinku in o smotnem zaposlovanju. V podjetjih ljubljanskega okrajja namreč storilnost lani ni tako porasla, kot je bilo predvideno. Vzroki za to so različni in nekateri velja pripisati tudi slabostim v podjetjih. Republiški družbeni plan je na primer predvidel, da se bo v vseh slovenskih podjetjih v letu 1958 na novo zaposlilo 2 tisoč ljudi. Toda že Industrija ljubljanskega okrajja je, kot je dejal eden izmed delegatov, v minulemu letu zaposlila 2.294 novih delavcev in uslužbencev. Takšno preobsežno in nesmotno zaposlovanje je vplivalo na zmanjšanje delovne storilnosti. Na počasnejšo rast delovne storil-

jevanje po učinku čimbolj razširilo.

Okrajni sindikalni svet je v nekaterih podjetjih lani ugotovil, da imajo vodilni uslužbeniki nemogoč odnos do delavcev, da marsikje upravno tehnično vodstvo podcenjuje organe upravljanja in samovoljno sklepa o določenih stvareh.

Vendar pa je bilo iz razprave tudi moč razbrati, da morda prevzeta del krivde za takšne odnose v podjetjih tudi sindikalne organizacije same. Le redko kje se je zgodilo, da bi sindikalne podružnice zahtevale, naj delavski svet razpravlja o stvareh, ki so težile in zanimali ves kolektiv. Izvršni odbori sindikalnih podružnic so tudi sami premalokdaj razpravljali o planih podjetij, o investicijski graditvi, o delitvi sredstev, o razdeljevanju stanovanj, o družbeni prehrani itd. Zato, ker sami o teh stvareh niso razpravljali, ni niso zavzemali določenih stališč ter jih sporočali delavskim svetom, so se tudi zadovoljevali, da je bil stik kolektiva z delavskim svetom pogosto le »papirnati«. Dopuslili so, da je bil zapisnik delavskega sveta pritrjen na oglasno desko, niso zahtevali, da bi se člani delavskega sveta posvetovali pred zasedanjem, ob tem pa so prezrli, da kolektiv marsikdaj ni bil zadovoljen s posameznimi odločitvami lastnega organa upravljanja.

V razpravi je bilo rečeno, naj sindikalne organizacije glede vseh teh stvari izostrijo posluh ter naj si prizadevajo, da bo delavski svet v neposrednem stiku z delovnim kolektivom in da bodo izvršni odbori tudi sami razpravljali o vseh važnejših zadevah in sporočali svoja stališča organom upravljanja.

Na kmetijskih posevstvih imajo še vedno težave zaradi nepopolne mehanizacije, saj za večino traktorjev ni moč dobiti dovolj ustreznih priključkov. Primanjkuje tudi nadomestnih delov, ki jih posestva ne morejo dobiti niti za domače traktorje, kaj šele za tuje. Poleg slabe organizacije dela, majhnih zemljišč in nespecializirane proizvodnje tudi to vpliva na mnenje po nekaterih kmetijskih posevstvih in zadrugah, češ da je delo s stroji nedonosno. — Na sliki: montaža domačega traktorja v ITM v Rakovici.

Proizvodno sodelovanje s kmeti

Zakaj trošijo občine za kmetijstvo namenjena sredstva v druge namene?

Lani se je kmetijska proizvodnja povečala za 12 odstotkov. Pri tem imajo največ zaslug kmetijska posestva in zadruge, ki so se pri prizadevanju, da bi povečali hektarske donose, zavzela za široko proizvodno sodelovanje. Toda to še ne pomeni, da se kmetijska proizvodnja ne bi dala več povečati. Na državnih posevstvih so na primer lani povprečno pridelali 30 stotov koruze na hektar, medtem ko so jo na posevstvu Rakitčan pridelali še veliko več. Takšni primeri so tudi pri drugih kulturah in pa v živinoreji. Vse to kaže, da so na državnih posevstvih še precejšnje rezerve (čeprav so ponekod že pocenili svojo proizvodnjo in čeprav dohodek na posevstvih iz leta v leto raste). Na minulem občnem zboru kmetijskih delavcev Slovenije so zaradi tega razpravljali o vseh tistih problemih, ki še ovirajo hitrejši napredek kmetijske proiz-

vodnje. Menili so, da v kmetijstvu vlagamo iz dneva v dan večja sredstva, toda hkrati s tem občinski ljudski odbori investicijska sredstva namenjena za kmetijsko proizvodnjo, radi trošijo v druge namene. Tako so v nekaterih občinah novomeškega in koprškega okrajja ljudski odbori porabili več kot polovico teh sredstev za turizem in odpiranje obrtnih obratov, čeprav so v teh občinah največje potrebe za investicije v kmetijstvu.

Lani niso samo v novomeškem in koprškem, pač pa tudi v drugih okrajih občinski ljudski odbori uporabili del sredstev, namenjenih za kmetijstvo, v druge namene. Toda, za to so kriva tudi sama posestva, ker niso naredila natančnih predlogov glede arondacije zemljišč (saj je znano, da se je to vprašanje v Ljubljani in v Mariboru šele lani premaknilo z mrtve točke in da te stvari letos počasi napredujejo). Vprašanje je, če, kako je z izvajanjem drugih zakonov, ki so bili sprejeti prav zavoljo tega, da bi pri nas povečali kmetijsko proizvodnjo (o tem so na občnem zboru premalokdaj razpravljali).

V prihodnjih letih bo treba še bolj smotno investirati sredstva v kmetijstvo. Proizvodnjo naj bi pocenili in jo mehanizirali. Kmetijska posestva so z mehanizacijo nezadostno opremljena. Zaradi slabe mehanizacije so znašali osebni dohodki le 30 odstotkov vsega čistega dohodka posestev. Temu so kriva sama posestva, ker vlagajo premalokdaj v izpopolnjevanje mehanizacije in proizvodnje. V bodoče bo treba dati več sredstev za umetna gnojila, namakanje, zaščitna sredstva itd. Tu bi morali občinski ljudski odbori bolj pomagati posestvom se pravi, če posestva pri obdelovanju površin ne bodo uporabljala dovolj umetnih gnojil, naj bi jih občinski ljudski odbori ob takih primerih opomnili na pametno gospodarjenje.

Lani so pričeli združevati kmetijska posestva v večje proizvodne in gospodarsko sposobnejše organizacije. Tudi so posestva pričela kooperacijo z zasebnimi kmetijskimi proizvajalci. Na posestvu Rakitčan so pri sodelovanju s privatnimi pridelovalci dosegli zelo dobre uspehe. Zato bi lahko rekli, da imajo posestva možnost, da povečajo svojo proizvodnjo na večjih zemljiščih in ne samo v arondaciji posestev, marveč tudi v proizvodnem sodelovanju s kmeti.

Lani so pričeli združevati kmetijska posestva v večje proizvodne in gospodarsko sposobnejše organizacije. Tudi so posestva pričela kooperacijo z zasebnimi kmetijskimi proizvajalci. Na posestvu Rakitčan so pri sodelovanju s privatnimi pridelovalci dosegli zelo dobre uspehe. Zato bi lahko rekli, da imajo posestva možnost, da povečajo svojo proizvodnjo na večjih zemljiščih in ne samo v arondaciji posestev, marveč tudi v proizvodnem sodelovanju s kmeti.

P. D. N.

IZ PODJETIJ IN OBČIN

POVRŠNA RAZPRAVA O UPORABI PROSTIH SREDSTEV V TRBOVLJAH

Pred kratkim so na zboru proizvajalcev trboveljske občine razpravljali o predvideni delitvi dohodka in o uporabi prostih sredstev gospodarskih organizacij. Zasedanja so se udeležili tudi predsedniki delavskih svetov in sindikalnih organizacij.

V trboveljski občini naj bi po mnenju zbora proizvajalcev najprej uredili vodovod in zgradili šolo. Za graditev osemletke bi letos porabili okoli 50 milijonov dinarjev. Odborniki so menili, naj bi podjetja najela kredit za graditev svojih stanovanj, dočim naj bi sredstva skupne porabe, namenjena za stanovanja, namenili za graditev šole. Okrog 300 milijonov dinarjev bo letos treba dati za dograditev nekaterih stanovanjskih hiš, toda v občinskem stanovanjskem skladu je le polovica teh sredstev.

Kaže, da bo treba skupaj z gospodarskimi organizacijami za enkrat proučiti v katere namene naj bi porabili sklad skupne porabe in ponovno izdelali predlog iz katerih virov naj bi črpali sredstva za posamezne investicije družbenega standarda v občini.

Razpravljali so tudi o poročilu komisije za družbeno prehrano, pri Centru za pospejevanje gospodinjstva. Ta komisija je predlagala, naj bi predvsem izkoristili obstoječe obrate, v njih naj bi pripravljali topel obrok hrane, ki naj bi ga razvažali po podjetjih. Tako podjetjem ne bi bilo treba odpreti svojih obratov družbene prehrane, marveč si bi uredili jedilnico. V Trbovljah naj bi odprli osrednji obrat družbene prehrane, o čemer so na raznih posvetovanjih že velikokrat govorili. Stvarnih predlogov na zboru proizvajalcev niso sprejeli. Predlagali so, naj bi proučili položaj v Ljubliki kuhinji gospodinjstva centrala. Mnenja o tem obratu so bila različna. Nekateri so predlagali, naj bi uklinili ta obrat, drugi

pa, da bi ga priključili gostinske-mu podjetju. Medtem pa o proročilih komisije, o katerih so že razpravljali na občnem zboru občinskega sindikalnega sveta, niso sklepal.

Xaposedla so odborniki sklenili, da bi posamezni sveti ljudskega odbora pripravili gradivo za sejo zbora proizvajalcev, ki bi na njej razpravljali o tarifni politiki, higijensko-tehnični zaščiti in okrajnem družbenem planu.

T. K.

NACRTI V ZAGORJU

Tudi v Zagorju veliko razpravljajo o izboljšanju življenjskih pogojev delavcev. V tem kraju naj bi ustanovili delikatesno trgovino, mlečno restavracijo, pralnico in čistilnico, predvsem pa naj bi gradili stanovanja.

Kaže, da se je letos Občinski ljudski odbor resno lotil urejanja komunalnih problemov, ki nesorodno zavirajo hitrejšo rast družbenega standarda. Novo petarjevo budo dogradila do konca meseca maja. Če bo občina letos dobila vsaj začetna posojila za graditev prepotrebne šole, bodo letos pričeli graditi prostore v Zagorju in morda tudi na Lokah. Treba pa bo urediti tudi preskrbo s pitno vodo in pa kanalizacijske naprave. Prav bi bilo, če bi delovni kolektivi dali čimveč razpoložljivih sredstev za te gradnje.

M. V.

DOBRI USPEHI V ČRNOMLJU

Lani je imel občinski zbor proizvajalcev v Črnomlju pet ločenih sej. Na njih so razpravljali o delu delavskih svetov in podjetij, o higijensko tehnični zaščiti itd. Ker so nenehno opozarjali kolektive na proizvodne probleme, so je proizvajalci lani povečala. Tako so v rudniku žlavec premoaga prekorčili plan zaposlovanja za 3%, medtem ko je narasla storilnost dela za približno 15%. Dobre uspehe so dosegli tudi v podjetju »Bele« in »Belokranjske« itd.

Zapisek z občnega zbora Okrajnega sindikalnega sveta Murska Sobota

Problemi standarda v Prekmurju

Na minulem občnem zboru Okrajnega sindikalnega sveta v Murski Soboti je neki delegat dejal, da bodo imele letos gospodarske organizacije 72 milijonov prostih sredstev. Toda v poročilu Okrajnega sindikalnega sveta je tudi zapisano, da je proizvodnja lani narasla za 7 odstotkov, da so prekoračili plan zaposlovanja delovne sile za 5 odstotkov, medtem ko je ostala storilnost dela na isti ravni. V prihodnjih letih pa bo vendarle treba povečati narodni dohodek za 11 odstotkov.

Toda če bomo hoteli to doseči, bo v Prekmurju treba organizacijsko urediti že obstoječa podjetja, da bi v njih lahko proizvajali ceneje in kakovostne izdelke. Hkrati s tem bo treba čim več del normirati. Če bodo delavci dobivali prejemke za določen delovni učinek, potem v nekaterih kolektivih ne bodo imeli toliko težav zaradi slabe delovne discipline. (Lani so na primer v rudniku v Presiki na seji delavskega sveta razpravljali o nerednem prihaj-

anju delavcev na delo. Sklenili so, da bo moral vsak delavec, ki bo neupravičeno ostal doma, plačati v sindikalno blagajno 100 dinarjev. Lani so tako zbrali 180 tisoč din.) Zavoljo tega so tudi na nedavnem občnem zboru sindikalnega sveta razpravljali o delu in gospodarjenju zlasti manjših obrtnih podjetij (obrt zaostaja za drugimi vejami gospodarstva, nekatere njene naloge pa celo izumirajo). Predlagali so, naj bi podjetja pričela med seboj proizvodno sodelovanje. Posamezne gospodarske organizacije, ki bi proizvajale nekejak izdelkov, bi lahko specializirano proizvodnjo kakovostno izboljšale in pocenile. Prav kmalu bi lahko med seboj kooperirala podjetja Mura, Kroj in Konfektija.

Murskosobotski okraj je izrazito kmetijsko področje. Toda kmetijska posestva se ne morejo pohvaliti z velikimi uspehi v lanskem letu. Zdi se, da mehanizacija nekaterim posestvom ne bo kdovekaj koristila, če bodo skušali povečati hektarske donose na razdrobljenih zemljiščih. V tem letu bodo morali sindikati poskrbeti, da bo šlo čimveč posestev v kooperacijo z zasebnimi proizvajalci. Predvsem bi kazalo, da bi na vseh posevstvih uvedli nagrajevanje po enoti proizvoda, tako da bi bili posamezni delavci spodbujeni k večji proizvodnji. Zavoljo tega tudi ne bi več razpravljali, ali naj delavce na kmetijskem posestvu daga 8 ali več ur. Take razprave bodo na posevstvih odpadle, čim bodo delavce nagrajevali za določen učinek in čim bodo ljudje spoznali, da si bodo lahko izboljšali življenjske pogoje le takrat, če bodo na posevstvih pridelali čim več cenjenih izdelkov.

Obstaja še tretje vprašanje: kaj naj bi zaposlili odvisno delovno silo, Podobno kot na Gorškem naj bi tudi v Prekmurju ustanovljali nova delovna mesta. Posamezne obrate (tovarni, ki imajo sedež v drugih okrajih in kjer imajo že bogato delovno tradicijo) naj bi ustanovljali izven središč, se pravi v tistih krajih oziroma občinah, kjer ljudje že imajo stanovanja in, kjer ne bi imeli večjih težav s prehrano. Toda tudi v teh obratih naj bi delavce smotno zaposlovali. Gotovo pa je, da bo v Prekmurju tudi potem, ko bo

mo ustanoviti take obrate, ostalo še nekaj ljudi, ki ne bodo imeli dela. Zato so na občnem zboru predlagali, naj bi v Prekmurju ustanovili nekakšno uslužnostno podjetje, ki bi pogodbeno sprejemalo delavce in jih usmerjalo v tiste okraje, kjer delovne sile še vedno primanjkuje.

Tako nekako torej kaže reševati probleme življenjskega standarda v Prekmurju. V tem okraju torej prostih sredstev podjetij ne bi smeli v tolikšni meri uporabiti za zgraditev stanovanj in ustanavljanje menz, marveč bi morali ta sredstva dati za obnovu obstoječih podjetij in za ustanavljanje novih obratov. V Prekmurju bodo uspeli izboljšati življenjske pogoje delavcev le tako, če bodo letos in v prihodnjih letih v podjetjih in na posevstvih smotno zaposlovali delavce, povečali produktivnost in prilagodili čim več sredstev.

B.

NE KAR POVPREK!

S sredstvi, ki jih bodo dala podjetja za izboljšanje življenjskih pogojev delavcev, ne bi smeli kriti proračunskih primanjkljajev občin

V podjetjih kemične industrije bo letos okrog 900 milijonov prostih sredstev. Po podatkih sindikalnih organizacij pa bodo za negospodarske investicije porabili 50 odstotkov teh sredstev (s tako delitvijo sicer ne bi mogli biti popolnoma zadovoljni, toda treba je upoštevati, da obnavljajo obrate v industriji papirja, v steklarnah in nekaterih drugih kemičnih podjetjih. Vse te gospodarske organizacije pa imajo že odobrena posojila.

Zdi se, da ponekod kar povprek obravnavajo probleme življenjskega standarda in da sredstva, namenjena za izboljšanje življenjskih pogojev delavcev ne usmerjajo glede na potrebe. V nekaterih občinah, n. pr. v Hrastniku so računali, da bodo lahko s prostimi sredstvi gospodarskih organizacij pokrili primanjkljaje v občinskem proračunu. Toda v

takih primerih so se brž oglašili delovni kolektivi in zahtevali, naj bi sredstva, ki so jih sami ustvarili, porabili za graditev tistega, kar najbolj potrebujejo.

Ko so na občnem zboru sindikata kemičnih delavcev Slovenije razpravljali o izboljšanju življenjskih pogojev delavcev so menili, da bodo morale sindikalne organizacije letos vplivati na delavske svete, da bodo ob zaključnih računih namenili tudi sredstva za skupne potrebe prebivalcev v občini. Lani so podjetja domžalske občine dala 40 milijonov za propagando. Ali ne bi bilo koristneje, če bi podjetja letos in v bodočih letih dala del teh sredstev za graditev skupnih objektov družbenega standarda v občini.

Zdi se, da bo treba mimo graditev stanovanj, obrtnih de-

lavnih, otroških vrtec, menz (tople obroke hrane doslej dajejo skoraj že v vseh večjih podjetjih. V 23 gospodarskih organizacijah, kjer je zaposlenih 8400 delavcev, se hranj v menzah 1936 ljudi), dati tudi nekaj denarja za razvijanje industrije gradbenega materiala. Kajti vse dotle, dokler ne bo na voljo dovolj osnovnih gradbenih materialov, oziroma dokler ne bomo uvedli novih gradbenih proizvodov, bomo le s težavo pospešili stanovanjsko graditev. Sicer so izdelani investicijski programi za obnovo nekaterih opekarn (Ljubčana, Zalec, Dvorska vas itd.), vendar bi kljub temu morda le kazalo, da bi tudi druga podjetja s sredstvi pomagala obnavljati še nekatere obrate industrije gradbenega materiala ter bi tako — kakor že rečeno — lahko pospešili stanovanjsko graditev.

—

ODGOVORNOST

Po ukinitvi arbitražnih svetov pri občinskih ljudskih odborih so se sindikalne podružnice, partijski komiteji, komisije za sklepanje in odpoved delovnega razmerja, oziroma delavski sveti in upravni odbori znašli pred novimi, važnimi dolžnostmi in nalogami.

Ze zdaj v začetku je treba opozoriti nekatero direktorje, da odloka o odpravi arbitražnih svetov ne smejo raumeti kot nekakšno popuščanje, ki da povečuje njihova dosežanja po oblasti, marveč morajo ta odlok razumeti samo v tem smislu, da so vlogo arbitra zdaj prevzeli organi samoupravljanja, njihove komisije, dalje sindikalne in partijske organizacije, in sicer zato, ker poznajo stanje in podjetju, potrebe in plane le-tega bolje od organa, ki je za takšne probleme nezainteresiran in zato, ker obstaja zaupanje v njihovo sposobnost, da bodo objektivno presodili sleherni primer.

Zato bo ta novi položaj za sindikalne organizacije pomenil važen izpit politične moči in avtoritete. B. V.

Več in bolje

(Nadaljevanje s 1. strani)

Pogosto slišimo, da je pri nas delovna sila zelo poceni in da se nima smisla boriti za odstranitev tistih, ki so v proizvodnem procesu odveč.

Ta zakoreninjena resničnosploh ni resnica. Razni posrednik dogodki v precejšnjem številu primerov presegajo redne dohodke delavcev. V zvezi z razširjenostjo zmogljivosti premogovnikov je inženir Han zelo nazorno pokazal, da se veliko bolj izplača povečati storilnost kot pa zaposliti novo delovno silo.

Po računih Zveznega zavoda za storilnost bo čez kakih deset let pri nas treba nakopati letno vsaj 35 milijonov ton premoga. Leta 1957 je 70.000 ljudi nakopalo 18 milijonov ton premoga. Ob povprečni štiriodstotni stopnji povečanja storilnosti v rudnikih črna in rjava premoga in desetimi odstotki v rudnikih lignita, bi morala družbena skupnost dati 300 milijard din, če bi želela zagotoviti delovno silo, ki bi nakopala 35 milijonov ton premoga. V tem znesku je zajeto šolanje rudarjev, izdatki za njihova stanovanja in drugo. To pomeni, da bi v desetih letih moral vsako leto v ta namen odšteti 30 milijard ali dva odstotka narodnega dohodka.

Sprito tega velikanskega zneska bomo morali poiskati izhod v hitrejšem povečanju storilnosti. Če bi v rudnikih črnega premoga dosegli evropsko povprečje, v rudnikih rjavega francosko, v rudnikih lignita na polovico sedanjega učinka najproduktivnejših zahodno-nemških rudnikov, bi potrebovali 7500 ljudi manj, kot jih je delalo v naših rudnikih leta 1957. Ne bi nam bilo treba investirati 300 milijard za šolanje novih delavcev in gradnjo novih stanovanj, marveč samo sto milijard za nove stroje, ki bodo olajšali nove delovne pogoje sedanjim rudarjem.

Očitno je torej, da delovna

sila ni tako poceni, kot se to nekaterim zdi.

Na posvetovanju so se izoznili nepotrebni terminološki razpravi o tem, ali je razlika med pojmom produktivnost in storilnost. Poudarjeno je bilo nedvomno dejstvo, da povečati produktivnost pomeni ne samo varčevati z živim delom, marveč tudi s surovinami, pogonsko energijo in proizvodnimi sredstvi.

To je problem, na katerega so opozorili številni govorniki na posvetovanju. Naše tehniške šole zelo počasi usposabljajo mlade inženirje in tehnike. Eden izmed govornikov je navedel primer beograjske strojne fakultete. Vanjo se je vplivalo 1953. leta 567 študentov. V junjskem roku leta 1958 je samo en študent opravil vse izpite, iz te generacije pa je došle diplomirane devet študentov.

Zlasti je negativno dejstvo, da tempo šolanja novih tehničnih kadrov zaostaja za zaposlovanjem novih delavcev v industriji in rudarstvu, kakor tudi za razvojem narodnega dohodka. Od leta 1952 do 1957 se je število zaposlenih povečalo za več kot 50 odstotkov, narodni dohodek za blizu 25 odstotkov itd. Toda po računih dr. inž. Dešica je odpadlo leta 1953 na enega inženirja 120 zaposlenih delavcev. Leta 1954 — 129, 1955 — 139, 1956 — pa 141.

Na posvetovanju so prišla do izraza različna gledišča glede ureditve kadrovskega problema. Toda poudarjeno je bila potreba po reformi šolskih programov. Čeprav je bilo opozorjeno, kako zelo so nam potrebni tehnični kadri, ki bodo delovali po obratih, so ostala mnenja o šoli za obratne inženirje deljena.

Inženirji in tehnički so se usmerili pretežno na iskanje pomanjklivosti in proizvodnem procesu. To je bilo nedvomno pravilno. Kljub temu pa so bila omenjena nekatera dejstva, ki so lani vplivala na razvoj storilnosti.

Ko je pozdravil udeležence posvetovanja v imenu Zveznega izvršnega sveta, je tov. Moma Marković opozoril, da so naglo povečanje zaposlenosti, neurjen sistem nagrajevanja, stari sistem minimalnih osebnih dohodkov in stari tarifni pravilniki — mimo drugih činiteljev — vzrok lanskega zaostaja pri storilnosti. Ti negativni vzroki so bili lepo odstranjeni in lahko pričakujemo, da se bo storilnost hitreje razvijala. Ostal pa je problem uveljavljanja socialističnega sistema nagrajevanja po delu v podjetjih.

Vlogo človeka v podjetju je omenilo več govornikov. Ni važno, da delavec zna samo proizvajati, marveč se mora naučiti tudi misliti o svojem delu in izpričati ustvarjalno pobudo. V našem sistemu delavskega samoupravljanja so za to dani vsi pogoji. Na znižanju polne lastne cene so neposredno zainteresirani naši delavci, ki so hkrati tudi upravljavci. Toda treba jih je seznaniti s metodami dela, ki prispevajo k znižanju proizvodnih stroškov.

Tovariš Mihaljo Todorović je posebej poudaril vlogo našega družbenega sistema v boju za storilnost. Mimo čisto tehnoloških činiteljev je materialna zainteresiranost delavcev v naših podjetjih važen činitelj v boju za povečanje storilnosti.

Inženirji in tehnički so pretehtali zelo pereč problem. Nad 1700 udeležencev posvetovanja je izmenjavalo izkušnje in hkrati prišlo do dragocene gradiva o delu drugih podjetij v naši državi. Najvažnejše pa je to, da je posvetovanje posredovalo podobno tako tehnične kot družbene plati boja za povečanje storilnosti.

M.V.

»ODKOD VAM TA IDEJA?«

Kranj, marca.

Zadeva se je razvedela daleč naokoli...

Z vseh strani Jugoslavije prihajajo pisma na naslov občinskega zbora proizvajalcev v Kranju. V njih, kakor da so kopirana, malone v enakem zaporedju piše:

»Naš zbor proizvajalcev je zvedel, da je vaš zbor proizvajalcev naročil vsem gospodarskim organizacijam na terenu, naj mu pošljejo poročila o svojem delu. Mislimo, da je to edinstven primer v vsej državi in zato prosimo gornji naslov, naj nas obvesti, kako je to izvedel in kako ste prišli na to zamisel. Smrt fašizmu — svoboda narodu.«

Zato sem se tudi jaz znašel v Kranju.

V tovarni »Iskra« sem našel predsednika kranjskega zbora proizvajalcev ing. Damila Dolgana.

»Takole je bilo« — nam je povedal. — »Ko smo se lani dvajsetič sestali, smo to sklenili. To je bilo 2. oktobra. Dnevni red: kako dela vseh 135 gospodarskih organizacij. Vsi odborniki so posegli v razpravo in tako smo sestavili tudi izčrpano anketo.«

»Kakšna vprašanja ste zastavili?«

»Bilo je kakih dvajset točk, od katerih so bile vsekakor najpomembnejše fond delovnega časa, zaposlovanje, fluktuacija...«

»Zanimna me postopek.«

»Čisto preprosto. Vsaki gospodarski organizaciji posebej smo poslali vsa ta vprašanja. In nedavno smo prejeli odgovor. Zdalj smo napravili tudi anketo. Poslali smo jo že vsem organom upravljanja in drugim gospodarskim forumom.«

»Se pravi, da to ni samo navadna statistika?«

»Kakšna statistika neki! Mnogih stvari poprej niti slutiti nismo. Zdalj smo ukenili vse potrebno, da bi pomanjkljivosti odstranili. Obzalu-

jem, ker analize nimam pri roki. Pojdite na občino. Vse vam bo pokazal načelnik za gospodarstvo, tovariš Ciril Ankerst.«

»In zamisel, čigava je?«

»Kakšna zamisel?«

»Tale vendar.«

»Moja vsekakor ne.«

»Nekomu je vendar moralo priti na misel!«

»Oprostite, mudi se, mudi. Vse vam bo povedal tovariš Ankerst...«

Ankersta sem našel v njegovi pisarni, ko je izmenoma govoril v dve telefonski slušalki.

»O analizi, prosim vas,« sem ga ogovoril.

Prižadevni Ciril Ankerst je vzel dokaj debelo knjigo in sedel zraven mene.

»Tri dni po šestnajst ur smo porabili... Toda ni mi žal...«

»Poglejva, kako je z vašim fondom delovnega časa.«

»Analiza kaže, da je delovni čas v naših 135 gospodarskih organizacijah izkoriščen 84,8-odstotno.«

»Kaj pa razlika do 100 odstotkov?«

»Na bolezen odpade 5,6 odstotka, prav toliko na dopuste Državnih praznikov vzamejo 2,3 odstotka. En odstotek pripada poročniškim dopustom. Neupravednih izostankov imamo 0,4 odstotka, preostalo pa odpade na vojaške in druge obveznosti do države...«

»Torej je vse v redu?«

»Ne, ni vse v redu. Analiza kaže, da je v tistih 84,8 odstotka zapovedano tudi sprejemanje po podjetju in zato bomo v tem pogledu malo pritisnili. Pa tudi bolezen ni ravno povsod prava...«

»Kaj pa brezposelnost? Najbrž greste vsakomur na roko, kajne?«

»Na žalost — da.«

»Zakaj na žalost?«

»Čujte, pri nas ima vsako podjetje plan delovne sile. Toda naša podjetja so lani že v prvem polletju pre-

segla plan zaposlovanja, in sicer za 10,5 odstotka.«

»Torej so tudi plani, ki jih ne bi bilo treba izpolniti pred rokom?«

»Kakor vidite... Veste, mi nismo problema brezposelnosti.«

»Zakaj pa ti ljudje iščejo delo?«

»Gre za tiste, ki hočejo mimo kruha še potico. S kmetov so, in kadar koli se spomnijo, da bi mogli razen svojega dela na polju ujeti kak dinar tudi v mestu, so tu...«

»Koliko delavcev imate?«

14.214, toda od tega jih 5.500 vsako jutro pride iz okoliških vasi. Kranj sam je namreč, kar zadeva delovno silo, deficitaren...«

»V tej zvezi se pojavlja tudi fluktuacija, kajne?«

»Analiza vsaj tako kaže. Poprej pa o tem nismo veliko vedeli.«

»Ste kaj ukrenili?«

»Kakopak. Vsi tisti, ki se neupravičeno selijo iz podjetja v podjetje nimajo več dostopa v industrijo.«

»Pač pa?«

»V gradbeništvu ali kmetijstvo... Glejte, kaj smo ugotovili: lani je 2773 delavcev premenjalo podjetje, in sicer pretežno iz spekulativnih razlogov. Seveda zavoljo tega trpi gospodarstvo...«

»Seveda, hvala vam... Na svidenje... Aha, kaj pa zamisel? Čigava je zamisel?«

»No, kdo se je spomnil, da je to stvar z analizo napravili?«

»Kaj tudi vi?« me je začudeno pogledal Ciril Ankerst in razgrnil pred mano »Uradni list FLRJ«.

S kazalcem mi je pokazal člen 22 uredbe o razpolaganju s čistim dohodkom in sredstvi gospodarskih organizacij.

»Berite!« je rekel.

V uredbi je med drugim pisalo: »Zbor proizvajalcev je dolžan s podrobnimi analizami spremljati gospodarske podatke...«

DRAGUTIN RAKANOVIC

Slabše kot hišne številke!

Pomanjkljivosti, ob katerih splahni volja kolektivov, da bi dali denar za potrebe občin

Tu in tam se slišijo pripombe, češ da se je vse ustavilo prav pri podjetjih, ki dokaj nerada dajo denar občinam za uresničitev programa investicij v objekte družbenega standarda. Krivdo nosi seveda sindikat, češ da je delal samo hrup, iz katerega je le malo uspehov.

NE POCENJUMO POLITIČNEGA POMENA

Verjetno je, da bo ponekod uspeh prizadevanj sicer manjši v materialnem pogledu, da torej za standard ponekod ne bomo zbrali toliko sredstev kot bi bilo koristno in prav, ne smemo pa na drugi strani podcenjevati njenega političnega uspeha, to je široke aktivizacije večine delavcev okrog problemov družbenega standarda v občinah in podjetju. Na vsak način bi bilo škodljivo, če bi imeli pred očmi samo materialni plat te akcije, ker je docela razumljivo, da družbenega standarda delavcev ni mogoče zboljšati brez široke politične aktivizacije delovnih kolektivov.

Tam, kjer tarnajo, da kažejo kolektivi premajhno razumevanje za objekte družbenega standarda v občini, pa je treba iskati vzroke za to v dveh smereh.

Prvič je prav verjetno, da so občinski organi delali računice o tem, koliko lahko prispevajo podjetja sredstev, prevenc birokratsko, brez upoštevanja nekaterih potreb v samih podjetjih. V želji, da bi dobili čimveč

sredstev, so verjetno previsoko ocenili zmogljivost podjetij. Verjetno je visokim številkam botrovala tudi želja, da bi od podjetij dobili čimveč sredstev letos, ko so podjetja na to pripravljena.

Drugič pa občinski ljudski odbori pri konkretnem zbiranju sredstev ravna marsikaj netaktično in nastopajo z neraziščenimi računi.

Ponekod se trdovratno držijo načela, da je treba vsa sredstva zbrati v občinski blagajno, potem pa bodo lahko začeli z delom. Nezaupanje do takšnega načina zbiranja sredstev največkrat izvira iz slabih izkušenj glede investicijske politike občin in smotne uporabe družbenih sredstev. Če podjetja torej nerada dajo denar v občinsko blagajno, ne da bi prav vedela, kako se bo ta denar uporabljal, zakaj jim ne bi prepustili, da neko podjetje samo ali pa več podjetij skupaj prevzame izgradnjo nekega objekta. Posebno pa se podjetje upravičeno postavi na takšno stališče takrat, če občina se nima gotovih načrtov za te objekte in jih v doglednem času tudi še ne bo imela.

NAJPREJ 8, POTEH ZE 15 MILIJONOV!

Poseben problem je pa s proračunskimi zneski za posamezne objekte. Na prvih razgovorih s kolektivi so bile postavljene na primer ene številke, drugič so občinski organi nastopili že z nekoliko višjimi številkami, privatno pa krožijo govorice, češ da bo objekt še enkrat dražji. Nekje je bilo na primer precej razburjanja okrog zdravstvenega doma, za katerega so lanske leto postavili zahtevo za 130 milijonov, s čimer bi to, do kraja ponesrečeno investicijo končno dokončali, toda letos je

investitor nastopil pred kolektivi s zahtevkom za novih 107 milijonov, privatno se pa govori, da to še ni vse. Tako so na neki sindikalni konferenci govorili o gradnji stadiona, da je zanj potrebno 8,5 milijona, na sestanku z direktorji je bilo govora o 15 milijonih, medtem ko se sliši, da bo vsa stvar stala okrog 35 milijonov!

Čemu vendar ne bi pred kolektivi nastopili s čistimi računi! To bi vse stvari samo koristilo, saj je očitno, da takšno poljubno vsakodnevno spreminjanje proračunskih vsot vzbudi pri kolektivih občutek, da projektanti pripravljeno kolektivov izkoriščajo in hočejo na ta način iz njih iztisniti čimveč, da bi si privožili kar najbolj luksuzne projekte.

Nekaj naštetih pomanjkljivosti in odnosu do podjetij kaže, da bi bil uspeh akcije za povečanje investicij v objekte družbenega standarda lahko večji, če bi te pomanjkljivosti odpravili. I. Kristan

Pred dnevi je dala osnovna organizacija ZK v lesnoindustrijskem podjetju v Zagorju zahtevo za sestanek kolektiva. Za ta korak se je odločila zavoljo tega, ker so postajale razmere v podjetju čedalje neznošnejše in so ovirale normalno delo.

Sestanek je zelo nazorno pokazal, kje tlejšo vzroke za čudne medsebojne odnose in slabo delo organa delavskega samoupravljanja. Pred petimi meseci je prišel v podjetje nov direktor, ker je občinski ljudski odbor ugotovil, da dotrdajno vodstvo ni kos napraviti v kolektivu red in pospešiti proizvodnjo. Nov direktor je kmalu ugotovil grobe nepravilnosti in slabosti, ki so škodovala razvoju podjetja. Predvsem je bila organizacija dela slaba, dotrdajno vodstvo pa tudi samoupravni organ nista vedela, koliko reza. organa lesa imajo na zalogi, zato je bil kolektiv vedno v hudih finančnih zadregah. Razen tega je ugotovil, da je bilo podjetje ob nekaj milijonov zaradi nepravilne vskladitve lesa. Les so prevažali na železniško postajo s konjsko vprego, ki je bila skoraj dvakrat dražja kot prevoz s tovornjaki.

Delovna disciplina je bila zelo slaba, kar je sicer osnovna organizacija ZK venomer ugotavljala, ni pa mogla tega zavzeti zaradi nekaterih posameznikov in celo nekaterih članov delavskega sveta. Predsednik delavskega sveta je večkrat med službo popival in neupravičeno

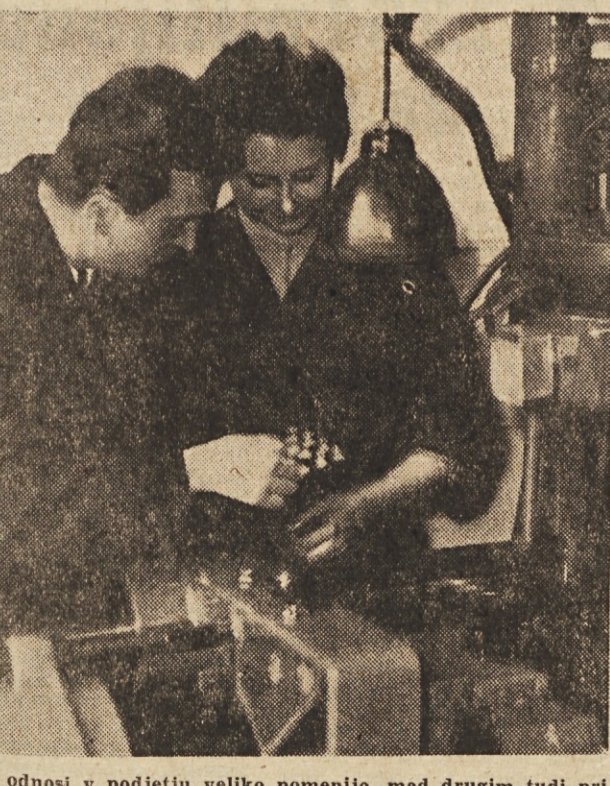
investitor nastopil pred kolektivi s zahtevkom za novih 107 milijonov, privatno se pa govori, da to še ni vse. Tako so na neki sindikalni konferenci govorili o gradnji stadiona, da je zanj potrebno 8,5 milijona, na sestanku z direktorji je bilo govora o 15 milijonih, medtem ko se sliši, da bo vsa stvar stala okrog 35 milijonov!

Čemu vendar ne bi pred kolektivi nastopili s čistimi računi! To bi vse stvari samo koristilo, saj je očitno, da takšno poljubno vsakodnevno spreminjanje proračunskih vsot vzbudi pri kolektivih občutek, da projektanti pripravljeno kolektivov izkoriščajo in hočejo na ta način iz njih iztisniti čimveč, da bi si privožili kar najbolj luksuzne projekte.

Nekaj naštetih pomanjkljivosti in odnosu do podjetij kaže, da bi bil uspeh akcije za povečanje investicij v objekte družbenega standarda lahko večji, če bi te pomanjkljivosti odpravili. I. Kristan

SVARILEN PRIMER LESNOINDUSTRIJSKEGA PODJETJA V ZAGORJU

V vrtincu zaostalosti

Dobri odnosi v podjetju veliko pomenijo, med drugim tudi pri sami proizvodnji. Posebno se to kaže v odnosih vodilnih uslužbencev do delavcev, saj je prav gotovo le dobro, če se prijazno pogovorijo z delavci o težavah in problemih na delovnih mestih. Na sliki: inženir v tovarni kovinske galanterije »Tuba«, svetuje delavci pri stroju.

Kako upravljamo

V vrtincu zaostalosti

Pred dnevi je dala osnovna organizacija ZK v lesnoindustrijskem podjetju v Zagorju zahtevo za sestanek kolektiva. Za ta korak se je odločila zavoljo tega, ker so postajale razmere v podjetju čedalje neznošnejše in so ovirale normalno delo.

Sestanek je zelo nazorno pokazal, kje tlejšo vzroke za čudne medsebojne odnose in slabo delo organa delavskega samoupravljanja. Pred petimi meseci je prišel v podjetje nov direktor, ker je občinski ljudski odbor ugotovil, da dotrdajno vodstvo ni kos napraviti v kolektivu red in pospešiti proizvodnjo. Nov direktor je kmalu ugotovil grobe nepravilnosti in slabosti, ki so škodovala razvoju podjetja. Predvsem je bila organizacija dela slaba, dotrdajno vodstvo pa tudi samoupravni organ nista vedela, koliko reza. organa lesa imajo na zalogi, zato je bil kolektiv vedno v hudih finančnih zadregah. Razen tega je ugotovil, da je bilo podjetje ob nekaj milijonov zaradi nepravilne vskladitve lesa. Les so prevažali na železniško postajo s konjsko vprego, ki je bila skoraj dvakrat dražja kot prevoz s tovornjaki.

Delovna disciplina je bila zelo slaba, kar je sicer osnovna organizacija ZK venomer ugotavljala, ni pa mogla tega zavzeti zaradi nekaterih posameznikov in celo nekaterih članov delavskega sveta. Predsednik delavskega sveta je večkrat med službo popival in neupravičeno

Izostajal od dela in s svojim obnašanjem naravnost šilil še druge, da se niso kdo ve kako brigali za delo. Najbolj nezasišano pa je bilo to, da je delavski svet dopuščal popoldansko delo v podjetju za ozke koristne posameznikov. Vsakdo je namreč lahko oporavljen delu prihajal v delavnice in šušmaril, kajti sklep organa delavskega upravljanja, da lahko delavci delajo v delavnicah po »sihitu« le za svoje lastne potrebe, se je izmaličil že menda preveč dne. Nihče pa ni pomislil, da vsi tisti zaposleni delavci, ki so prihajali šušmariti v bistvu ne delajo zase, marveč za potrebe drugih in da pri tem uporabljajo stroje, električni tok in celo les, ki je last podjetja oziroma skupnosti. Na sejah delavskega sveta in upravnega odbora so se med seboj obtoževali, tarnali so nad nizkimi prejemki, nihče pa ni hotel povedati, kje pravzaprav tlejšo vzroke nizke delovne storilnosti in majhnih prejemkov. Resnici na ljubo je treba sicer priznati, da so starejši delavci, predvsem tisti, ki so že ves čas, odkar obstoji podjetje, zaposleni v tej gospodarski organizaciji, nemalokrat opozarjali, da bo treba izboljšati to in ono v podjetju in se prizadevati za rekonstrukcijo podjetja, nihče pa ni upošteval teh napotil.

Nepravilno vodstvo je nameravalo vse te nepravilnosti, in pokazalo se je, da lahko škodljivi elementi rušijo enotnost kolektiva, zlasti, če se saka slabosti pojavljajo v organu samoupravljanja. Saj so delavci ugotovili, da sploh niso imeli tesnejših stikov s tem orgonom in da so mnogi njihovi predlogi romali na zasedanjih delavskega sveta v koš. Delavski svet ni nikdar poskušal kolektivno pojasniti, zakaj tako nizki pre-

jemki, čeprav so bili malone vsi delavci pripravljeni več in bolje delati.

Ob vsej tej kritiki je še človeku nujno poročilo mnenje, da je delavski svet capljal za časom, hkrati pa neodgovorno ravnal s skupno lastnino. Zaostalost je bila tolikšna, da so celo nekateri menili, da bodo iz nekega sklada črpali denar za zvišanje osebnih prejemkov in v isti sapi očitali, koliko bolje je v drugih, sorodnih kolektivih. Da bi najprej pogledali, kako pravzaprav gospodarijo doma, v lastnem podjetju, na to niso pomislili.

In še to: občinski ljudski odbor je nameraval združiti lesni obrat rudnika z lesnoindustrijskim podjetjem, ker bi se podjetje okrepiło in bi lahko v večji meri posredovalo na tržišču. Namesto da bi kolektiv tega podjetja skušal pripraviti vse potrebno za to združitev, ki bi bila v korist vse občine, so se nekateri posamezniki prizadevali celo razdvojiti obstoječe podjetje na dve gospodarski organizaciji: na žago in mizarsko delavnico. Skratka zelo kratkovidno so si zamišljali prihodnost podjetja, ki ima že zdaj toliko dela, da bo treba krepko poprijeti in opraviti vse do konca leta.

Vendarli so delavci tega podjetja končno enodusno ugotovili, da bodo v prihodnje le s skupnimi prizadevanji večali proizvodnjo, storilnost dela in s tem sami sebi izboljšali gnotni položaj. Obsodili so nepravilne odnose predsednika delavskega sveta in vseh onih, ki so skušali v kalnem ribarju in v negledu onemogočati zdrave, tovariške odnose v kolektivu.

M.V.

O nagrajevanju po delu v trgovini

Tovariš predsednik! Pred leti so v nekaterih trgovskih kolektivih delavce že nagrajevali po delu. Vendar so 1958. leta v trgovskih gospodarskih organizacijah prenehali s takim nagrajevanjem, češ da za to nimajo sredstev.

V trgovini smo v letih 1957-1958 prešli na nov način delitve dohodka. Osebnih dohodkov zaposlenih je bil poslednji odvisen od ustvarjenega dohodka. Če je dohodek gospodarske organizacije raste, so bili večji tudi osebni dohodki zaposlenih. Zaradi neupravičenega zviševanja dohodka na račun cen pa smo pozneje poostrižili družbene instrumente za trgovino. Zaradi ostrega obdobja prispevka iz dohodka, progresivne stopnje proračunskega prispevka in zaradi stroge kontrole cen je trgovina 1958. leta pri ustvarjanju čistega dohodka prišla v težaven položaj. S tem so bile prizadete tiste gospodarske organizacije (zlasti podjetja z živili in gospodinjstvi potrebščinami), ki že precej let postujejo z minimalnimi rezervami in majhno različico v ceni. Tako smo seveda omejili tudi osebne dohodeke zaposlenih. Trgovini je ostalo malo prostih sredstev, zato so podjetja, ne da bi vedela, kako bodo novi instrumenti vplivali na osebni dohodek, ukinjala nagrajevanje po delu, oziroma prenehala so izplačevati premije in nagrade za večjo storilnost, prihranek na stroških, znižanje razlike v ceni itd.

Letos kaže analizirati gospodarska pokazatelje iz prejšnjih let. Na podlagi plana za 1959. leto naj bi ugotovili, kakšne so možnosti pri povečanju čistega dohodka in osebnega dohodka zaposlenih. Menim, da smo s spremembo zakona o proračunskem prispevku in s spremembo zakona o proračunskem prispevku iz dohodka gospodarskih organizacij dali kolektivno možnost, da na podlagi sedanjih cen planirajo nov čist dohodek in tako tudi učinkovitejša nagrajevanje po delu. Kljub nekaterim oviram bi lahko v celoti vezali osebne dohodeke (kolektivno oziroma posamično) na dosežen gospodarski uspeh. Treba bi bilo pregledati vse dobre uspehe, ki smo jih v preteklih letih že dosegli pri nagrajevanju po delu.

V ljubljanskem podjetju »Hrana« so menda že 1954. leta nagrajevali delavce po delu.

V »Hrani« so res v letih 1954 in 1955 uvedli skupinsko nagrajevanje po prometu. Vsaka poslovalnica je morala opraviti določeno normo prometa. Če so normo presegli, so v poslovalnici prejeli večje osebne dohodeke. Pobuda za tako nagrajevanje je vzniknila v kolektivu. Ko so prešli na

nagrajevanje po prometu, so poslovalnice spoznale, da so osebni dohodki, pa tudi uspeh vsega podjetja, odvisni od njihovega dela. Tudi poslovodje — prej so vsi zahtevali enake premije, so zdaj prejeli za službo glede na velikost poslovalnice. Poslovodja, ki je hotel dobiti večje osebne dohodeke, je moral odgovarjati za večjo poslovalnico. V podjetju »Hrana« so ta sistem dopolnjevali, lani pa so ga omejili le na nagrajevanje poslovodij po delovnem uspehu. Toda v trgo-

RAZGOVOR S PREDSEDNIKOM SINDIKATA TRGOVSKIH, GOSTINSKIH IN TURISTIČNIH DELAVCEV TOVARIŠEM BOŽOM STRMANOM

Vini ne more biti za povečanje prometa spodbujanje le poslovodja, marveč ves delovni kolektiv. (Podoben sistem nagrajevanja so imeli tudi v trgovskem podjetju Polje v Ljubljani.)

O tem v tem mesecu v delovnih kolektivih mnogo razpravljajo. V NA-MA nam je na primer povedal predsednik sindikalne organizacije, da bodo prodajalno razdelili na poslovne enote

(najmanjša enota bi lahko bila prodajna miza) in poiskali merila za individualno nagrajevanje. Posebna komisija upravnega odbora pa bo izdelala stvarne predloge za nagrajevanje.

Praviloma se podjetja strinjajo s stališči sindikatov glede nagrajevanja po delu. V nekaterih kolektivih, tu mislim predvsem na tista podjetja, ki imajo večje poslovalnice, bi lahko posamično nagrajevali prodajalce. (Z blagajniškimi

bloki bi lahko točno ugotovljali, kateri prodajalec je v določenem obdobju prodal več blaga. Tako nagrajevanje bi lahko uvedli zlasti v tistih prodajalnih, kjer imajo prodajalci blaga in kjer prodajalci le strežejo potrošnika.) — V manjših trgovskih podjetjih pa bi delavce kolektivno vzpodbujali k večjemu prometu.

Mislim, da bi tudi republiška in okrajna sindikalna vodstva morala še bolj proučevati posamezne dobre primere

nagrajevanja in te posredovati drugim gospodarskim organizacijam. Pri teh sindikalnih vodstvih naj bi bile komisije, ki bi stalno proučevale probleme nagrajevanja v trgovini. Seveda, trgovskim podjetjem niti sindikat niti zbornice ne morejo dati nekih dokončnih receptov za nagrajevanje po delu.

Trgovska podjetja danes tožijo, da jim manjka ljudi. Morda pa bodo potem, ko bomo uvedli nagrajevanje po delu, ugotovljali da pravzaprav ni toliko pomanjkanje trgovskega kadra. Kaj menite o tem?

Na to vprašanje bi odgovoril s primerom podjetja »Hrana«. Preden so 1954. leta v tej gospodarski organizaciji uvedli nagrajevanje po delu, so v poslovalnicah vsakega meseca zahtevali od uprave podjetja novih prodajalcev, ki bi delali namesto tistih ljudi, ki so v tem času zboleli, odšli na dopust itd. Toda ko so v kolektivno pridelali nagrajevati po delu, potrebe po teh »dodatnih prodajalcih« niso bile več tolikšne, ker so plačevali prodajalce iz dohodka, ki so ga ustvarili v poslovalnicah.

Sistem nagrajevanja po delu bo vzpodbujal prodajalce v po-

sovalnicah, da bodo razpravljali tudi o delu uprave podjetja. Prodajalci pa ne bo vseeno, kdaj bodo dobili blago in kakšne kakovosti bo. Seveda bo treba nagrajevati tudi ljudi v upravi (glede na povečanje prometa vseh poslovalnic). Morda bi kazalo, da bi spodbujali tudi delavce v skladiščih, da bodo blago čimprej dostavili poslovalnicam. Na te in druge momente bodo prav gotovo opozarjali sami prodajalci, taktak, ko jih bo nagrajevanje sililo k hitrejšemu in kulturnejšemu poslovanju. N. B.

GOSPODARSKI PREGLED

Pravočasno ukrepanje

V zadnjih dveh letih se potrošnja električne energije naglo povečuje, vsekakor pa večino bolj kot smo to predvidevali s petletnim načrtom za razvoj gospodarstva. Povprečno se je povečala poraba v zadnjih dveh letih za 22%, medtem ko smo predvidevali le 13,5% letno povečanje. Potrošnja električne energije močno vpliva na življenjsko raven. V zadnjih dveh letih se je potrošnja v gospodinjstvih povečala kar za 37%. K tako imenovani široki potrošnji električne energije pa je treba šteti tudi potrošnjo za javno razsvetljavo, mestni promet, razsvetljavo društvenih prostorov in podobno. Tudi ta potrošnja se je povečala za 12%. Sedaj, ko proizvajamo še 7,2 milijarde kilovatih ur električne energije, odpade na uporabo v gospodinjstvih in na široko potrošnjo okoli 1,5 milijarde kilovatih ur. Ta napredek je še bolj razviden iz naslednje primerjave: v letu 1956 so gospodinjstva porabila 643 milijonov kilovatih ur, lani pa že 1 milijardo in 94 milijonov kilovatih ur električne energije. Tako nagel napredek potrošnje je nedvomno tudi dokaz, da se življenjska raven z uporabo najrazličnejših električnih aparatov in podobnega, nenehno povečuje.

LETA 1965 ŽE 15,5 MILIJARD kWh

Vendar pa naraščanje potrošnje tudi opozarja. Ze sedaj je namreč jasno, da bi prišlo do resnih težav zaradi pomanjkanja energije v prihodnjih letih (začeni z letom

O tem bi bilo treba razpravljati še zlasti zaradi tega, ker zaradi najrazličnejših objektivnih, pa tudi subjektivnih težav nekatere elektrarne ne bodo zgrajene pravočasno. To velja za HE Peručica I. in Peručica II., HE Gobjak, ter termoelektrarno Kakanj II. in Kolubara II. Pri teh gradnjah smo v zamudi od šest mesecev pa do enega leta. Zaradi vsega tega je odbor za perspektivni gospodarski načrt pri Zveznem izvršnem svetu predložil Izvršnemu svetu nekatere spremembe in ukrepe.

Takoj bomo začeli pripravljati gradnjo treh novih velikih hidroelektrarn, in sicer HE Bajina Bašta, HE Senj in HE Globočica (glej zemljevid!). S temi elektrarnami bomo lahko do leta 1965 povečali proizvodnjo električne energije za nekaj več kot 2 milijardi in 600 milijonov kWh. Ze iz tega je razvidno, da gre za tri zelo velike in pomembne elektrarne. S tem pa bo tudi odpravljena nevarnost, da bi nam v malo bolj sušnem letu primanjkovalo električne energije. Toda to ni edini ukrep, ki ga predlaga Zvezni izvršni svet.

MAJHNE ELEKTRARNE
Graditi bi morali vrsto majhnih hidroelektrarn, ki bi jih lahko v zelo kratkem času dogradili in vključili v omrežje. Gradnja majhnih rentabilnih elektrarn, ki bodo pokrile lokalne potrebe, bo spodbujala tudi občine in republike, da vložijo v take gradnje tudi svoja sredstva. V že zgrajenih elektrarnah bo treba izrabiti vse možnosti za vgrajevanje novih agregatov. Prav tako pa

Prepočasen razvoj obrti

Občinski ljudski odbori še vedno premalo skrbijo za razvoj socialistične obrti — Razna industrijska podjetja bi lahko izpolnila vrzeli, če bi opravljali njihovi obrtni obrati tudi usluge za prebivalstvo

jetno hitro razvijalo, obrt pa je zastajala. Ne velja pozabiti, da je naše obrtništvo šele leta 1953 doseglo predvojno raven. Čeprav se je odtlej razvijalo obrtništvo hitreje, se je razvijalo še — prepočasi. Leta 1957 je bilo za razvoj obrtništva v naši republiki namenjenih 17 odstotka vseh investicijskih sredstev, lani pa 2,4 odstotka. Vendar lahko ugotovljamo, da je bilo v letu in pol za investicije v obrtništvo poročeno samo 60 odstotkov sredstev. Po perspektivnem planu bi moralo obrtništvo v Sloveniji pridobiti novih 30.000 kvadratnih metrov prostorov in sicer z obnovitvijo starih obratov in zgraditvijo novih. Tudi ta načrt ni bil uresničen. Obrtništvo je pridobilo v letu in pol samo nekaj nad 17 tisoč kvadratnih metrov novih prostorov. Po perspektivnem načrtu bi moralo biti v družbenem sektorju obrtništva leta 1961 — 3.730 obrtnih obratov. To pomeni, da bi morali imeti lani že več družbenih obrtnih obratov, kot pred dvema letoma. Res je, da jih je bilo lani do konca novembra meseca 24

manj. V Sloveniji smo imeli samo 2.581 obratov v družbenem sektorju obrtništva. Res, da je bilo v letu in pol (to je do minule jeseni) ustanovljenih precej novih obrtnih obratov, vendar je tudi res, da so prav v tem času številne kmetijske zadruge opustile čevljarstvo, šiviljstvo, mizarstvo in mlinarsko obrt. Zato se število obrtnih obratov v družbenem sektorju ni povečalo.

Samo iz teh nekaj skopih podatkov o razvoju in položaju obrtništva lahko razberemo, da bo treba storiti še marsikaj za hitrejši razvoj obrtništva. In kdo vse naj si prizadeva za razvoj obrtništva, da se bo obrtništvo razvijalo hitreje in v skladu s potrebami.

Za to bi morali predvsem skrbeti občinski ljudski odbori. Toda ne samo ti, za to bi se morali zanimati tudi delavci v industrijskih podjetjih, občinski sindikalni sveti itd. Občinski ljudski odbori so namreč doslej vse preveč zapostavljali razvoj obrti, predvsem razvoj tistih obrtnih delavnic, ki lahko neposredno in kar najhitre-

je vplivajo na dvig življenjske ravni. V številnih občinah so se doslej bolj ogrevali za gradnjo velikih tovarnih kot za ustanavljanje malih obrtnih delavnic, ki resda ne prinašajo velikih dohodkov, lahko pa bistveno vplivajo na zadovoljitev potreb prebivalcev. Sodimo, da v marsikakšni občini iz teh razlogov še nimajo posebnega sveta za obrtništvo, temveč o njem razpravljajo kar v svetih za industrijo ali trgovino. Iz teh razlogov je moč tudi sklepati, da v družbenih planih občin obrtništvo ni pripisan tisti pomen, kot bi ga moral imeti. Zbori proizvajalcev in splošni zbori ljudskih odborov, ki te dni razpravljajo o družbenih načrtih, naj te stvari ne bi prezrli. Odločitev, koliko obrtnih delavnic naj bi osnovali, kje in kakšne, pa bo lažja, če bodo zahtevali od aparata, da jim sestavi analizo, kakšne so potrebe prebivalstva in kakšno je trenutno stanje obrtništva.

Razen občinskih ljudskih odborov pa bi lahko obrtniško dejavnost pospešila tudi posamično industrijska in trgovska podjetja. Ta naj bi organizirala različne servise za popravilo svojih proizvodov, ustanovljala obrtne delavnice, pomagala obrtništvu s kadri in sredstvi. V posameznih industrijskih podjetjih so namreč obrtni obrati premalo izkoriščeni, stroji obratujejo le nekaj ur na dan ali celo le nekaj ur v tednu, kolektiv plačuje obresti za osnovna sredstva ves čas, prebivalci pa ne morejo popraviti tega, kar bi radi, ker je obrtnih delavnic premalo. Če bi podjetja »odprla« te obrate tudi za široko potrošnjo, bi bile dosežene dvojne koristi. Osnovna sredstva bi se bolj amortizirala, obrtniški uslugi bi bilo moč več opraviti. Žal, je za to premalo razumevanja. V letu in pol, To je od začetka leta 1957, so trgovska in industrijska podjetja pri nas ustanovila le osem takšnih obratov z 216 delavci. (V Kopru in Kranju pa dva obrata, v Mariboru tri in v ljubljanskem okraju enega.)

Občinski sindikalni sveti, ki te dni razpravljajo o osnutkih družbenih načrtov, naj bi na te stvari opozarjali zbori proizvajalcev, če so jih sami prezrli, in člani zborov proizvajalcev — predstavniki delovnih kolektivov — naj razmislijo, ali so v njihovem podjetju izkoriščene vse možnosti za polno obratovanje strojev in naprav, ali ne stoji mogoče kje stroj brez haska, ali ne bi mogoče s strojem ali napravami, ki je ne potrebujejo vsak dan, podprli novo ustanovljeno delavnico, ali ne bi kazalo v okviru njihovega podjetja osnovati servise za popravilo njihovih izdelkov.

Skratka vsi skupaj lahko precej prispevamo, da bo nejevolje, o kateri smo spregovorili v začetku sestavka, manj, da bodo cene za obrtniške usluge nižje in da bomo hitreje postreženi. P. D.

Tri nove hidroelektrarne: za prvo bomo izkoristili vode liskega Kraska, napeljana po 30 km dolgih predorih do Senja. Kilovatsna ura bo stala komaj 1,40 dinarja. Druga bo v kanjonu Drine in jo bodo gradili šest let. Kilovatsna ura bo stala 1,5 dinarja. In tretja bo zgrajena na obalah Crnega Drima, kWh energije bo stala 3,46 dinarja.

1951), če ne bi pravočasno podvezli nekatere ukrepe. Na osnovi nepopolnih podatkov smo pred leti predvidevali precejšnjo potrošnjo elektrike tudi za čas po letu 1961. Računali smo, da se bo letna potrošnja v prihodnjem obdobju povečala za 7,5% na leto, medtem ko že sedaj zbrane ocene dokazujejo, da bo splošni razvoj gospodarskega in življenjske ravni, zahteval 12% letno povečanje. Ob takim povečanju bi potrebovali v letu 1956 že okoli 15,5 milijarde kilovatih ur električne energije in bi bil primanjkljaj, če ne bi spremenili načrtov, zelo velik. Zmanjkalo nam bi za okoli 3 milijarde kilovatih ur elektrike.

bi kazalo vključiti rezervne centrale pri tovarnah v električno mrežo. S posebnimi ukrepi je treba zagotoviti hitrejšo gradnjo objektov, tako da bodo izgube, o katerih smo govorili, manjše. In končno bo treba doseči tudi bolj smotrno izkoriščanje električne energije. Tako v gospodarstvu, pa tudi v gospodinjstvih trošimo električno energijo preveč razsipno. Težave nam povzročajo zlasti električne pečice za grelvanje. Tu namreč ne gre za stalno potrošnjo, pač pa za potrošnjo v tistih mesecih, ko nam elektrike že tako in tako primanjkuje. Pristojni gospodarski organi bodo proučili, kako povečati cene in pristojbine za uporabnike elektrike. —mš

Še 1.754 milijonov za turizem

Gospodarski načrt za razvoj gospodarstva predvideva dokajšnje dohodek od turizma. Zato so bila namenjena tudi dokajšnja sredstva za investicije za turistične objekte. S sredstvi splošnega investicijskega sklada in s soudeležbo ljudskih odborov bi naj do leta 1961 zgradili okoli 2000 novih ležišč v turističnih krajih. To je vsekakor premalo in ne bi ugodno vplivalo na povečanje turističnega prometa. Občine v turističnih mestih zaradi nizke akumulativnosti sezonskega turizma nimajo skladov in možnosti, da bi povečale gostinske objekte v skladu s predvidenim povečanjem.

Razlog za to so tudi cene gostinskih uslug, ki so relativno nizke, tudi v primerjavi s cenami v tujih turističnih središčih. Toda zaradi domačega turizma ne kaže, da bi povečali cene in tako zbrali sredstva za gradnjo novih hotelov in obnovu starih. Zvezni izvršni svet je nedavno tega odprl drugo možnost. Občine naj bi dobile poleg še 50% sredstev, ki jih bodo izrile z inozemskim turizmom. Ta sredstva bi se zbirala v družbenih investicijskih skladih ljudskih odborov v turističnih občinah in v investicijskih skladih republik. Seveda pa bodo morala biti uporabljena le za turizem. Za lansko leto bo na osnovi takega predloga na razpolago 1 milijarda 754 milijonov dinarjev posebnih sredstev. Od tega bo gledano na promet, ki je bil ustvarjen v letu 1957 odpadlo na Slovenijo, nekaj manj kot 240 milijonov dinarjev. Odslej pa naj bi se ta sredstva delila po drugem načinu. Na vsako občino bo odpadlo toliko sredstev, kolikor nočnih inozemskih gostov bodo dosegli. To bo vsekakor velika vzpodbuda za razvijanje inozemskega turizma, sredstva pa bodo lahko občine uporabljale za obnovo hotelov, gradnjo kopalnic, za razsvetljavo turističnih centrov itd., pa tudi za gradnjo novih objektov. V letošnjem letu tako pridobljena sredstva bodo lahko občine uporabljale v prihodnjem letu.

Zakaj nov tarifni pravilnik?

S. M. Ljubljana: Mnogo se piše in govori o tem, naj bi ne povečali tarifnih postavk. Pravilni naj bi samo postavke za taka posamezna delovna mesta, ki so posebno važna za uspešno delo, a zanje tarifne postavke niso dosej v pravem sorazmerju z ostalimi. Zakaj pa moramo potem izdajati nove tarifne pravilnike? —

Odgovor: Predvsem je treba pripomniti, da ni nikjer predpisano, da morajo vse gospodarske organizacije izdati nove tarifne pravilnike. Če je sedanjí v skladu z določbami zakona o delovnih razmerjih, če je z njim urejeno plačevanje delavcev v gospodarski organizaciji tako, da se osebni dohodki delavcev ravnavajo po učinku, po doseženem čistem dohodku, po poslovem uspehu, če je izdelan na podlagi objektivnih odnosov med delovnimi mesti in so razmerja med tarifnimi postavkami prav tako objektivno in pravično določena, potem ni potrebno izdati nov tarifni pravilnik. Najbolj zgrešeno pa je mnenje, da se tarifni pravilnik izdaja zaradi višjih plač. S tarifnim pravilnikom se namreč ne predpisujejo in določajo plače oziroma osebni dohodki, temveč samo tarifne postavke in druge osnove (norme, akordi, premijske osnove, promet, enota proizvoda itd.), po katerih se

potem ugotavljajo osebni dohodki delavcev. Tako zgrešeno pojmovanje je posledica prežele prakse, ko so bile tarifne postavke res plače in hkrati sredstvo za obračun med podjetjem in skupnostjo. Tako pojmovanje je tudi v nasprotju s 188. členom zakona o delovnih razmerjih, ki določa, da je tarifna postavka le ena od podlag za določanje in obračun osebnega dohodka. Tudi navodilo Zveznega izvršnega sveta za sestavljanje novih tarifnih pravilnikov in drugih pravilnikov o osnovah za plačevanje delavcev govori o osnovah, ki jih ti pravilniki določajo in med njimi so tarifne postavke. Tarifne pravilnike je treba izpolniti ali izdati nove — ne zaradi povečanja tarifnih postavk — temveč za tako določitev teh postavk in drugih osnov, da bo z njimi izdelan sistem plačevanja, po katerem bo delavcev osebni dohodek toliko večji, kolikor večja bo njegova osebna storilnost in delovna storilnost kolektiva kot celote. Osebni dohodki niso odvisni od tarifnih postavk, temveč od čistega dohodka, ki ga podjetje doseže.

V nasprotju s 14. členom

B. G. Maribor: Pri nas so ugotovili, da bodo povečali minimalne osebne dohodeke za 8,3 odstotka. Ali lahko za prav tolik

odstotek povečamo tudi tarifne postavke? —
Odgovor: Vprašanje kaže na zgrešeno mnenje, ki ga ponekod kar trdovratno zagovarjajo. Pravna minimalnih osebnih dohodkov ni predpisana, da bi se na ta način povečale tarifne postavke, temveč samo zato, da se vskladi položaj gospodarskih organizacij v sistem delitve celotnega dohodka in tako omogoči izdelava boljšega, stimulativernejšega tarifnega sistema v gospodarskih organizacijah. Povečanje minimalnih osebnih dohodkov ni noben razlog in nobe-

V tej rubriki bomo odgovarjali na vprašanja, ki so v zvezi z nagrajevanjem in pripravljanim novim tarifnim pravilnikom. Vprašanja pošiljajte z oznako »Tarifni pravilnik«.

no opravičilo za povečanje tarifnih postavk. Od minimalnih osebnih dohodkov je namreč odvisen čisti dohodek gospodarske organizacije, osebni dohodek pa morajo biti odvisni od delovne storilnosti, od ekonomičnosti poslovanja. Gospodarska organizacija, ki bi povečala tarifne postavke zaradi tega, kjer ji popravilo omogoča povečati minimalne osebne dohodeke, bo ravnila v nasprotju s 5. točko 14. člena uredbe o postopku pri sprejetanju tarifnih pravilnikov; delavski svet v takem primeru ne bi ravnal s skrbnostjo

dobrega gospodarja, kot 1., 10 in 14. člen omenjene uredbe, kar more seveda povzročiti neugodne posledice.

Pripravljalni postopek obvezen

St. M. L. Naša zbornica zahteva, da ji v najkrajšem času predložimo predlog tarifnega pravilnika. Kaj bi ukrenili glede na to zahtevo, ker imamo mnogo dela pri izdelavi zaključnega računa? —

Odgovor: Vsekakor je prav, da se zbornica zanima za izdelavo tarifnih pravilnikov. Saj so po 192. členu dolžne dajati strokovno pomoč svojim članom. Toda ta strokovna pomoč nikakor ne pomeni, posegati v določanje tarifnih postavk in drugih osnov za ugotavljanje osebnih dohodkov. Zahtevati predlog tarifnega pravilnika brez rezultatov, ki jih mora dati pripravjalni postopek po 8. členu uredbe o postopku pri sprejetanju tarifnih pravilnikov gospodarskih organizacij in brez prejšnjih sklepov delavskega sveta v smislu 10. člena iste uredbe, pa ne more biti po našem mnenju niti v skladu s 192. čl. omenjene zakona niti z določbami omenjene uredbe. Gospodarskim organizacijam bi predvsem potrebna pomoč pri analizi, ki jih morajo opraviti, preden izdelajo predlog tarifnega pravilnika, in zbornicam lahko koristijo le te analize, kajti le te so podlaga za oceno kakršna je stimulativnost predložene tarifnega pravilnika. Zanimati pa se morda zgolj za tarifne postavke, pa kaže, da bi utegnili priti do poskusa formalnega, pismu CK ZSJ, načelno tarifnih sporazumov in omenjeni uredbi nasprotujočega vsklajevanja tarifnih postavk.

Srečanje z eksperimenti

DUSAN
KRALJ

DELAVSKA
ENOTNOST

27. februar
- 5. marec

Ali stanovanjski problem res kmalu ne bo več problem?

»Čez most ob nekdanji mrtvašnici zavijete na levo s tokom Ljubljane. Kmalu boste opazili ob cesti, malce pomaknjene v vrtove, štiri, na oko malone enake hišice. Hišice pravim, saj so le enostanovanjske! Zgrajene so bile iz različnih materialov še pred vojno. Prva je iz zidakov, druga iz volčakov, tretja v kombinaciji lesa, četrta iz nekakšnega bčevja in glin. Vse štiri so seveda ometane in lepo obarvane, tako, da mimoidoči ne opazi nobene razlike!«

Tako mi je pripovedoval Ing. Goestel, stavebnik pri Zavodu za stanovanjsko izgradnjo. Naglo je pritegnil mojo pozornost: »Jaz sem opazoval to gradnjo! Zvedel sem, da ti različni načini uporabe materialov služijo kot poskus, ki naj odpre široka obzorja našemu gradbeništvu. No, ko sem se čez leta sanjal za rezultate, le-teh nisem našel nikjer! Stvar je zapala, seme je padlo na neplodna tla!«

Seveda, vgraditi materiale je eno, drugo pa je potem opazovati, beležiti, meriti njih vzdržljivost, akustično in toplotno odpornost, iz meseca v mesec pazljivo slediti spremembam, ki jih kleše v zidove čas z dežjem in soncem, mrazom, vročino!

Dandanes, ko se je »stanovanjski problem« vsilil kot trmast spremljevalec vsakdanjosti, je toliko bolj budna pozornost do dela naših gradbenikov.

ki vsekakor iščejo razmaha, da bi zdrobili ta gordijski voz. Skromen dokaz je lahko potrpežljivost novinarja, ki se je namenil menjati besedo z ljudmi, čez glavo zaposlenimi: trkaš in čakaš, čakaš in spet trkaš, le počasaj se ti vrata odpro in še tedaj — čas je zlato, po hiti.

Kaj je najboljšo?

Res, čas je zlato! Vse prehitro se nam sipa med prsti, da bi ga lahko lovili za rep vseh mogočih, drobnih obveznosti! Paragraf 8-2 Uradnega lista 6-1957 (za gradbenike) ukazuje kontrolo vsakega dvo-milijonskega zidaka! Letna proizvodnja Ljubljanskih opekarn je med drugim svojih 10 milijonov zidakov. Približno vsaka dobra dva meseca zapusti peč ti isti usodni zidak, ki naj bi prešel laboratorij. No, do danes Zavod za raziskavo materiala še ni dobil niti enega v pregled

je zidak večji, a teža se mu pri tem ne spremeni, toliko hitreje raste zid. Razumljivo, hrbet zidaka ne sme biti širši od razklenjene delavčeve dlani, da ga lahko prsti čvrsto primejo. Torej — najprimernejši je volčak, lahek je, večji od zidaka in ne preširok! No, tu so še drugi materiali! Ing. Umek je preizkušal žilindro, ing. Koblar lurgij-pepel, nekdo spet zrnat beton, itd.

Kaj je bolje, ceneje, bolj ekonomično za naše razmere. Rezultatov ni, so samo eksperimenti! Koliko je v Ljubljani hišic, zgrajenih iz tega ali onega materiala, ki stoje in iz njih dimnikov se valj temen dim proti nebu. Počasni tonejo v požabo morja hišnih števil, a njih graditelji, iniciatorji »eksperimenta«, ki naj poceni, poenostavi našo gradnjo, se ukvarjajo spet z novimi, bolj šimi načrti. Časa ni, da bi preverjali, merili, računali tudi denarja ni...!

zarstvo naj bi napravilo okna! 500 enakih, dvokrilnih oken. Cena? Eno okno toliko, vsa skupaj pa potem pet sto krat toliko! Vraga, kaj naročilo večjega števila enakih oken ne zmanjša strošek? Ne — zaključuje mizarstvo — vseeno je, ali eno, deset, sto različnih ali enakih: cena dvokrilnega okna je takšna in oikal! No, zategadelj ni čuda, če so nam tako pri srcu različna okna! Oko se odpočije ob raznolikosti, projektant zasluži in gradbeništvo ima več izbire pri iskanju standardnega tipa oken!

Sicer, roko na srce, ing. Skrllep mi se je kazal standardne tipe oken, ki bodo osvojeni tja do meseca maja. Tudi so že v teku razgovori z različni mizarstvi podjetji (Litija, Borovnica), ki naj bi izdelovala ta okna. Za Zavod za stanovanjsko izgradnjo izdeluje LIP Borovnica vrata, določene tipe. To so koraki, ki odpirajo obzorja, a še vse preveč so obotavljajoči, plašni.

Ali sta okus in cena v nasprotju?

Misel o svojitvi nekaterih standardov za vso Jugoslavijo zavirajo razni klimatski pogoji, ki narekujejo ob morju drugačno gradnjo kot v notranjosti ali v hribovitih predelih. Ni čudno, da je uspelo Splitu postaviti za dober mili-

ltd. Pomislimo samo na veliko stanovanjsko zgradbo kje v mestu, kjer so po stopniščih pod trop krakosrajčnikov, ki so materi v kuhinji v napoto (kolikor ni zaposlena), s ceste jih našene milnik (kar je popolnoma prav), a drugega prostora nimajo! Če se ob tem nekoliko prikrtno osebnost standard (eno stanovanje »manj«), se lahko znatno dvigne družbeni standard! In drugo: primer okna! So arhitekti, ki projektirajo okno, ki bo toliko in toliko cenejše od katerega koli predhodnika! Ko prodaja načrt, pa ima arhitekt že v glavi drugo okno, ki bo vsebovalo še nekaj centimetrov manj lesa in bo še bolj sončno in bo spet vrigo kupček denarja za načrti! Načrti prekrivajo mize, polnijo predale, arhitekti pa projektirajo!

Ni čvrste temelja

Lahko je potrkatati na vrata tako imenovanega koordinacijskega odbora, ki izbira in usmerja našo gradnjo po poti pocenitve! Teže je v navadnih srečanjih začuti roko takšnega odbora, katerega briga je res nepretrgana ekonomičnost kot čvrst temelj naših bodočih gradenj!

Clovek težko najde izhod iz tega labirinta naštevaja, saj je toliko primerov, da bi lahko obrusil pero iz najtršega jelka!

Takole se predstavlja mimoidoči v osmih dneh zgrajena montažna hiša za Bežigradom, ki s predvojnimi eksperimenti ob Ljubljani vred tone v požabo. Za temi eksperimenti so se vrstili še mnogi obetajoči gradbeniški poskusi, katerih rezultati pa so nam žal neznanica. O enovrstnicah v Peričevi ulici ne vedo nič niti stanovalci, kaj šele tisti, ki jih zanima kaj več kot samo lep pogled na hišice. In kako se bo obnesel poskus ing. Skrllepa: enostanovanjska hiša, izredno ekonomično razdeljeni prostori, cenena gradnja? Zavod za zadržno gradnjo se zanima za načrte. Upajmo, da predračuni niso variljivi! — Pogledmo: montažna hiša, zgrajena v 8 dneh je osamljen primer (slika v levem kotu zgoraj). V desnem kotu stoji predvojni gradbeniški poskusi dela z različnimi materiali. Na levi spodaj je enovrstnica, poleg njih enostanovanjska hiša najnovejšega projekta. Koliko je med njimi še raznovrstnih zgradb raznih konstrukcij, materialov?...

Govorimo o standardih, toda...

Govorimo o standardih! Standardi naj bi pocenili gradnjo. Gradbeništvo naj bi se povežalo z industrijo. Se tudi mora! Toda...! Primer o standardu lijkaja v kuhinji! Lijaki naj bodo vsi enaki. Tako lahko projektant že v svojem načrtu na osnovi danih dimenzij preračuna kuhinjsko prostornino. Gradbenišvo pokliče na pomoč industrijo. »Emajlirka« v Celju ima na razpolago nekaj starih tipov še izza Franca Jožefa. Tudi materiali ne ustrezajo. Nič ne de, gremo pa v Osijek. »OLT« osvaja izdelavo novo konstruiranega lijkaja z dvema vdelbinama za pomivanje in izpiranje ter s posebnim predelom za odpadke. »OLT« investira v izdelavo kalupa nekaj milijonov in začne ulivati naročene lijkaje. Ne nadamo pa: lijkaj zaradi neke pomanjkljivosti gradbeništva ne ustrezajo več! Tu je delovni kolektiv ujel v precep drugega: delavski svet »OLT« bo v prihodnje dobro premislil, predno bo spet storil kako uslugo gradbeništvu!

Druga industrija se enostavnije: zahtevam od gradbenišva odgovore kratko in jedrno: tole imamo, če vam je po volji v redu, sicer pa... Ing. Humek je postavil v Mariboru stanovanjski blok, ki naj bi bil po vseh predračunih najcenejša tovrstna gradnja. Mi-

jon enostanovanjsko hišico: zaradi toplega podnebja je izolacija cenejša, zid tanjši, temelji drugačni... Vendar pa bi bilo absurdno misliti, da bi glede na raznolikost standardov uspela naša industrija zadostiti posameznim potrebam. Tu se bo moralo gradbeništvo prilagoditi in najti enoten izraz, vsaj v nekaterih standardih (ključke, kopalnice, okna, dvigala, no-granja vrata itd.) Industrija pa bo morala priti gradbeništvu nasproti in mu pomagati. Izkušnje nas uče, da igra slepih misli ni najpriporočljivejša v gospodarstvu!

Celjska gradbena podjetja so se združila. Če bo posledica tega smotnejše izkoriščanje raznih materialov, uporaba tipov, prihranek pri načrtih za gradnjo, je to napredek! Dokler pa še zmerom tavajo »po poti pocenitve« brez tehnejših rezultatov, je združitev le formalnost.

Val cenitve naše gradnje se razbija še ob zidu našega estetskega okusa, ali bolje, ob umetniški sli naših arhitektov. Ta sli se po večini izgublja v suhi funkcionalnosti na eni in drobn komercialni na drugi strani. Stanovanjska zgradba novega tipa je dolgotrajna, monotonal njena funkcionalnost; je samo v številu stanovanj s čim manjšo površino! Trgovin ne pozna niti ne prostorov, ki jih narekuje dandanašnji čas: otroški kotiček, soba hišnega sveta, večji zgradbi mala dvoranica

Kje je hudomušna pripomba o »serumu za tipizacijo« s katerimi bi kazalo cepiti arhitekta, graditelje in proizvajalce in resnica o 38 urnem delovniku v senci dejstva — gradimo — se izgublja podrobnosti! Zgovorne številke, izpolnjeni plani, nova naseljena stanovanja vzbujajo v nas prepričanje, da stanovanjski problem ne bo več problem! Ta »kmalu« nam bo toliko bližji, kolikor bolj nesebično bo sodelovanje industrije z gradbeništvom, kolikor bolj se bo zavzemal delovni kolektiv tudi za interese drugega delovnega kolektiva, bo začel posameznik pozabljati svoje koristi in misliti na družbene.

Hišice ob Ljubljani! Koliko hrupa so zagnali časniki, ko so jih gradili! Koliko hrupa smo že zagnali na račun raznih eksperimentov, kakšne rožnate perspektive smo si obetal od raznih novotarj! Preizkušali smo in še preizkušamo, lskali smo in še iščemo! Samo — kje so rezultati? Ne samo tiste štiri hišice ob Ljubljani, na desetine jih stoji, ki so grajene na »poseben« način, ki so kot eksperimenti veljale težke milijone, ki so obetale pravo revolucijo v gradbeništvu! No da, revolucije ni bilo, pa je tudi še ne bo tako kmalu! Glavno je, da se iz dimnikov valj temen dim proti nebu, da stanovanj nič ne vedo o posebnosti sidov in konstrukcij, mi pa gradimo, gradimo!

TOVARNA USNJA V PEČI

V Peči je 24. februarja začela obratovati prva od osmih velikih tovarnih bodočega kombinata za predelavo usnja, proizvodno obutve in kožne galanterije. Delovni kolektiv nove tovarne bo predeloval tako imenovano tanko zgornje usnje. Leta 1959 bosta začeli obratovati še tovarni obutve in debelega zgornjega usnja, v naslednjih dveh letih pa tovarne spodnjega usnja, krzna, usnjene galanterije in oblačilne konfekcije. V te objekte bodo investirali nad poldrugo milijardo dinarjev. V njih bo zaposlenih kakih tisoč delavcev. Kombinat usnja in obutve v Peči bo na leto izdelal 700.000 parov čevljev, predelal bo 450 ton debelega in 300 ton tankega zgornjega usnja, 900 ton spodnjega usnja, velike količine krzna, usnjene galanterije in drugih usnjenih izdelkov.

PRVE BRIGADE NA CESTI

Na avtomobilsko cesto od Paračina do Niša in od Negotina do Demir Kapije so zadnje dni februarja prišle prve mladinske delovne brigade, ki bodo do prvega aprila pripravile vse potrebno za začetek del. Letos bo sodelovalo pri graditvi avtomobilske ceste 9 izmen mladinskih brigad. Na odseku skozi Srbijo bo delalo 25.000 mladincev in mladnic ter 18.000 dijakov in študentov. Na odseku od Negotina do Demir Kapije pa bo delalo 7.000 brigadirjev.

Na odseku med Paračinom in Nišem bodo letos izkopali okoli 1.400.000 kubikov zemlje in kamenja, zgradili 20 mostov, 27 nadvozov in nad sto drugih objektov. Odsek skozi Srbijo bo imel asfaltno in betonsko cestišče, v Makedoniji pa bo iz betona. Najtežji objekti so most na Nišavi, pri vas Popovac, ki bo dolg 70 metrov, most čez Jovanovačko reko, betonski podporni zid pri Bužmiru in utrditev 200 metrov obrežja Morave pri Katunu.

NA PERUČICI — DVA AGREGATA

Na gradbišču hidrocentrale Peručica blizu Nikšića so začeli pred dnevi montirati prva dva agregata, ki bosta začela obratovati že ob koncu letošnjega leta in dajala na leto 350 milijonov kilovatinov in električne energije. Ob tej priložnosti je bilo 25. februarja v Peručici posvetovanje investitorjev in graditeljev, ki so ugotovili, da so dani vsi pogoji za dograditev hidrocentrale do leta 1963, kakor je bilo predvideno. Dajala bo 1.180.000 kilovatinov in električne energije na leto ali 20% vse naše sedanje proizvodnje električne energije. Zgradili so že dva velika vodna zbiralnika, v katerih bo 40 milijonov kubikov vode. Dogradili so tudi 2800 metrov dolg dovodni predor, zdaj pa polagajo cevi, po katerih bo tekla voda do generatorjev. Zgradili so poslopje za nprave in postavili 244 kilometrov daljnovidov. Do leta 1963 bo začelo obratovati še 5 agregatov. Vso opremo so dobavile domače tovarne. Gradbeni stroški bodo znašali 25 milijard dinarjev.

40.000 ha PLANTAŽNIH NASADOV

Upravni odbor Zveze kmetijsko-gozdarskih zbornic Jugoslavije je 26. februarja razpravljal o predlogu za pospeševanje sadjarstva in vinogradništva ter ugotovil, da bi lahko povečali nameravano površino za zasaditev sadnega drevja na 31.000 hektarov in vinogradov na 10.000 hektarov. Slive bi zasadili na 15.000 ha, hruške na 4.000 ha, oljke na 2.000 ha, jabolane pa na 5.000 ha. Menijo, da bi lahko nasade oljk še znatno povečali. Z intenzivno proizvodnjo bi lahko na tisoč hektarih novozasajenih površin pridelali 8.000 vagonov jabolk, kar bi bilo enako sedanjemu pridelku na približno 50.000 hektarih. Podobne rezultate bi dosegli s plantažnimi nasadi hrušk in oljk, pa tudi z novimi vinogradi. Z intenzivno proizvodnjo na 10.000 hektarih vinogradov, ki bi jih zasadili po tem načrtu, bi dobili 35.000 vagonov grozdja, kar je skoraj polovica vsega našega pridelka grozdja na 263.000 hektarih.

MOST ČEZ SKADARSKO JEZERO

V petek, 27. februarja, so v Virpazarju svečano proslavili zaključek del na železniškem in cestnem mostu čez Skadarsko jezero od Tankega rta do zgodovinskega otoka Lesendre, ki povezuje Titograd z Virpazarijem. Ta most, ki je dolg 200 metrov in stoji na kesonih, ter most na reki Morači so štiri leta gradili strokovnjaki in delavci beografskega podjetja »Pionir«. Cesta, ki je doslej povezovala Titograd z Virpazarijem, je bila dolga 54 kilometrov, nov most čez Skadarsko jezero pa jo je skrajšal za 29 kilometrov.

NOVO NASELJE NA REKI

Blizu Kantride na Reki bo že letos zraslo novo naselje Turtanič, ki bo vzbujalo videz majhnega mesta v mestu. To bo popolnoma samostojno naselje s 500 stanovanji, sestavljeno iz najrazličnejših hiš, od stolpnice do bločnih stanovanjskih zgradb. Naselje bo imelo vse objekte družbenega standarda, trgovske centre, kino dvoran, prosvetni dom, otroška igrišča, gospodinjiski center s pralnici in podobnim ter vse komunalne objekte, kot so ceste, vodovod, kanalizacija, razsvetljava itd.

Takšno naselje bi prej stalo nad 3 milijarde dinarjev, novi projekti pa govore o 740 do 850 milijonih. Dvosobno komfortno stanovanje srednje velikosti, sodobno urejeno in opremljeno, bo stalo nekaj nad milijon dinarjev, skupno s komunalnimi in drugimi objekti pa poldrug milijon dinarjev. Reška gradbena podjetja zagotavljajo, da so te cene realne, da so si zagotovila normalni dobiček in rezerve, objublajo pa celo, da je to šele prvi korak k racionalni graditvi stanovanj.

560 km NOVIH CEST

Do konca letošnjega leta bodo v vsej državi zgradili 560 kilometrov novih cest s sodobnim cestiščem. Stroški za njihovo gradnjo bodo znašali okoli 21 milijard dinarjev. Za zgraditev odsekov avtomobilske ceste od Paračina do Niša (84 kilometrov) in od Negotina do Demir Kapije (16 km), ki ju bodo gradile mladinske delovne brigade, bodo porabili 8 milijard. Oba odseka avtomobilske ceste naj bi bila končana do konca leta. Za nadaljevanje graditve ja-dranske magistrale je namenjenih skoraj 4 milijarde dinarjev. Odsek Senj—Zadar, dolg 153 km, naj bi bil dograjen do konca letošnjega leta. Razen teh bomo letos gradili še več drugih cest, v Sloveniji na primer odsek avtomobilske ceste Celje—Ljubljana čez Trojane, ki je dolg kakih 20 kilometrov, in cesto Dravograd—Maribor—Lendava.

Mar je res čudak?

Imam prijatelja. Pogosto mislim nanj, ker si kar naprej kaj izmišlja in vedno kaj najde. Brska po rečeh, ki bi nikomur drugemu ne prišle na misel. V pisarni ne nosi črnih rokavnikov. Čeprav ima eno obleko morda tudi deset let, je vedno v redu napravljen. Na mizi ne more videti cigaretnega pepela. Nobenega votlega zoba nima, stavi pa, da tudi ne nobenega zaostalega spisa v svojem predalu.

Skratka priden človek je, tako priden, da je včasih dolgočasen samemu sebi in okolici.

Čekanje je njegova strast. Vedno nekaj piše v svojo beležnico in računa. Vem, da v šoli ni bil dober matematik, zato me še posebno čudi, kako da je računanje zdaj njegova strast.

Kakor da se je zaklet, išče v naši družbi samo napake. Za uspeh se ne zmeni. Uspeh je uspeh, pravi, o tem ni kaj pripovedovati.

Zanima ga vse, na primer koliko ljudje po nepotrebnem službene potujejo, koliko tega in onega se porabi več, kot bi bilo treba...

V zvezku mojega prijatelja »čudaka« sem opazil tudi takle zapisek: v Zrenjaninu so ustanovili servise.

Lepo. Ljudje prihajajo in gledajo serviso čudo v banatskem mestu. Zaradi tega je doslej obiskalo Zrenjanin šestintrideset tisoč ljudi. Mnogi so se pripeljali celo z Reke, iz Splita, Skoplja, Prištine in Velesa. Če je vsak izmed njih plačal samo za vožnjo tri tisoč dinarjev, to anese 105 milijonov. Ta vsota pa bi lahko pomenila nekaj novih, povsem opremljenih servisov.

Zares, ali morda ne izdajamo denarja zraven tistega, kar je potrebno, tudi za ono, česar bi ne bilo treba?

Moj prijatelj nemara navezavatelj niti ni čudak.

Bivalnic (zavetišč) za železničarje imamo v Sloveniji že več. Januarja letos pa so odprli v Mariboru novo, moderno urejeno bivalnico. V njej so lepo urejene umivalnice (s tuši in toplo vodo). Tisti železničarji, ki potujejo skozi Maribor in so nekaj ur prosti, imajo 36 ležišč v sobah, kjer so dve do tri postelje. Sobe so stalno zasedene in v njih vsak dan prespi okoli 60 ljudi. To uslugo nudi železnica svojim delavcem in uslužbencem brezplačno. Za tiste, ki v Mariboru nimajo gospodinjstev, je v bivalnici tudi menza, kjer kuhajo trideset dinarjev, popoln obrok pa 100 dinarjev. Kljub temu, da je njihova menza odprta šele dober mesec, se je že izkazalo, da je premajhna, saj razdelijo v njej vsak dan 150 do 200 obrokov enolončnic in nad 60 popolnih obrokov. Večina je zadovoljna, vendar je še nekaj takih, ki raje nosijo hrano s seboj. Ker pa je dosedanja menza le zaslon za problem prehrane delavcev, bodo v prihodnjem letu gradili večji obrat družbene prehrane. V njem naj bi se hranilo okoli 2000 delavcev. Toplo hrano pa nameravajo voziti tudi v Pragersko in Ptuj. S tem bodo rešili problem, ki je najbolj pereč za vse tiste, ki na železnici nimajo stalnega službenega mesta pa tudi ne stalne prehrane.

UPRAVLJANJE BREZ DENARJA

KLJUB TEMU, DA PODRUŽNICE ZAVODOV ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE NIMAJO LASTNIH SKLADOV, SO SE Vendarle močno uveljavile in predstavlja marsikje žarišče preventivne dejavnosti v občini. DOKAZ: DELO NEKATERIH PODRUŽNIC LJUBLJANSKEGA ZAVODA ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE.

Nedvomno je razpolaganje s skladi in gospodarjenje s sredstvi prvi pogoj tako delavskega kot družbenega upravljanja. Če pa so se nekatere podružnice zavodov vzlic temu, da nimajo lastnih skladov, razvile v močne družbene činitele v občinah, je to predvsem zasluha bolj subjektivnih kot objektivnih razmer. Člani skupščin so namreč pokazali veliko zavzetost za zdravstveni položaj zavarovancev. Seveda pa je marsikje prevladovala in tokrat pozitivno delovala skrb za varovanje skladov — ki jih pa niti sami niso upravljali.

ZARIŠKA PREVENTIVE

V Ribnici na primer so ob koncu lanskega leta združili odbor za zdravstveno zavarovanje in komisijo za preventivo, vključili v novi odbor še zastopnike občinskih svetov za zdravstvo (podružnica deluje namreč na področju treh občin: Ribnica, Sodražica in Lašče), dalje predstavnike Zveze borcev, sindikalnega sveta in zdravstvene delavce. Tako šteje ta odbor 16 članov. Sestavili so podoben načrt preventivne dejavnosti za ribniško občino, ker zdravstvena domova v Sodražici in v Velikih Laščah nista pokazala kaj prida zanimanja za to. Pregledali bodo vso šolsko mladino in športnike, posebej pa še delavce pri Gozdni upravi v Grčaricah. Med njimi je zelo veliko obo-

lenj prebavil. Ekipe naj ugotovi, zakaj je toliko takih obolenj. Odbor bo pregledal vsa delovna mesta v ribniških podjetjih, posebej pa še vse sanitarije po solah in podjetjih. Fluorografirali nameravajo vse prebivalstvo v Ribnici, ljudskemu odboru pa so priporočili, naj razpiše štipendije za zdravstvene delavce.

DA BI BILO MANJ OBRATNIH NEZGOD

Posebno mesto v delu podružnic zavzema boj proti obratnim neizgodam. V večini podružnic so imeli do nedavnosti posebne komisije, ki pa jih bodo sedaj ukiniteli, ker ustanovljajo pri občinskih ljudskih odborih komisije za higiensko-tehnično zaščito. Komisija v Logatcu je n. pr. pregledala vsa delovna mesta in varnostne naprave v podjetjih in tudi v zasebnih obrtnih delavnicah. Komisiji v Kočevju in Litiji zasedata vsakokrat v drugem podjetju skupno s tamkajšnjo komisijo za higiensko-tehnično zaščito ter upravnim odborom podjetja. Na predlog domažlske podružnice je občinski ljudski odbor sklenil, naj vsa podjetja, ki imajo več kot 200 zaposlenih, nastavijo varnostnega tehnikarja. Prej so bili štirje, danes je v domažlskih podjetjih že deset varnostnih tehnikov. Tudi ta komisija je pregledala vsa delovna mesta. Lani so priredili 11 seminarjev o

HTZ ter poučno ekskurzijo. Posebna strokovna komisija je pregledala vsa lesno industrijska podjetja, v katerih so obratne neizgode najpogostejše. V Ribnici so predlagali podjetjem, naj skupno nastavijo enega varnostnega tehnikarja, pa jih niso uspeli prepričati. Menijo namreč, da je dovolj, če imajo obratovodje in komisije za higiensko-tehnično zaščito v podjetju. Nekaj podružnic je pripravilo obširno gradivo o higiensko-tehnični zaščiti in nesrečah pri delu ter ga predložilo občinskemu zboru proizvajalcev.

DOMŽALE SKORAJ TOLIKO KOT VSE PODRUŽNICE SKUPAJ

Poleg tega, da so vse podružnice skrbela za letovanje otrok in sodelujejo glede tega z ostalimi družbenimi organizacijami, so poslale lani 572 zavarovancev na preventivno okrevanje. Za 258 zavarovancev je plačal stroške ljubljanski zavod za socialno zavarovanje, 314 pa jih je bilo na okrevanju tako, da je nekaj plačal zavod, nekaj pa podjetja, nekaj pa sindikat ali sam zavarovavec. Posebej kaže omeniti domažlsko podružnico, ki je za 200.000 dinarjev, kolikor ji je dal zavod, poslala na okrevanje kar 147 zavarovancev, torej skoraj toliko kot vseh devet podružnic skupaj.

Skupščine podružnic so na priporočilo okrajne skupščine sklenile, da pooblaste vsa podjetja, ki zaposlujejo več kot 50 ljudi, da smejo izplačevati tudi hranarine. Tako dobi velika večina zavarovancev hranarino kar v podjetju.

STIK Z ZAVAROVANCI JE NEKOLIKO TESNEJŠI

Ob koncu pogledimo še, kako so člani skupščine vzdrževali stik z zavarovanci. Glede tega so se razmere precej popravile. Lani je prvič uspelo, da so odborniki vsaj po enkrat na leto poročali zavarovancem o delu podružnic. Največkrat se je to zgodilo kar na občinskih zborih sindikalnih podružnic, marsikje pa so občinski sindikalni sveti ali sindikalne podružnice sklicale tudi zborna zavarovancev. Takšna zborna zborna so bila v Trbovljah, v Kočevju, kjer je bilo 34 zborov zavarovancev, v Zagorju so bili zbori v

vseh podjetjih itd. Posebej pa kaže omeniti domažlsko podružnico, katere odborniki so se udeleževali tudi sestankov

Če hoče bolnik na vsak način drago uvoženo zdravilo, čeprav mu je domače enakovredno in še cenejše, naj sam prispeva zanj. To je eno izmed vprašanih, ki bi ga kazalo čimprej rešiti.

Socialistične zveze in tudi tam poročali o delu in o problemih podružnic.

Vse to priča o obilici prizadevanj skupščin in izvršilnih odborov podružnic, ki kažejo, da so bili v večini pravi predstavniki zavarovancev, kljub temu da v podružnicah sami niso imeli pravih povelj. V delovnih podružnicah pa si želijo prav to: da bi namreč dobili tudi gnotno osnovo upravljanja, če ni drugega vsaj del preventivnega sklada, oziroma del sklada za zdravstveno zavarovanje, kot predvideva osnutek novega zakona o izvajanju socialnega zavarovanja.

V. J.

Vprašujemo vas za mnenje

Prispevek za zdravila in pregled

Zadnje čase je spet pogostejše slišati mnenje, da bi zavarovanci tudi sami nekaj prispevali za zdravila in morda prevzeli nase tudi del stroškov za zdravniške usluge. Mnenja sicer še niso dobila otipljive podobe v konkretnih predlogih, kako naj bi to zadevo uredili, ali kaj bi zavarovanci prispevali za zdravila — nek določen, za vse vrste zdravil enak znesek, ali naj bi morda plačali nekaj odstotkov vrednosti zdravila. Tudi glede udeležbe pri stroških zdravstvenih storitev še ni končno oblikovanega predloga, vendar gre, po razpravah pred leti sodeč bržčas za določeno vrsto takse ki naj bi jo zavarovane plačal za prvi pregled ob vsakem obolenju.

Zagovorniki takih mnenj pričakujejo zlasti, da bi spodbudili tudi zavarovance k varčevanju in da ne bi po nepotrebnem obremenjevali zdravstvene službe. Od tega si obetajo predvsem smotnejšo porabo zdravil, sprostitev sredstev ter strokovnega kadra. Posledica tega pa naj bi bila kakovostnejša zdravstvena služba in s tem seveda tudi izboljšanje zdravstvene ravni zavarovancev.

Poglejmo si pobliže, kako je s to zadevo v luči podatkov socialnega zavarovanja.

Od leta 1953 do konca leta 1957 se je število zavarovancev povečalo za 31,6%. Izdatki za zdravstveno varstvo pa so se v istem času povečali za 130,56%. Največji so izdatki za zdravljenje v bolnišnicah (čez 3 milijarde). Ti so za 114,4% večji kot leta 1953.

Stroški ambulantnega zdravljenja so celo za 225,3% večji in so se te usluge podražile od 420 milijonov leta 1953 na 1.370 milijonov leta 1957. Za zdravila pa so plačali leta 1957 iz skladov zdravstvenega zavarovanja za

jenje v zdravstvenih ustanovah in v širitvi zaščite pred boleznimi in poškodbami;

— v vzgoji zavarovancev, dvigu njihove zdravstvene prosvete, odpravljanju nazadnjaških pojmovanj, navajanju na osebno higieno in higieno okolja; po že omenjenih predlogih pa še s tem, da bi zavarovane sam nekaj plačal bodi za zdravila, bodi za pregled pri zdravniku.

V tem primeru nas posebej zanima to poslednje: prispevek zavarovanca za zdravila in pregled v ambulantah.

Dejstvo je da zdravila silno nesmotrno trošimo da gre za to dosti denarja in nič. Bolnik jemlje zdravila toliko časa, dokler se ne pozdravi, ostanek spravi v omario. In tako se doma nabirajo razni praški, tablete, kapljice in maže. Ob »generalnem« čiščenju »ne vse skupaj na smetišče, saj njihove v družini ne ve več, za kakšno bolezen so jih potrebovali. Četudi bi vedeli, bi si jih ne upali znova uporabiti, ker ne vedo, če se medtem zdravila že niso pokvarila, še manj pa, ali je ta bolezen taka kot tista, za katero je zdravnik predpisal zdravila. Mimo tega — se najdejo tudi taki, ki zdravil sploh ne uporabljajo, marveč jih že grede iz lekarne vržejo proč, ker niso šli k zdravniku zaradi zdravila, marveč zaradi bolezenskega dopusta. Tega pa bi radi za »preganjanje mačaka«, za zasebne opravke, za delo in še vrsto podobnih zadev. Ker si pa izmisli neke bolezni, mu zdravnik, če ga ne ujame, zapíše recept.

No, okrog zdravil je koplca problemov, ki smo jih že doslej skušali bolj ali manj uspešno reševati. Med prvimi je embalaža. Ta je predrag in še taka, da ne moreš dobiti nekaj tablet n. pr. samo deset, ampak dvajset, ne le nekaj kubičnih centimetrov tekočine, ampak cel deciliter itd. Glede tega kljub številnim opozorilom tovarnam zdravil še nismo prišli na zeleno vejo, da bi namreč bilo v enem zavojčku, steklenički itd. le toliko zdravila, kolikor ga je potrebno za zdravljenje med dvema zdravniškima pregledoma. In drugič, tudi nekateri zdravniki predpišejo preveliko količino zdravila, zlasti tistega, ki ga v lekarni posebej pripravijo.

Glede embalaže so marsikje zavodi za socialno zavarovanje že sklenili, naj jo zavarovanci vračajo lekarnam, s čimer so že delno vplivali na pomenitev stroškov. Seveda pa vse embalaže ni moč vrniti, v tovarnah tudi pravijo, da bi tako vračanje v vsakem primeru ne bilo gospodarno.

Zdaj nastaja vprašanje, kaj bi dosegli, če bi moral vsak zavarovavec tudi sam nekaj plačati za zdravila. Glede tega je dvojne možnosti: takse na recept ali pa plačilo določene odstotka vrednosti zdravila.

Denimo, da bi znašala taksa na vsak recept 20 dinarjev. K temu nekaj podatkov: V naši republiki bi to zneseo okoli 100 milijonov dinarjev. Izdatki za zdravila so znašali lani 1.300 milijonov dinarjev, receptov pa je bilo izdanih okoli pet milijonov, povprečna cena zdravil na en recept 265 dinarjev.

Ustavimo se še ob drugi varianti: postavimo, da bi plačal vsak zavarovavec nekaj odstotkov cene zdravila s tem, da v nobenem primeru ne bi plačal več kot n. pr. 50 dinarjev (pri tem kaže upoštevati še navodilo zavoda za socialno zavarovanje, da mora biti vsako zdravilo napisano na posebnem receptu).

● Kaj pa mislite o teh predlogih? Ali bi s tem preprečili zlorabe? Kako bi to vplivalo na zdravljenje?

Se nekaj besed glede predloga, naj bi uvedli neke vrste takso za prve pregled ob vsakem obolenju. Glavni cilj tega predloga je, da bi zajezili nepotrebno nadlegovanje zdravnikov in zlorabe.

Se k temu predlogom nekaj podatkov! Povprečni odstotek bolnih se je letih gibal takole: 1950 — 4%, 1951 — 5%, 1952 — 4,7%, 1953 — 4,7%, 1954 — 4,3%, 1955 — 3,9%, 1956 — 4,2%, 1957 — 4,5%. Leta 1955 je namreč začel veljati novi zakon o zdravstvenem zavarovanju, s katerim hranarine niso več polno nadomestilo za zaslužek. To kaže, da tudi ta ukrep vedno bolj slabi in se navideznim bolnikom še vedno splača ob manjši hranarini ostati doma in ta čas delati kaj drugega.

● Kaj sodite o teh predlogih? Za kateri predlog bi se odločili, če bi morali kaj plačati (ali za zdravila, ali za pregled)? Če pa niste za nobenega izmed predlogov, kaj vi predlagate?

● Ročni stavec S. M. je s sodelavcem prekladal deske, na katerih je naložen svinčen stavek. Ko sta to delo opravila, sta vsa skladovnica desk premaknila, pri čemer je S. M. zaskočilo. Dobil je kilo.

● Transporterja E. A. je hlood udaril v lakot desne roke in ga zbil na tla. Skupina delavcev je namreč dvigala hlood na mlzo krožne žage. Pri tem sta delavca na drugi strani zaradi teže popustila. Hlood je zdrsil in ker ni bil raven, je pri padcu poskočil. Pri tem pa je zadelo E. A.

● C. M. je demontiral stroj buldozerja. Nosilec mu je padel na nogo ter mu jo poškodoval.

● To je le nekaj obratnih neizgod, ki so se pripetile pretekli teden in ki opozarjajo, kako je treba biti previden pri dviganju bremen. Med njimi pa je še ena, ki se pogosto pripeti nepazljivemu delavcu. Ključavničar L. J. je demontiral orodje na avtomatu, potlej pa je spustil stroj v poson. Nenadoma je opazil, da zatiči ni dobro nameščen in je s palcem segel v tekoči stroj. Prst pa je bil masten in mu je zdrsil po ogrodju. Seveda ga je zgrabilo. Torej: nikar ne vtičaj prstov v tekoči stroj!

»Saj sem vam dala zdravila zanj, kaj bi pa še radi?«

Zunaj se je žena neboljsgeno ozirala okrog sebe. Kaj naj stori? Pri terenski zdravnici ni nič opravila, za privatnega zdravnika ne ve, v bolnišnici moža ne bodo sprejeli brez napotnice.

In takrat se je spomnila, da pozna dr. A. K. Povedala mu je vso zgod-

Poleg žolčnih kamnov so ugotovili še čir na želodcu. Terenska zdravnica ga na daleč seveda ni mogla »odkriti«.

Vsi nimajo take sreče, vsi tudi nimajo poznanstev med zdravniki. In po svoje je to dobro, kajti če bi imeli vsi zveze, bi bilo verjetno še težje priti na Polikliniko in na Interno kliniko. Potem bi šlo za to, kdo

na bolnišnice. Toda, če ni prazne postelje, se ne da pomagati.

Doma je dobil hud napad. Žena je hodila okrog njegove postelje in ga tolažila:

»Potrpi, saj, osemnajst dni hitro mine. Ves čas te pa menda tudi ne bo držalo.«

Mož se je zvijal od bolečin, poten in bled. Potem ni več vzdržal:

»Pojdi, prosim te, k zdravniku A. K. In mu povej, kako je z menoj. Strup bi popil, samo da bi bilo tega konec.«

Zdravnik A. K. je takoj telefoniral na Interno kliniko. Dežurnemu.

»Teško bo šlo, tovariš kolega, toda... mislim, da imamo še eno posteljo prazno. Naj ga kar pripeljejo.«

Toda kmalu nato je pri dežurnemu zdravniku na Interni kliniki znova zapel telefon:

»Ne sprejmi I. I., ampak pacienta, ki ti ga bom poslala. Nujen primer!«

Zdravnica iz Poliklinike, ki je to sporočila dežurnemu Interni klinike, tovariša I. I. ni pregledala. Zanj je bil pač tisti »primer«, ki ga je videla, mujen...

In tako I. I. še zdaj čaka na sprejem v bolnišnico. Ob žolčnih napadih se tolaži, da pojde kmalu na Polikliniko. Utegne pa se zgoditi, da bo medicinska sestra spet rekla:

»Tovariš, pridite čez osemnajst dni. Do takrat bodo vse postelje zasedene...«

Žolčni kamni

bo, Zdravnik jo je molče poslušal in takoj nato zavrtel telefon.

Intervencija »višjega« je zalegla.

»No, pa naj pride njegova žena jutri po napotnico.«

Dr. A. K. je uvidel, da to še ne bo zadostovalo in je znova telefoniral. Tokrat na Polikliniko.

»Zelo mi je žal.« je odgovorila dežurni Poliklinike, »rad bi vam ustregel, pa ni prostora. Poklical bom dežurnega na Interni kliniki. Morda...«

Bolnika so potem sprejeli na kliniko, ne da bi ga videla terenska zdravnica in zdravnik s Poliklinike.

ima boljše zveze, ne, kdo je bolj bolan in potreben resnejšega zdravljenja.

Druga zgodba.

I. I. je prišel z napotnico na Polikliniko. Natanko tistega dne, kot je bilo določeno.

»Pridite čez osemnajst dni.« je rekla medicinska sestra, ko je pogledala napotnico, »do takrat so vse postelje oddane.«

Bolnik jo je obupano pogledal. Osemnajst dni naj še čakaj! Kdo ve, kolikokrat ga bo medtem napadlo. Žolčni kamni ne upoštevajo navala

ZA VARNOST NAŠIH OTROK

Zlasti v zadnjem letu smo pričeli bolj sistematično skupno reševati probleme naših družin. Varstvo otrok in njihovi prehrani pa smo posvečali še posebno skrb.

Vedno več imamo takšnih družin, da sta zaposlena oče in mati. V Sloveniji je nad 120 tisoč zaposlenih žena, od tega jih ena četrtina dela v industriji. Delovni ženi-materi pa je v največjo pomoč, če ima medtem ko dela, otroke v varnih in skrbnih rokah.

OTROŠKIH USTANOV JE PREMALO

V vsej Sloveniji imamo le 147 otroških vrtcev, ki so pravzaprav edine ustanove splošno varstvenega tipa za otroke in sprejmejo le okrog osem tisoč pet sto otrok. Brez varstva je

tudi zakon o stanovanjskih skupnostih, ki postavlja skrb za otroke na prvo mesto.

V nekaterih stanovanjskih skupnostih že sprejemajo in uredničujejo skupno z Društvi prijateljev mladine delovne programe za zaščito otrok. Seveda povsod po svojih potrebah, možnostih in iniciativah. Varstvo, pa čeprav v eni sami, skromno opremljeni sobi ali na otroškem igrišču ali na skupnih izletih otrok različne starosti sodi že v delovni načrt ustanove, saj gre za stalno in urejeno delo z otroki. Otroške ustanove v okviru stanovanjskih skupnosti upravljajo, vzdržujejo in nadzorujejo starši tistih otrok, ki so potrebni varstva. Zato jih štejemo za družinske ustanove. Za sprejem pridejo najprej v poštev otroci zaposlenih staršev. Vendar moramo misliti tudi na vključevanje ostalih otrok, predvsem otrok vzgojno problematičnih družin, da se privadijo kolektivnemu življenju, disciplini in drugačnemu vzdušju, kot je doma.

Naj prikazemo le nekaj posnemanj vrednih primerov teh ustanov, ki so jih v zadnjem času že organizirale stanovanjske skupnosti in izročile svojemu namenu.

»AJDOVŠČINA« ZE IMA DOM IGRE IN DELA

V Ljubljani je dobila prvo družinsko otroško ustanovo »Dom igre in dela« stanovanjska skupnost Ajdovščina. Tu so že lansko pomlad organizirali varstvo otrok pod nadzorstvom. Takrat se niso predvideli posebnih prostorov za Dom igre in dela. Zbrali so se pač starši predšolskih otrok in se skupno pomenili glede njihovega varstva. Zaposlili so tovaršnico, ki je vodila otroke vsako dopoldne na sprehod v Tivolj ali na Rožnik. Zdaj so ti otroci prišli tudi »pod streho«. Družinsko otroško ustanovo je stanovanjska skupnost Ajdovščina uredila s pomočjo občinskega LO Ljubljana-Center in Zveze prijateljev mladine v izpraznjenih ordinacijskih prostorih pokojnega dr. Ješeta. Ta dom igre in dela ima v varstvu 20 predšolskih in prav toliko šolskih otrok. Otroke varuje in vzgaja nameščena vzgojiteljica, šolskim otrokom pa tudi pomaga pri učenju. Dopoldne dobivajo otroci toplo malico in so v domu do 14 ure, potem pa se vrnejo k staršem, šolarji pa v šolo.

V popoldanskih urah pa služijo prostori pionirjem stanovanjske skupnosti za razne skupne igre, tehnične in jezikovne krožke, knjižnico itd. To družinsko ustanovo vodijo starši tistih otrok, ki jo obiskujejo. Vzdrževanje je prav tako v njihovih rokah.

Tudi v litostrojskih blokkih v občini Šiška so dobili pionirji svojo sobo, kjer se pod nadzorstvom uče in obiskujejo različne krožke.

V KOČEVJU SO ZAPRLI GOSTILNO IN UREDILI ŠOLSKO KUHINJO

Vprašanje prehrane in varstva otrok zaposlenih staršev je bilo med prvimi, ki ga je rešila stanovanjska skupnost Kočevje-mesto. Občinski ljudski odbor je ukinil gostilno, kjer so gostje večkrat čezmerno pijačevali in dalo prostora na razpolago stanovanjski skupnosti. Za okusno preureditev lokala in za pri-

Ljudje kakor ti in jaz

V otrokovi rani mladosti

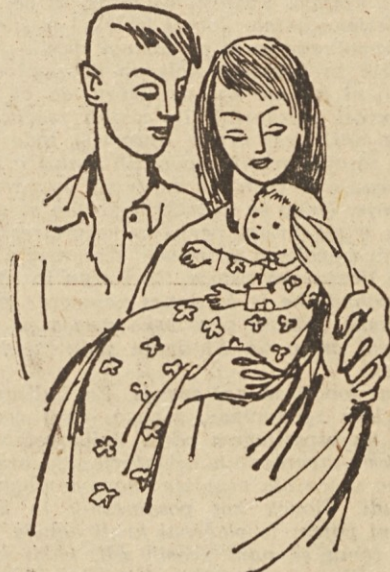
s štirimesečnim dojenčkom, ki je kdaj pa kdaj tudi po več dni skupaj bruhal. Ker zdravnik ni mogel ugotoviti nobene organske bolezni, je domneval, da mora biti kaj narobe z dojenčkovim duševnim počutjem. Izkazalo se je, da je otrokova bolezen le reakcija na skaljene družinske odnose. Oče je namreč vsake tolike časa

Mislim, da ni treba razlagati, da v takih primerih zdravnik ne more z ničemer pomagati dojenčku. Otrokovo zdravje je odvisno le od tega, kako bosta roditelja premagala svoje lastne duševne težave in vzpostavila spet mir v družini in lepe medsebojne odnose.

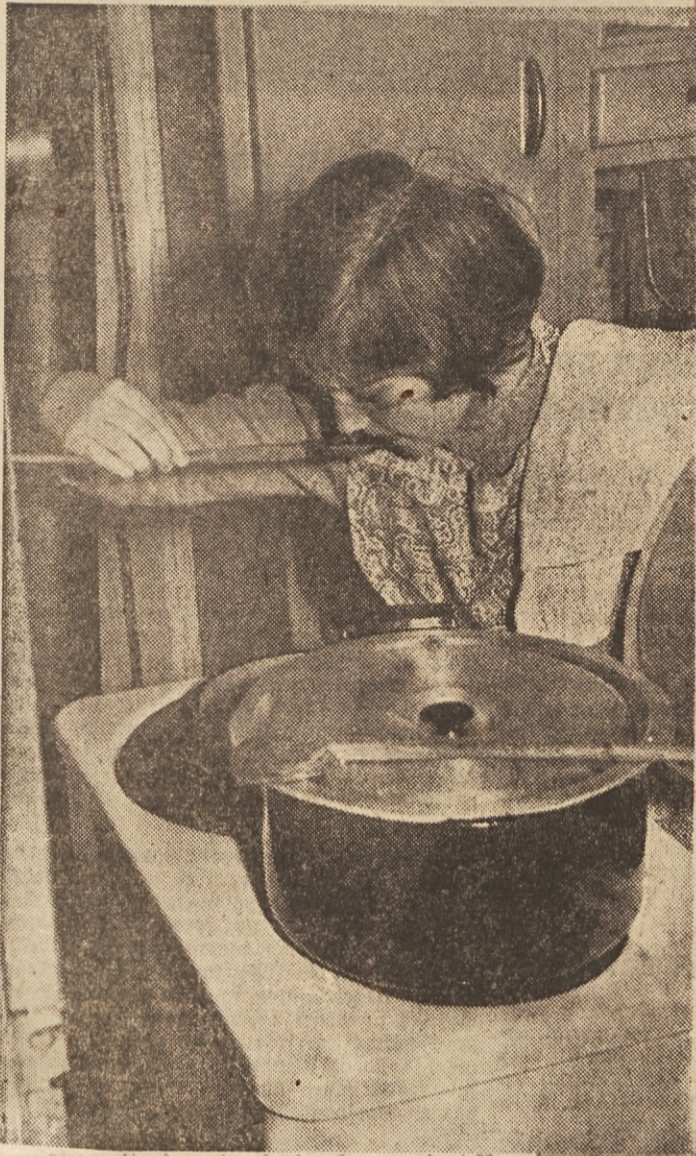
Kaj bi se zgodilo z otroki, če starši ne bi rešili medsebojnih konfliktov? Na to vprašanje je težko odgovoriti. Vendar vemo, da motnje v čustvenih odnosih matere in majhnega otroka lahko povzročajo težave, ki spremljajo otroka skozi vse življenje. Otroške depresije, ko so otroci zaprti vase, brez življenjske energije in jim je vseeno, če so starši do njih dobri ali strogi, če jih hvalijo ali kaznujejo, take depresije največkrat koreninijo v otrokovi prvi mladosti.

Dosedanje ugotovitve pa mečejo posebno luč na težnje naših zdravnikov, ki se bore za sodobna kontracepcijska sredstva, za to, da bi matere same odločale o rojstvu otroka. Rodijo naj se samo zaželeni otroci — je-te bodo matere in ljubivo nego in ljubečo vzgojo pripravile na življenje. Primeri, ki smo jih navedli, pa nam kažejo v posebni luči tudi vlogo očeta v otrokovi rani mladosti. Dobro je, da oče sodeluje in pomaga ženi pri negi dojenčka, vendar pa je njegova glavna skrb za otroka bolj posredne narave: skrbeti mora, da se mati v prvem letu otrokovega življenja čim manj razburja in mora zato tudi paziti na dobre zakonske odnose. Samo srečna žena se lahko brez vsakih težjih notranjih konfliktov posveti svojemu otroku.

Dr. Milica Bergant

po več dni skupaj popival in takrat je bila otrokova mati v duševni depresiji, zaskrbljena, razburjena in zagrenjena. Na njeno nerazpoloženo je otrok reagiral s prebavnimi motnjami — z bruhanjem.

Zadnja poskušnja, preden se mamica in očka vrneta z dela.

ZA VAS GOSPODINJE

KAKŠNO POSODO IZBERIMO?

Ni vseeno, kakšno posodo uporabljamo za kuhanje. Tudi od same oblike posodja je namreč odvisen mesečni račun za elektriko. Predvsem izberimo za električne štedilnike tako široke lonce in ponve, kot so grelne ploške, da ne bo šla električna toplota v nič. Ugotovljeno je namreč, da porabimo eno tretjino več električnega toka, če se lonce čez rob grelne ploške. Prav tako se jed hitreje skuha v navadnem loncu kakor v trebušastem. Važno vlogo igra tudi višina posode. V nižjem loncu se bo ista količina vode ali česa drugega hitreje segrela in hitreje zavrela kakor v višjem.

DA MLEKO NE BO PREKIPELO

Gospodinje po navadi med kuhinjo postorimo to in ono, da čas kar najbolje izkoristimo. Zato nam pa zlasti mleko večkrat prekipi. Da ne bo več slabe volje zaradi tega, si omislite steklen vložek za mleko, ki prepreči kipenje. Stane sicer 113 dinarjev, toda pozabljiv gospodinji se bo izatek rentiral že v enem ali dveh mesecih.

KVAŠENO IN MASLENO TESTO BO KMALU NAPRODAJ

Ljubljanska pekarna »Center« bo v kratkem začela prodajati v svojih poslovalnicah kvašeno in masleno testo za potice, buhteljne, potice in pite. Testo za šarklje bo prodajala v različnih količinah, za eno do pet oseb. Uvedla bo tudi prodajo kruhovih kock (posušen in zrezan kruh).

Kasneje namerava potrošnike zalagati še z vlečnim testom za razne zavitke. Trenutno v pekarni še proučujejo sušenje tega testa, ki naj bi ga pred uporabo zavili za nekaj minut v mokro krpo, da bi se primerno smečalo in se dalo razviti.

V družbi hitreje mine časi (Vsakdanji prizor iz Doma igre in dela na terenu Ajdovščina v Ljubljani)

merno opremo — oboje je stalo nad dva milijona dinarjev, pa je prispeval Okrajni odbor Rdečega križa Ljubljana, nekaj pa kočevska občina. 120 otrok zaposlenih staršev, ki do sedaj niso imeli urejene prehrane, prejema v tej šolski kuhinji popolna kosila po 40 din. V bližnji šolske kuhinje pa urejajo prostore za šolske otroke, ki jim bodo vzgojitelji pomagali tudi pri učenju.

PODJETJA MORAJO POMAGATI

S skupno pomočjo bo šlo še bolj hitro. Ponekod podjetja oziroma delavski sveti že pomagajo stanovanjskim skupnostim. Lepa posnemanja vredna zamisli.

Tovarna Saturnus v občini Ljubljana-Moste nam daje lep vzgled. Otroški vrtec stanovanjske skupnosti Zelena jama sprejema le po 60 otrok. Ze več let je prenapolnjen. Sedaj ga nadzidujejo in bo kmalu lahko varoval dvakrat več otrok. Preureditev in nadzidava bosta veljala blizu 5 milijonov dinarjev. Vsa sredstva je dal kolektiv tovarne Saturnus. Seveda ne le za otroke svojih delavcev, ampak za vse varstva potrebne občinske stanovanjske skupnosti Zelena jama.

Šolski otroci v tej občini pa že imajo urejeno varstvo in pomoč pri učenju v dveh šolskih vrtcih, kjer prejemale tudi malice in kosilo. Prostor za en vrtec s šolsko kuhinjo so dobili ob preureditvi osnovne šole Vide Pregarčeve. Vrtec obiskuje 130 otrok. Za drugi vrtec, ki ga obiskuje 115 pionirjev, pa so ukinili gostilno in organizirali tudi redno prehrano in pomoč pri učenju. Tudi pri ureditvi šolskih vrtcev so občini pomagali delovni kolektivi.

Martiborska tekstilna tovarna je uredila in opremila dvosobno

stanovanje za varstvo otrok iz svoje stanovanjske skupnosti in za pomoč pri učenju.

V NOVIH BLOKIH — TUDI PROSTORE ZA OTROKE!

Zdaj, ko gradimo toliko stanovanj, blokov in čela naselja, zahtevamo, naj pri novih gradnjah določijo prostore za otroke, tako v poslopih kot na prostem.

Občina Moste — je v vseh načrtih novih gradenj že predvidela prostore za varstvo predšolskih in šolskih otrok. Spomladaj bodo začeli graditi stanovanjske bloke z 250 stanovanji v Kavčičevi ulici, na Kodeljevem pa je predvidenih 150 novih stanovanj. Da bodo čim bolj izkoristili razpoložljiva sredstva in čim hitreje prišli do zgradb za varstvo otrok, so se pogodili s podjetji, ki so prevzela gradnjo blokov, da bodo postavila na gradbišču namesto lesenih barak in provizorijev za pisarne in gradbeno orodje primeren zidan objekt, ki ga bodo po zaključku gradbenih del izročili investitorju. Hitro in z minimalnimi stroški bodo potem stavbo dokončno uredili za varstvo otrok.

Tudi zakon o nacionalizaciji daje vse možnosti za boljše izkoriščanje zemljišč in lokalov za razne objekte, ki jih potrebujejo stanovanjske skupnosti.

Dosti je nalog, pa tudi vrsta možnosti, da jih rešimo. Poudariti pa moramo, da bomo vse probleme družine uspešno reševali samo, če bo vključen v delo kar najširši krog državljanov, predvsem staršev, gospodarske organizacije kot sestavni del stanovanjske skupnosti pa nam bodo pri tem lahko v največjo oporo. S skupno pomočjo bo šlo hitreje in laže. Saj gre vendar za naše otroke, za telesno in duševno zdravje!

Ančka Čerin

PRAKTIČEN ZLOŽLJIV STOL

TAKLE PRAKTIČEN ZLOŽLJIV STOL JE TEŽAK PŘIBLIZNO 4,5 KG IN NAM SLUŽI V VEČ NAMENOV. V STANOVANJU IN NA BALKONIH GA LAHKO PORABIMO KOT FOTELI ALI LEŽISCE. POSEBNO PA JE PRIMEREN ZA POČITEK, V NARAVI, ZATO GA NAJDEMO ŽE V MARSIKATEREM POČITNISKEM DOMU. RAVNO TAKO NE BI BIL ODVEČ PRI TABORIŠČU, KER GA LAHKO SPREMENIMO V 195 CM DOLGO IN 60 CM ŠIROKO LEŽISCE. STOL JE IZDELAN IZ LESENEGA OGRODJA IN PLATNA V RJAVI, TEMNO MODRI IN SVETLO MODRI BARVI. TOVRSTNE ZLOŽLJIVE STOLE IZDELUJE LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE »REKA« IN STANEJO V PRODAJI NA DROBNO OKROG 5.000 DINARJEV.

Po stopinjah Delavske Enotnosti

SAMO DOBRE VOLJE MANJKA

Tudi nas bi lahko oskrbovali s polpripravljenimi hrano

V prejšnji številki »Delavske enotnosti« sem prebrala članek o pripravljani hrani in se mi zdí, da bi se dalo pri nas marsikaj urediti tudi brez hladilnikov, na katere se izgovarjajo tisti, ki bi nam jo lahko posredovali.

Pred vojno, na primer, so mesarji prodajali kuhane vampe. Ne vem zakaj so sedaj to navado opustili? Če že surove vampe sproti prodajo, bi kuhane tem laže, nam gospodinjam pa bi napravili res veliko uslugo, ker ne bi več tratile časa s kuhanjem in bi zato hitreje pripravile jed. Isto velja za pljuča.

Mislím, da bi se dalo urediti prodajalno kuhanega fižola, kislega zelja, repe in podobno, seveda, če bi ne bile naše menze oziroma drugi obrati za družbeno prehrano preobremenjeni s pripravljanim hrano za abonente. Sicer pa bi bilo donosno tudi, če bi se en obrat za družbeno prehrano ukvarjal samo z oddajo hrane na dom, tako kompletnih kosil oziroma večerj kakor posameznih na pol pripravljanih živil in jedil. Če bi imele nekaj stalnih odjemalcev, bi poslovanje ne bilo prav nič tvega.

Delikatne trgovine, ki se sedaj zalagajo z različnimi majonezami, francosko solato, lip-tavskim sirom in podobnimi hitro kvarljivimi živili, bi tudi ne tvegale veliko več, če bi prodajale še razne mesne na pol pripravljene jedi, na primer potolčene, osoljene in začinjene zrezke za peko, mešanico za sesekljane zrezke, sesekljane pečenke, čufte,

kvašeno meso z vso potrebno zelenjavo itd. Prav gptovo me se obneso tudi dušeno meso za golaž, parkaš, rižoto, segedinski golaž in podobno. Seveda bi si morale v tem primeru delikatne trgovine nabaviti več hladilnikov. Spričo tega, da bi zlasti v večjih industrijskih krajih prodale precej teh polpripravljenih živil, pa bi se jim nakup hitro izplačal.

Možnosti, da bi zaposlene žene razbremenili pri kuhi oziroma pripravljani hrane, je še nešteto in jih že tudi v naših bratskih republikah veliko bolj izkoriščajo kakor pri nas. Beograjske gospodinje si nabavljajo v nekaterih trgovinah in na trgu vlečno testo, v Zagrebu dobe na pol pripravljene paprikaš, kuhan fižol, na pol pripravljene zrezke in še vrsto drugih živil, po katerih pri nas zaman povprašuješ. Mislím, da bi glede na strukturo prebivalstva pri nas še bolj upravičeni poskrbeli za polpripravljeno hrano, saj je nešteto družin, kjer sta oba starša zaposlena.

2000 termos loncev na mesec

Ljubljansko podjetje »Termika« že leto dni mesečno proizvaja 50 termos loncev za razvažanje toplih malic. Zaradi velikega povpraševanja organizira sedaj serijsko proizvodnjo teh loncev. Čez kakih štiri mesece jih bo proizvedla že 2000 na mesec. Trenutno izboljšujejo testo, da bi ostala hrana čim dlje topla.

Dogajalo se je za kulisami

V enalomerem toku zgodovine poznamo dogodke ali datume, ki iz tega ali onega vzroka močnejše silijo v ospredje, ki sodobnikom dalj časa ostanejo v spominu in na katere mislijo potomci, kadar govorijo o izrazitih črtah nekega obdobja. Včasih so to znamenite bitke, včasih diplomatski računi, skrta ali javna grozodejstva pa še atentati, državni udari in podobno. Tudi najnovejša zgodovina je polna izjemnih reči, ki se jih še vsi bolj ali manj dobro spominjamo. Pisatelj S. Koslan je v knjigi Dogajalo se je za kulisami zbral nekaj takih zanimivih dogodkov in ob upoštevanju raznih dokumentov razgrnil pred bralca njihova globlja ozadja.

Knjiga, ki jo je v slovenskem prevodu izdala Državna založba Slovenije, prinaša deset izbranih poglavij iz let med obema vojnama in iz časa druge svetovne vojne. Čeprav so posamezni dogodki med sabo le posredno vezani, osvetljuje knjiga vendar v osnovnih obrisih rast evropskega fašizma in njegove krvave izbruhe v predvojni in medvojni letih. Leta 1922 je med prvimi v Evropi vzdignil glavo italijanski fašizem in njegov duče je prevzel krmilo v Italiji. To je bil »znameniti pohod na Rim«, o katerem so fašisti zmeraj govorili kot o veličastnem »revolucionarnem« dohodku, ki pa je bil v bistvu le paradna burka, sam Mussolini v njem namreč sploh ni osebno sodeloval, ampak je prišel v Rim v spalnem vagonu na povabilo italijanskega kralja. Mnogo bolj krvava in tudi bolj rafinirano izpeljana je bila druga velika fašistična »manifestacija«: požig berlinskega Reichstaga. Glavni režiser te predstave

je bil Hitlerjev obilni Reichsmarschall Hermann Goering. Dobro leto po tem dogodku je Hitler napravil krvavi obračun v svojih lastnih vrstah ter požagal vrhove SA, ki so se vzdignili previsoko in bi lahko postali nevarni Führerjevimi osebnimi ambicijam. Potem vojna: poraz Francije in njeno nihanje med kolaboracijo z Nemci ali nadaljevanjem vojne do zmage. Posebno poglavje: Franco. Španski diktator, ki se je z razdeljeno deželo komaj izvlekel iz štiritletne revolucije in se po zaslugi svojih italijanskih in nemških kolegov dokopal do oblasti, ni bil nič kaj navdušen, da bi se spet pričel vojskovati. Do svojih zaščitnikov je čutil sicer velike simpatije, toda ni mogel zatajiti svojih trgovskih ambicij: za sodelovanje v vojni je zahteval primerne koncesije. Poleg še nekaterih drugih stvari pa sta v tej knjigi verjetno najprezretljivejša dva »poljska spomina«: Katynski zločin in Varšavska vstaja. Za Katyn in njegove pobudnike je še danes nemogoče podati jasne dokaze, varšavska vstaja pa je namerna žrtev na Stalinovi politični šahovnici.

Toda dovolj je naštevavanja. Za kulisami je »velika zgodovina«, mnogo manj čista kakor na osvetljenem odru. Velikopotezna igra samozaverovanih diktatorjev je brezobzirno uničevala množice »nepomembnih« ljudi. Človek kot posameznik in kot moralni pojem je plačeval kruti davek. In kljub temu se nam včasih zdi, kako nesprejemljivo je človeštvo (ali njegovih voditelji?) za nauke zgodovine: komaj se bojni hrup dobro poleže, že rožlja orožje k novim spopadom. Kako dolgo še? KAJETAN KOVIČ

LEPO IN UPORABNO, TODA...

Naše tovarne dobivajo na tujem priznanja za izredno lepe in uporabne izdelke široke potrošnje — v naših trgovinah pa vlada neokusen kič

Pretekli mesec so na Poljskem razstavljala tri naša podjetja: Tovarna upognjenega pohištva iz Duplice pri Kamniku ter steklarni iz Hrastrnika in Rogaske Slatine. Njihovi izdelki so izzvali splošno pozornost. Ob tej priložnosti so sklicali konferenco poljskih strokovnjakov, na kateri so se čudili lepoti in uporabnosti izdelkov naše industrije ter ugotovili, da poljska industrija kaj takega ne zmore.

To dejstvo samo po sebi ne bi bilo nič posebnega. Ampak te naše tovarne izdelujejo predmete za široko potrošnjo in vsakdanjo rabo. Povsem upravičeno bi torej pričakovali, da bo njihovih kvalitativnih izdelkov deležna tudi naša javnost. Temu pa žal ni tako.

Že samo bežen sprehod po naših mestih od izložbe do izložbe nam bo marsikaj odkril. Predvsem pri industrijskih izdelkih široke potrošnje in sploh delovni ljudje potrebujejo in dnevno uporabljajo. Gre namreč za vprašanje industrijske estetike, za lepote rešitve oblik posameznih industrijskih proizvodov.

Lepo ali grdo — ni vseeno

Marsikdo bo rekel, da mu ni mar za lepoto pri predmetih vsakdanje rabe, če so praktični in poceni. To je že nekaj, vendar gotovo ni nikomur vseeno, če si, na primer, za isti denar nabavi sodobno ali pa »staromodno« pohištvo, če dobi gospodinja recimo po 1500 dinarjev meter blaga z okusnim vzorcem ali pa z zastarelim, ključnim in čez mero pisanim. Tudi je marsikomu mar, če ima doma lep namizni pribor in okusne kozarce in bo gotovo nerad kupil stare gostilniške ali pa »nove« vzorce neprimerno oblike in prav nič lepe. Marsikdo gre mimo teh problemov in sprejme brez razmišljanja vse, kar mu nudi domači trg. In, žal, v tem pogledu mu nudi bore malo. Naše izložbe so polne izdelkov, ki kažejo nekatere razveseljive zmožnosti naše industrije, predvsem kapaciteto, žal pa le malokdaj presenetijo tudi z lepimi in praktičnimi oblikami. To velja v precejšnji meri za steklo in porcelan, za pohištvo, nekatere tekstilne izdelke in kuhinjsko posodo. Morda še za marsikaj, vendar bo dovolj, če se pomudimo le ob teh. Predvsem nas zanima, kaj je temu vzrok? Kaj je krivo, da se po naših izložbah še vedno šopirijo razni (celo uvoženi!) keramični in porcelanski poselci, ki so vzor neokusnosti, natičkanj jedilni pribor iz uvoženega porcelana, nekateri vse preči kot sodobni kosi pohištva, nekatera blaga z vzorci, ki so daleč od vsake lepote in elegancije, kravate ki ne pristojno nikamor? Morda naša industrija tega ne zna ali ne zmore?

Kdo je kriv: tovarna ali trgovina?

To prav gotovo ne drži. Razstava na Poljskem je pokazala, da je naša industrija zelo sposobna saj je s svojimi izdelki prekosila celo izdelke znanih poljskih tovarn. Tudi nekatere domače razstave so pokazale čudovite izdelke, praktične in lepe in razmeroma poceni.

Morda tega nočejo vodilni može naših tovarn? To drži le do neke mere. Nekatero tovarno so namreč obremenjene z delom za tužno, od koder dobe z naročilom tudi vzorce. Po drugi strani delajo take izdelke, kakršne od njih zahteva domača trgovinska mreža. In še nekaj: stare »kalupe« vseh vrst zelo neradi zavrzajo, dokler se izplačajo.

Kaj pa kupec

So krivi kupci? Morda potrošnik posledno zavračajo vsako novost, najsi je tudi okusna in lepa in morda bolj praktična? Če bi sklepali po podatkih trgovske mreže, bi skoraj prišli do tega zaključka. Toda pozor! Nikar prehitro posploševati! Na razstavah Društva slovenskih likovnih umetnikov uporabne umetnosti vidijo ljudje vsako leto nove izdelke, ki s svojo obliko,

okusno izvedbo in uporabnostjo daleč prekašajo vse, kar se dobi v naših trgovinah. In obiskovalcem, teh in podobnih razstav so te nove oblike skoraj brez izjeme všeč. Žal pa taki izdelki nikoli ali pa le zelo redko prodajo v izložbe naših trgovin. In končno: tudi okus ne pade z neba, treba ga je vzgajati in če je treba, celo na primeren način vsiliti.

In kako bi mogli to stanje izboljšati? Pri nas se ukvarjajo z načrtovanjem novih oblik industrijskih izdelkov predvsem arhitekti. Sola za umetno obrt v Ljubljani in deloma Društvo slovenskih likovnih umetnikov uporabne umetnosti. Toda njihovo delo ostane navadno osamljeno. Njihovi načrti le redko prodajo v serijsko proizvodnjo. Tu bi bilo treba nekaj ukreniti. Toda težko bomo našli pri enem ali drugem »krivcu« ustrezno sredstvo.

Napredek je v sodelovanju

Rešitve je v tesnem sodelovanju vseh prizadetih. En sam člen v tej verigi ne zmore ničesar; vsi »krivci« bi morali vsaj malo odstopiti od svojih načel, četudi so preizkušena, in malo tvegati — kar bi se jim pozneje splačalo. Morda takole:

Prizadeta tovarna (tekstilna, posode, pohištva, porcelana, stekla l.p.) bi povabila nekaj odgovornih strokovnjakov, n.p. arhitektov ali umetnikov, s katerimi bi skupaj preštudirali novo obliko ali vzorec. Zamenjali bi star kalup z novim (ki sicer nekaj stane, a to sodi k tveganju), kjer je to po-

trebno, in pričeli s proizvodnjo. Zdad bi morala priskočiti na pomoč trgovina. v izložbah maloprodajne mreže bi moral dobiti novi, lepi in okusni, praktični in preštudirani izdelki več prostora. Morda jih nekaj časa ne bi mogli prodati (v toliko bi trgovina odstopila od preizkušenih načel — to sodi k tveganju); s tem bi omogočili primerljivo potrošniku, ki bi se laže odločil za nakup novega, posebno, če ga ne bi prestrašile višje cene. Potrošnik bi bil z vse bolj množičnim uvajanjem estetskih izdelkov najprej prisiljen kupovati le te. Spočetka morda z občutkom tveganja, pozneje pa bi si vzgojil okus in bi rad posegel po okusnih izdelkih.

Stanje na tem področju postaja zares že kritično. Tu smo zastali za mnogimi deželami bolj, kot moremo to opravičiti. Doslej so se strokovnjaki za vprašanja industrijske estetike trudili malone zaman. Menda je res zadnji čas, da tudi v tem pogledu končno napredujemo in nudimo delovnemu človeku nove družbe tudi nove izdelke njegove industrije. Izdelke, ki bodo v najvišji meri zadovoljili praktične in estetske zahteve sodobnega človeka. Doslej so ga pri nas na tem področju le preveč podcenjevali.

SLIKA NAD CLANKOM: PARADA NEOKUSA V NAŠIH IZLOŽBAH

UMETNIK TONO ZANCARANO JE PREPROSTIM LJUDEM POSVETIL VEČ CIKLOV SVOJIH GRAFIK. NASAR REPRODUKCIJA GRAFIKE NOSI NASLOV »CISTILKE RIZA IZ RONCOFERRARA« (NASTALA JE LETA 1984). JE IZ CIKLA O CISTILKAH RIZA IN POPLAVI V POLESINU, KI ZAJEMA SVOJE MOTIVE IZ ŽIVLJENJA IN DELA ITALIJANSKIH DELAVCEV; V NJEM SPOZNAVAMO ITALIJO V DRUGI LUČI, NE SAMO SKOZI BARVASTA STEKLA TURISTIČNIH FILMOV.

NEUGLEDNE RISBE

Priznati moram: kadar slišim besedo Italija, prevečkrat mislim na Italijo, kakršno poznam iz filmov, v katerih nastopa Sofija Loren. Ali pa na ono drugo, kakršne se spominjamo iz vojnih let.

In vendar niti ena niti druga nista tisto pravo. Podoba te lepe dežele se vedno znova izpopolnjuje. Eden od njih, ki nam posreduje nove poglede nanjo, je:

grafik, keramik in litograf Tono Zancaranano iz Padove, starega vseučiliškega mesta, ki te dni v ljubljanski Moderni galeriji razstavlja preko sto listov svojih grafik.

Današnja grafika postaja pravzaprav vedno večja po formatu in se v svojih dimenzijah približuje oljnatih slik. Tudi barvno postaja njen tekmeč — saj so nekatere moderne barvne grafike narejene prav zato, da jih obesimo na steno. Njihov namen je, da okrasijo in polepšajo prostor, namen, ki ga grafika v svojih začetkih ni imela.

Zancaranove jedkanice ne sodijo med to veselo, pisano barvno družino, ki osvoji in ugaja človeku na prvi pogled.

Njegove jedkanice so malega formata, prav neugledno črne in bele. In sive. Ko jih gledamo obešene po stenah, čutimo, kako so se izgubile v velikem razstavnem prostoru. Seveda, saj bi jih morali posamič jemati v roke in si jih počasi ogledovati. Zahtevajo zase čas — so kot ljudje, ki se nam zde na prvi pogled mrki in nepomembni in ki jih nekega dne nenadoma ljubimo, ko jih bolje spoznamo. In še nekaj: ob teh drobni risbah moramo premišljevat, sama vsebina nas sili k temu, pa če nam je prav ali ne.

Pomaga pa nam umetnik sam s svojo originalno, razgibano in fantastično obliko. Nam, na domišljiji revnim ljudem, omogoča, da gledamo posame običajne stvari na nevsakdanji način, z njegovimi očmi, take, kot jih vidi umetnik, ki neprestano odkriva v njih presenetljivo, včasih mračno, pa spet nežno lepoto. Gledalcu bodo ugajale Padovanske vedute: ti pogledi na staro mesto Padovo, na njene trge in ulice, kjer je umetnik na samotnih nočnih pohodih odkrival mračno lepoto njenih hiš, kipov in spomenikov, kjer je združil in svojski in fantastičen način vse, kar imamo radi v nekem mestu.

Od „Slovenske lipe“ do Svobode

Dvajsetletnica »Svobode«

Svoboda« je l. 1933 imela za seboj dvajset let plodnega dela. Iz tajnikovega poročila na XVI. kongresu l. 1932 je razvidno, da so člani »Svobode« želeli proslaviti to pomembno dvajsetletnico po vsej državi. Iz tega preglednega poročila pa izvemo tudi to zanimivost, da je bil 13. januarja 1918 v Ljubljani izredni občni zbor »Svobode«, ki ga je sklical ljubljanski ženski odsek (vsega 350 članic). Na tem izjemnem obsebnem zboru, sklicanem z namenom, da bi se po štiritletnem zastoju obnovilo društveno delovanje, so v celoti prevladovala ženske, ker so bili skoro vsi člani »Svobode« mobilizirani. V novi odbor so bile izvoljene samo ženske (z izjemo predsednika!). Sklenile so ustanoviti centralno delavsko knjižnico v Ljubljani ter organizirati v vseh večjih delavskih centrih politične šole, na katerih naj bi se delavskim zaupnikom in zaupnicam sistematično predavalo o marksizmu in o metodah delavske borbe v smislu množičnih akcij! Niso slabo mislile. S svojo iniciativnostjo in prizadevnostjo so omogočile, da je »Svoboda« ob zlomu Avstrije lahko začela izdajati svojo revijo in se naglo razvila. Poznejša idejna in taktična nasprotja so trenutno razcepila delavske vrste in oslabilo tudi »Svobodo«. Ta nesoglasja pa so bila kmalu premagana. Skupna revolucionarna stremiljenja in težnja po enotnosti so znova združile delavstvo in delo »Svobode«, zatem je dobilo večjo idejno vsebino, ki se je odražala v člankih, ki jih je objavljala društvena revija, in v založniški dejavnosti Cankarjeve družbe.

Velikega pomena je bilo tudi razširjanje »Svobode« na kraje izven Slovenije. Močne

so bile zlasti njene podružnice v Zagrebu in drugih večjih krajih Hrvaške. Kongres je bil zato prvotno sklican v Zagrebu. Zagrebški policiji pa to ni bilo po volji. Grozila je izvoljenim delegatom z zapornim kaznjico. Ker pa grožnje niso zalegle, je naposled sporočila zagrebškemu predsedstvu »Svobode«, da je kongres prepovedan, ker se »v okviru »Svobode« zbirajo prevarni elementi, ki bi utegnili s svojo navzočnostjo v glavnem mestu Hrvaške ogroziti mir in red!« Kongres je bil nato v Ljubljani. Zagrebško delavstvo pa je dalo izraza svojemu ogorčenju s tem, da je nepolno zagrebško gledališče, v katerem je na večer pred kongresom ljubljanski »Delavski oder« uprizoril Cankarjevega »Hlapca Jerneja«. Predstava se je spremenila v veličastno manifestacijo za kulturne in politične cilje delavske borbe in »Svobode«.

Kongres v Ljubljani l. 1932, na katerem so bili navzoči tudi številni zastopniki podružnic izven Slovenije, je te pionirje kulturnega dela na jugu države viharno pozdravil. Govorniki so soglasno poudarjali, da stremi vse delo »Svobode« za tem, da se ustvari po duhu in sistemu enotno delavsko kulturno gibanje. V zvezi s proslavo dvajsetletnice »Svobode« so naglašali, da mora biti »Svoboda« predvsem »marksistična vzgojna organizacija, da mora njeno delo vplivati na voljo in značaj delavca, zbuhati v njem revolucionarno aktivnost in služiti predvsem politični in gospodarski osamosvojitvi proletariata.« Zato so na kongresu sklenili, da bodo dvajsetletnico »Svobode« praznovali v zvezi s petdesetletnico smrti Karla Marksa. Tako se je tudi zgodilo. Gh

POGOVORI MIMOGREDE

Svet amaterizma

Najbolj mi je v spominu uprizoritev Jakoba Rude v režiji Milana Skrbinška, sam pa sem igral naslovno vlogo. Predstava je uspela in Slovenski narod in Jutro sta pohvalno pisala o njej, nekoliko manj navdušen pa je bil Slovenec. Ob političnih pa sem po navadi igral doma v Zagorju. Veliko smo starištrali v Drami, dramsko umetnost in gledališče nasploh pa smo spoznavali z galerijskega stališča. Tudi sam sem hotel postati igralec, pa se je vse drugače izteklo.

In po vojni?

1946. leta smo ustanovili v Zagorju dramsko skupino. Igrali smo precej. Hlapca, Jakoba Rudo, Kralja na Betajnovi in drugo. Naslednje leto pa sem prišel v Kočevje, kjer se pravzaprav prične moja resna amaterska kariera. V SKUD Joža Šeško se nas je zbralo kakih pet do šest predanih gledališčnikov, zastrupljenih s čistim amaterizmom. Tja do leta 1951 smo preigrali skoraj vsega Mollera, Cankarja. Imeli smo po šest premier na leto. Z Goldonijevo Krčmarico Mirandolino smo z uspehom gostovali v Sentjakobu podobno je bilo z Mollerovo Solo za žene v Kranju.

Ste se uveljavili samo kot igralec?

Ne, kot igralec in kot režiser. Z režijo sem se srečal že v ditijskih letih. Tudi pozneje sem se veliko ukvarjal z njo, vendar bolj iz potrebe kot pa iz zavestnega hotenja in znanja. Ničesar ni bilo, s čimer bi lahko poglobljali svoje znanje.

Kam pa iz Kočevja? Enajstdesetletje v Zagorju, kjer smo spet pričeli znova. Težave so bile predvsem s kadrom in pa s prostori. Začeli smo misliti na ustanovitev kulturnega doma. No, letos ga bo Zagorje vendarle dobilo! Naš repertoar in repertoarna politika se nista bistveno razlikovala od one v Kočevju. Sploh smo si prizadevali postaviti gledališko kulturo v Zagorju na resnejše osnove. Tako sem igral in režiral v Zagorju vse do predlani, ko se je pretrgal moj direktni amaterizem. Takrat sem namreč prišel v Ljubljano in postal predsednik upravne odbora Delavskega odra in član dramskega sosvetja pri Zvezi svobod.

Veliko življenja ste prebili na odskih deskah. Kaj sodite o publikii?

Smatram, da je vsa slovenska publika zelo hvaležna in kar je najvažnejše, zelo zahtevna in predvsem inteligentna. Moti se, kdor jo podcenjuje. Ne zadovoljiš je z nobenim cenilnim efektom in cirkusantstvom. In kdor toži, da nima publike, je po navadi sam kriv. Kaj pripravljate Delavski oder v letošnjem letu? Za sedaj dve celovečerni dramski predstavi, kateri, se še nismo odločili, nato recitatorski tečaj in pa v poletnih mesecih tečaj za režiserje, ki bo predvidoma v Kopru in bo v nekaj izmenah trajal 2 meseca. Namenjen je predvsem učiteljskim četrtjem in petega letnika, da bi jim tako dali vsaj osnovne napotke za njihovo kulturno-prosvetno delo na vasi. S. B.

Dve plati statusa delavskih univerz

Vse do nedavna je bilo videti, da je neurejeni status delavskih univerz ključno vprašanje njihovega nadaljnjega razvoja. Reforma izobraževanja je deloma to pojmovanje spremenila. Z zakonom o šolstvu je bil delavskim univerzam priznan status ustanov, njihovim organizatorjem in sodelavcem pa zakon o nameščencih priznava status prosvetnih delavcev. To je bila pravna ureditev družbene vloge delavskih univerz v našem izobraževalnem sistemu.

Toda vprašanje statusa delavskih univerz s tem še ni dokončno urejeno. Zakon o šolstvu sicer dovoljuje, da lahko ustanove za izobraževanje odraslih ustanove mimo državnih organov tudi družbene in gospodarske organizacije. Razen tega so ljudski odbori dolžni financirati te ustanove, prav tako pa je odobreno, da je možno zanje uporabljati sredstva iz skladov za kadre. Vendar dosežanje pojmovne prosvetnega sistema in izobraževanja ni moglo priti v sklad z novimi položaji, v katerem šolska oblika, čeprav še nadalje najpomembnejša, ni več edina oblika izobraževanja. Zato morajo delavske univerze še zmeraj dejansko iskati »svoje pravice«, se pravi ureditev svojega statusa.

Ne formalno pravna, temveč korenita ureditev

Toda v dosedanjih razpravah so vprašanje statusa delavskih univerz v glavnem omejevali na njegovo formalno pravno stran. Pozabljali so, da je delavske univerze formirala naša družbeno politična in gospodarska praksa oziroma potreba našega celotnega razvoja. Njihova dejavnost je postala sestavni del tega razvoja, s tem pa tudi boja za nove socialistične družbene odnose, za storilnost in za višjo življenjsko in kulturno raven delovnih ljudi.

Delavske univerze torej niso nastale na podlagi dekreta. Niso jim bile vnaprej predpisane oblike dela in programi, niti niso bili za njihovo dejavnost posebej pripravljene in izšolani kadri, voditelji, predavatelji itd. Razen tega te univerze niso razvijale raznovrstne dejavnosti, niso bile ustanovljene zato, da bi delile spričovala, da bi dajale »rang«. Delavske univerze so od prvih začetkov pa vse do današnjih dni ostale neformalne, izven strogo določenih okvirov. Za ljudi, ki so doumeli sodobni značaj izobraževanja, je bilo to nekaj novega. Pri drugih je nastala zmeda zato, ker to niso bile »kliširane« ustanove in ker so delale brez običajne »prosvetne uniformiranosti«, brez »odobritve« višjih organov in podobno.

Čedalje večji pomen izvenšolskega izobraževanja

V sodobnih razmerah šola ni in ne more biti edina izobraževalna ustanova. Izvenšolske metode izobraževanja — tako imenovano dopolnilno izobraževanje je čedalje pomembnejše; še več, dopolnilno

izobraževanje bo, kot poudarja program ZKJ, v daljnji prihodnosti, dobilo prednost pred rednim šolskim izobraževanjem. V tej luči je treba preostati tudi vlogi in statusu delavskih univerz, katerih dejavnost bo izvirala iz njihove specifične družbene in izobraževalne funkcije.

Delavske univerze delujejo in bodo delovale tudi v bodoče predvsem v smeri izobraževanja neposrednih proizvajalcev v najširšem smislu. Izkušnje, se pravi znanje in sposobnosti, pridobljene v življenjski praksi, in potrebe v zvezi z njimi, bodo še nadalje temelj tega izobraževanja. Temu se morajo približati in prilagoditi tudi vsebina, oblike in metode. Tako določena funkcija in metoda izobraževanja na delavskih univerzah terja izdelavo programa na podlagi ugotovljenega stanja v delovnem kolektivu, na podlagi znanja in možnosti delavcev, ter šolanje »predavateljev«, ki se bodo hkrati pozitivno okoliščali tako s teorijo kot s prakso, ki bodo maksimalno na tekočem, kar zadeva dogodke in spremembe v praksi sami.

Po drugi strani pa se morajo delavske univerze še bolj demokratizirati, tako glede procesa izobraževanja, kakor glede upravljanja in vpliva

na njihovo dejavnost. Te univerze po svoji funkciji brez popolne demokratizacije niti ne bi mogle biti tisto specifično, kar so, se pravi, ne bi mogle biti neposredno kos stalinim potrebam določene območja in podjetja.

Njihova organizacija in oblika upravljanja morata biti potemtakem tako zasnovani, da omogočata stalen in neposreden vpliv vseh zainteresiranih proizvajalcev, družbenih, gospodarskih, znanstvenih, prosvetnih in drugih činiteljev oziroma izvajanje dejavnosti, ki je za določeno območje najnujnejša. Samo na ta način zagotovljen vpliv in pravica vseh teh činiteljev, da neposredno usmerjajo delavske univerze, da odpravljajo njihovo dejavnost in program, da jih naglo in učinkovito spreminjajo — lahko napravijo te ustanove še bolj življenjsko sposobne in jih še bolj približajo delovnim ljudem. Če bi kdorkoli predpisoval sheme, bi to bolj škodilo kot koristilo razvoju delavskih univerz. S tem pa vsekakor ne želimo reči, da ni možna skupna vsebina in da ni možna djavnost, izvirajoča iz podobne osnove.

Objektivno nujna demokratizacija delavskih univerz, ki se bo po svoji lastni logiki borila, da se te ne bi spremenile v zaprte ustanove, po-

dobne šolam, bo zahtevala nedvomno tudi pri upravljanju delavskih univerz veliko širše pristojnosti za njihove organe kot organe družbenega upravljanja, širše, kot jih imajo dosedaj šolski in njim podobni odbori. Zato se bo tudi v organih upravljanja in strokovnih telesih (odbori ali komisije za posamezne smeri izobraževanja) povezovalo tudi demokratično upravljalstvo in strokovno delo.

Specifično delo — specifični položaj

Teh nekaj specifičnih značilnosti delavskih univerz kot teritorialnih ustanov za izobraževanje neposrednih proizvajalcev zadostuje, da spoznamo tudi specifičnosti njihovega statusa. »Ureditev« tega vseh, kakor ne bi bila oblika proračunske ustanove ali družbene organizacije. Nasprotno, podlaga za ureditev je dala dosežanja praksa in zato mora ureditev sloneti samo na zelo široko zasnovanem družbeno demokratičnem upravljanju, pod okriljem družbenih organizacij in ob vsestranski podpori le-teh.

Zveza sindikatov — kot ustanovitelj delavskih univerz in kot organizacija delavskega razreda, je nedvomno najboljši polklicana, da ostane tista odgovorna sila, ki bo ob vsestranskem sodelovanju drugih činiteljev najbolje zagotovila uspešno dejavnost in nadaljnji razvoj teh ustanov. To namreč, kot smo že rekli, ni v nasprotju niti z zakonom o šolstvu niti s splošno veljavnimi načeli o skrbni celotne skupnosti za delavsko izobraževanje odraslih. Stipe Tonkovič

Kjer je to potrebno, je treba pravne formalnosti prilagoditi tej naravni vezi in ne smemo dovoliti, da bi karkoli odvzelo delavskim univerzam tisto življenjsko dinamičnost in praktičnost, ki je zanje značilna. Takšna ureditev statusa ne zanemara vsestranskih obveznosti teritorialnih in vertikalnih prosvetnih ter gospodarskih organov in organizacij do teh ustanov. Nasprotno, njihov pogoj je to. Zlasti velja to za nenehno prizadevanje vseh teh činiteljev, da bi izboljšali kvaliteto dela teh univerz, jim strokovno pomagali, omogočili strokovno izpopolnjevanje njihovih sodelavcev itd. To tudi pomeni, da naj za gnotno vzdrževanje delavskih univerz skrbijo ljudski odbori in gospodarske organizacije, pri čemer mora biti povsem glavno merilo družbena vloga in učinkovitost univerz.

Poudariti je treba, da brez neposrednega sodelovanja sindikalnih organizacij in dejavnosti delavskih univerz le-te ne bodo mogle izpolniti svoje vloge, se pravi postati samostojne specializirane ustanove in činitelji družbeno ekonomskega procesa in njegovih nosilcev.

Spričo vsega tega delavske univerze niso in niti ne morejo biti šolam istovetne ustanove. Niso in niti ne morejo biti izključno pedagoške ustanove. Pač pa so in morajo čedalje bolj postajati zbirališče dejavnosti strokovnjakov in znanstvenikov, sociologov, psihologov, pedagogov, kulturno-prosvetnih ustanov in družbenih organizacij, se pravi vseh tistih, ki so neposredno zainteresirani na izobraževanju odraslih. Stipe Tonkovič

KULTURNI ZAPISKI

40 let dela Cvetka Kristana v delavskih prosvetnih organizacijah

Cvetko Kristan, urednik Kmečke knjige v Ljubljani, slavi te dni lep delovni jubilej: 40 let že deluje pri delavskih prosvetnih društvih »Svoboda« in drugih delavskih prosvetnih organizacijah. Z delom je pričel takoj po koncu prve svetovne vojne, ko se je obnavljalo delo Svobode. Leta 1919 je bil med ustanovitelji Delavskih televadnih enot, ustanovljenih za pospeševanje telesne vzgoje med delavstvom. Leta 1921 se je udeležil v petičinski delegaciji I. češkoslovaške delavske Olimpijade v Pragi, leta 1925 I. mednarodne delavske Olimpijade na Dunaju. V teh letih je sodeloval v Svobodi (1919-20), v Kresu, v drugi in tretji Svobodi, v Pod lipi in še v raznih revijah in delavskih listih. Bil je več let predsednik nadzornega odbora Delavske televadnice in kulturne zveze »Svoboda«, tajnik Delavske kmečke prosvetne in podporne jednote, več let predsednik Zadruga založbe itd. Deloval je v Svobodah Šiška, Jesenice in Slovenski javnik ter mnogo predaval po raznih krajih Slovenije.

Cvetko Kristan deluje mnogo tudi z našimi izseljenci. Ze v letih 1927—1930 je bil tajnik delavske Izseljenke lige, zdaj pa je že več let predsednik nadzornega odbora Slovenske izseljenke matice, član uredniškega odbora mesečnika za izseljenstvo »Rodna gruda« in predsednik njenega kulturno-zgodovinskega odbora.

Poleg tega je tov. Cvetko Kristan, ki ima za seboj 40 plodnih let dela v raznih delavskih organizacijah, še danes marljiv v raznih množičnih in drugih organizacijah. Tudi kot publicist je neumoren. Tudi lantu želimo še mnogo plodnih in zdravih let.

Zagreško Delavsko univerzo obiskuje 6000 delavcev in nameščencev

Vsebina študija - PROIZVODNJA

Med delavskimi univerzami, ki so doslej dosegle največ uspehov pri izobraževanju delavcev, je nedvomno tudi Radniško sveučilišče v Zagrebu. Organizacija te ustanove je tako, da lahko slehernemu zainteresiranemu delavcu naglo in učinkovito pomaga pri

strokovni, splošni, družbenopolitični in estetski izobrazbi. S tem je ta ustanova v največji možni meri prava delavska univerza. Letos obiskuje zagreško delavsko univerzo 6000 delavcev in nameščencev.

Značilen je duh, v katerem poteka delo na tej delavski univerzi. Zmeraj je pričujoča živa želja, da bi šli globlje in dlje pri ustvarjanju možnosti za delovnega človeka, da bi se lahko učil, oziroma da bi v raznih oblikah dobival pomoč pri strokovnem ali splošnem izobraževanju.

Tako je že postala praksa, da sodelavci univerze odhajajo v podjetja in tovarne in analizirajo potrebe kolektivov, kar zadeva izobraževanje njihovih članov. V obratu, na delovnih mestih se pogovore z delavci, se zanimajo za njihove želje, možnosti, zahteve itd. Na podlagi takšnih praktičnih potreb in svojih ugotovitev napravijo sklepe, načrte in delovne programe univerze. To omogoča povezavo med teorijo in prakso in zagotavlja trajen, resen odnos delavcev do univerze, potem ko že začno obiskovati razne seminarje in tečaje, pa tudi takšen odnos delavske univerze do tistih, ki z zaupanjem gledajo na njeno dejavnost.

Primer temeljitosti v delu te univerze je vsekakor tudi tako imenovano »testiranje« — ugotavljanje znanja slehernega novega obiskovalca univerze, da bi določili, katere oblike izobraževalnega dela posameznikom najbolj ustrezajo. Tako se obiskovalci univerze postopoma bolje uče, po drugi strani pa je s tem olajšano stolicam univerze učinkovitejša delo, saj se skupine obiskovalcev med seboj veliko bolj izenačujejo, in posledovanje znanja je spričo tega enakomernejše in uspešnejše.

Delavsko oziroma družbeno upravljanje je vsekakor tudi potrebna nova smer izobraževanja — izobraževanje za upravljanje. To je s slehernim dnem čedalje važnejša naloga. Tudi tu je zagreška delavska univerza dala pobudo. V sodelovanju s sindikalnimi organizacijami in organi upravljanja sistematično proučuje ekonomsko izobrazbo delavcev, ki je eden izmed osnovnih pogojev za uspešno sodelovanje v delavkem samoupravljanju.

S to nalogo se ukvarja center za izobraževanje upravljalcev. Njegova dejavnost je usmerjena izključno na člane delavskih svetov in upravnih odborov. Do konca letošnjega leta bo seminarje delavskega sveta absolviralo nad 2700 ljudi. Tudi pri tem delu se univerza orientira po potrebah in zahtevah prakse. Tako na seminarjih tega centra proučujejo najbolj pereče teme: sistem obračuna osnovnega dohodka po emoti proizvoda, nove gospodarske ukrepe v letošnjem letu, sestavo tarifnih pravilnikov itd.

Zanimiva je anketa, ki jo je izvedla univerza v 142 podjetjih kovinske stroke, da bi tako ugotovila, koliko delovnih kolektivov skrbi za izobraževanje svojih članov in kako so organizirali kadrovske službe. Tudi to je ena izmed raznovrstnih poti in načinov, ki jih univerza uporablja, da bi svojo dejavnost nenehno vsklajala z zahtevami proizvodnje in bila kos perečim in akutnim potrebam praktičnega življenja. P. IVIČ

film

KLJUČ IMAJO V ROKAH KOMUNE

Jugoslovan gre samo petkrat na leto — Za 18 milijonov prebivalcev 1400 kinematografskih dvoran — Dva predloga, kako odstraniti kinematografsko »stanovanjsko krizo«

Zbralcji zgodovinskih zanimivosti imajo za beleženo zanimivost, ki utegne biti zdaj videti paradoksalna. Beograščani so gledali kinematografske predstave pred New Yorkom, Petrogradom, Dunajem, Bukarešto in mnogimi drugimi evropskimi prestolnicami. Neka pariška ekipa s komaj rojenimi »živimi slikami« je križarila po Evropi in zašla tudi na Balkan. Tedanji novinar je, občudujoč to »še nikoli videno čudo«, leta 1893 predlagal, naj dobi glavno mesto male Srbije stalno kinematografsko dvorano.

Danes je novinar, ki piše o najpopularnejši umetnosti 20. stoletja, v resnici začuden. Beograd in Zemun imata dejansko manj kinematografskega prostora kot pred vojno. Na pet Beograščanov je pred vojno odpadel en sedež, v kinematografskih dvoranah pa pride zdaj na 10 ljudi en sedež. Paradoks je očiten. Domača kinematografija je dosegla pri proizvodnji umetniških filmov evropsko povprečje (letno posnamemo 20 igralnih in 220 dokumentarnih filmov), pri kinofikacijah pa smo nekje pri dnu evropske lestvice. Vsa Jugoslovan gleda letno povprečno 5 filmov, medtem ko gre Nemeč letno 15-krat v kino, Francoz 10-krat, Italijan 13-krat, Anglež pa 28-krat. Čeprav takšne primerjave vedno ne ustrezajo, vendar kažejo, da pri nas filmska umetnost, ki je od Amerike do Burme osvojila milijone ljudi, nima dovolj domačega občinstva. Tik pred vojno smo imeli pri 16 milijonih pre-

bivalcev 413 kinematografskih kino dvoran in nekaj nad 20 milijonov gledalcev. Zdaj pa, ko je kinematografija postala dejansko umetnost milijonov, smo po kulturni revoluciji dobili še 1000 kinematografov. Kinematografi so imeli 120 milijonov obiskovalcev.

Številka je veličastna, toda varljiva. Statistični podatki razkrivajo protislovje med našo ustvarjalno in reproduktivno kinematografijo. Imamo namreč domače filme, odkupujemo tuje filme, nimamo pa toliko gledalcev, kolikor bi jih moralo biti.

Delavska središča nimajo dovolj dvoran

To je najbolj očitno v naših velikih mestih. Kinematografske dvorane so skoncentrirane v mestnem središču in malo jih je (ko bi imel Beograd 100 kinematografov, ne bi bilo veliko, saj šteje že nad 700.000 prebivalcev). Beograjski ljudski odbor je, zavedajoč se kinematografske »stanovanjske krize«, dodelil letos 162 milijonov din za dograditev teh novih kinematografov. Ena dvorana bo v središču mesta, dve pa v predmestju. Ta odločitev je sicer nepravilna, zakaj ravno tako imenovana »predmestja«, delavska središča so brez kinematografov — tako v Beogradu kot v ostalih naših velikih mestih. Če bi napravili anketo v katerem koli večjem kraju in na velikem gradbišču, bi ugotov-

vili, da se delovni ljudje tam že leta in leta pritožujejo, da nimajo kje prebiti prostega časa. Pred dvema letoma so podobno anketo napravili v Srbiji. Pokazala je, da kinofikacija v naši deželi zaostaja in da se je naša reproduktivna kinematografija znašla v resnem položaju. Značilen je tale podatek iz ankete: v vasi Lipce nekaj kilometrov od Smedereva (kakih 50 km od Beograda) malone noben vaščan še svoj živi dan ni gledal filma. Ljudi, ki so stopili v kinematografsko dvorano, bi lahko prestelili na prste.

Kako razvozlati »kinofikacijski vozec«

V naši državi imamo 385 občin brez kinematografa, v 494 občinah pa imajo po en kino. Da bi bil ta podatek jasnejši, ne bo odveč, če omenimo, da ima Jugoslavija 1102 naselij z več kot 5.000 prebivalci.

Zvezni izvršni svet je nedavno sprejel odlok, da je možno kinoprojektorje nabaviti neposredno pri proizvajalcu proti triletnemu odplačilu. Olajšava je torej tu. Zdaj je vprašanje, ali se bodo komune mogle in želele zainteresirati in kinoficirati svoja področja ali pa bodo prepustile filmsko politiko v prosveti in kulturi nacionalju.

Lahko domnevamo, da bo prišlo do spora in pomanjkanja pobude, da bodo zastavili vrsto vprašanj, na primer: Kaj pa dvorane, kje naj jih vzamemo? Ta »obremenilna objektivna okolščina« je za delovne kolektive, delavske univerze, zadrzne domove, za večja naselja res težavna. Vendar ni neresljiva.

Kaj je z montažnimi dvoranami?

Dva predloga sta, kako priti do dvorane. Pred nekaj leti je neka tuja tvrdka ponudila

naši reproduktivni kinematografiji montažne kinematografske dvorane s 500 do 5000 sedeži in s klimatskimi napravami. Nismo jih mogli kupiti, ker je primanjkovalo deviz. Toda sami imamo podjetja za montažne gradnje (v Zavidovičih, v Zagrebu, Beogradu itd.). Mar te »tovarne hiše« ne bi mogle odkupiti licenc? Ali pa bi njihov inženirski projektiral podobne dvorane. Bojazen, da kupcev ne bo, je neutemeljena. Komune velikih industrijskih in rudarskih središč, pa tudi manjših mest, bodo naposled prisliljene zagotoviti kinematografske dvorane svojim prebivalcem.

Druga rešitev so potujoči kinematografi. Zda jih imamo pri nas 1300, vendar so skoncentrirani po okrajnih središčih. Do leta 1964 je predvideno, da bomo nabavili še 1500 takšnih kinoprojektorjev in 350 agregatov. To je nedvomno malo. Preveč je malih zaselkov, novih gradbišč in tako se bodo potujoči kinematografi porazgubili v te širjave. Ne bodo mogli postati razširjalci filmske kulture med ljudmi, katerim je film kot sodobna množična umetnost namenjen.

Od prvega domačega filma »Slavica«, denimo, »Miss Stone«, je minilo dvajset let. To je dovolj, da bi razumeli: brez kinofikacije ni domače kinematografije in ni kinematografije sploh. Puljski filmski festival, edinstven na svetu po tem, ker gleda predstave tako imenovana filmska množica v prastari areni, bo nesmiseln brez novih milijonov gledalcev, ki bi doma videli vse, kar je možno in kar je treba videti iz filmske umetnosti.

Ko se je pojavila na platnu »Slavica«, smo rekli: »Film čaka pred vrati«. Minilo je že desetletje, toda ta vrata še niso odprta na stežaj. Ključ imajo v rokah komune!

DOGODKI V SVETU OD TEDNA DO TEDNA

Opozorilo škotskih rudarjev

Delegacija škotskih rudarjev je 26. februarja obiskala britanski parlament, kjer je za laburističnimi poslanci razpravljala o položaju o britanski premogovni industriji. Britanska vlada je namreč sklenila da bo sprito premogovne krize, ki je močno prizadela tudi Veliko Britanijo, zaprla 30 premogovnikov, od teh 20 na Škotskem. Stevilo brezposelnih se bo s tem močno dvignilo in presegle 5 odstotkov vseh zaposlenih v vladnih krogih trde, da bodo premogovnike morali zapreti zato, ker so nerentabilni. Škotski rudarji pa sodijo, da je za takšno stanje kriva predvsem britanska vlada, ki bi morala rešiti problem z modernizacijo, ne pa z zapiranjem teh rudnikov.

V Italiji Je zavlada desnica

Italijanska skupščina je 27. februarja zvečer izglasovala zaupnico desničarski krščansko-demokratski Segniji vladi. Za zaupnico je glasovalo 333 poslancev krščansko-demokratske in liberalne stranke, dveh monarhističnih strank in fašistične stranke, proti zaupnici pa 294 poslancev komunistične, socialistične, socialno-demokratske in še liberalne stranke. Zagovorniki nove italijanske vlade, zlasti predstavniki velekapitala, so opravičevali ustanovitev koalicije Italijanske desnice z »nevarnostjo ljudske fronte, ki bofda »grozi« Italiji. Govorniki levičarskih strank pa so med parlamentarno razpravo poudarjali, da predstavlja sedanja vlada najbolj desničarske kroge v državi in da pomeni korak nazaj, saj se je odrekla celo prejšnjemu Fanfanijevemu programu. Generalni sekretar Komunistične partije Italije Palmiro Togliatti je v svojem govoru med drugim dejal: »Italijanske ljudske množice čakajo težki boj. Zato moramo ustvariti pogoje za novo večino levičarskih strank. Komunistična partija ne predlaga niti fronte niti fronte politike, temveč samo zahteva, naj se demokratične, progresivne sile združijo na podoben način, kakor so se združile v letih prafasističnega odpora.«

Nova stranka v Belgijskem Kongu

V Leopoldvillu, glavnem mestu Belgijskega Konga, je bila ustanovljena nova protikolonialna stranka, ki se imenuje »Gibanje za preusmeritev prebivalstva Konga«. Ta stranka se zavzema za ustanovitev velike neodvisne afriške države, ki bi obsegala Belgijski Kongo, novo republiko Kongo v Francoski Ekvatorialni Afriki, portugalsko kolonijo Angolo ter enklavo Kabinjo. »Gibanje za preusmeritev prebivalstva Konga« je pozvalo ljudstvo na obeh straneh reke Konga, naj združijo svoja prizadevanja za ustanovitev enotne neodvisne države. Belgijska časopisna agencija poroča iz Leopoldvillu, da je v zadnjih dneh prišlo do neredov v mestu Thysville. Domačini, pristaši osvobodilnega gibanja Konga, so napadli vojaške policijske in na cestah postavili barikade.

Makarios se je vrnil na Ciper

Nad sto tisoč ciprskih Grkov je preteklo nedeljo navdušeno pozdravilo svojega voditelja Makariosa, ko se je po triletnem izgnanstvu vrnil v domovino. Ob prihodu na letališče v Nikosiji je Makarios izjavil: »Zmagali smo. Ciper je svoboden. Seme, ki smo ga posejali, je dalo bogato žetev.« Navdušeni množici pa je med drugim dejal: »Vaše trpljenje je omogočilo vstajenje naše dežele. V vašem boju za svobodo je bilo mnogo herojev, nad vsem pa je bil Georgej Grivas.« Povedal je tudi, da se bo z Grivasom, voditeljem ciprskih upornikov, v kratkem sestel. Pozval je vse prebivalce Cipra, Grke in Turke, naj pozabijo na razprtje in z združenimi močmi ustanovijo ciprsko republiko.

Nehru o socializmu v Indiji

Predsednik indijske vlade Džavaharlal Nehru je minul teden v predavanju »Indija danes in jutri« poudaril, da je socializem edina pot k ureditvi gospodarskih problemov dežele. Nehru je dejal, da se je kapitalizem prejel in da se danes vse svet z vsemi silami zavzema za socialno pravico in enakost. »Kapitalizem je bil lahko primeren v prejšnjem času in nedvomno si je takrat pridobil nekaj zaslug, toda svet je že prerasel to obdobje svojega razvoja. Potemtakem moramo razviti višji družbeni red, bolj v skladu z modernimi tokovi in razmerami, v katerem ne bo toliko konkurence, pač pa mnogo več sodelovanja.«

Kolonialno naselje v Njasi

Tisti angleški konservativci in rasistični voditelji Srednjeafriške federacije, ki so v začetku preteklega tedna napovedovali, da bodo s policijo in vojsko v nekaj dneh »pomirili

Njaso, so se usteli. Njasa še vedno zahteva izstop iz Srednjeafriške federacije, v kateri vlada peščica belih priseljencev, ustanovitev avtonomne dežele z demokratično vladavino, ki naj v bližnji prihodnosti postane neodvisna. V mestu Lilongweju je zadnje dni februarja prišlo do več spopadov med člani Afriškega nacionalnega kongresa in britanskimi enotami. Ker Britanci niso mogli razgnati domačinov, so z letali metali nanje solzilne bombe, medtem pa so vojski streljali v množico. Dva črnca sta bila ubita, več jih je bilo ranjenih. Naslednje dni so poslali v Njaso nove vojaške okrepitve in pozvali evropske priseljence, naj primejo za orožje. Potlej se neredi izbruhnili v Čiguri in Zombi. Prvega marca so poklicali na pomoč celo britansko vojsko iz Tanganjike. Vsak dan prihajajo iz Njase vesti o novih spopadih.

Kritika poljske državne uprave

Član politbiroja Centralnega komiteja Poljske združene delavske partije Jeri Morawski je pretekli teden opozoril državno upravo, naj zboljša svoj odnos do delavskega samoupravljanja in bolj spoštuje predloge delavcev. Morawski je izjavil, da omalovaževanje delavskih glasov in omalovažujoč odnos do delavskega samoupravljanja kršita predpise obveznega zakona, zavlačevanje in nemarnost pri reševanju predlogov delavcev pa so dejanja, ki škodujejo gospodarstvu in političnim razmeram v deželi.

Moskovski predlog za konferenco zunanjih ministrov

Sovjetska zveza je odgovorila zahodnim veseliam, da sprejema njihov predlog o konferenci zunanjih ministrov, ki naj bi razpravljala o nemškem vprašanju. V sovjetski notji je rečeno, da je moč sklicati konferenco zunanjih ministrov ZDA, Sovjetske zveze, Velike Britanije, Francije, Poljske in Češkoslovaške, če vlade zahodnih sil še niso pripravljene sodelovati na konferenci na najvišji ravni, ki bi pripravila mirovno pogodbo z Nemčijo in uredila status zahodnega Berlina. Sovjetska vlada izjavlja, da se strinja s predlogom vlad ZDA, Velike Britanije in Francije, naj bi na konferenci sodelovali tudi predstavniki Zvezne republike Nemčije in Nemške demokratične republike. Meni pa, da bi bilo koristno določiti za konferenco zunanjih ministrov rok največ dveh do treh mesecev. Sodj tudi, da je mogoče sklicati konferenco šefov vlad že aprila na Dunaju ali v Ženevi.

Stavka v Rodeziji

Kakih 1500 delavcev, ki gradijo hidrocentrale pri Karibu na reki Zambezi v Rodeziji, je 3. marca znova začelo stavkati. Delavci so stavkali že prejšnji teden in zahtevali, naj jim zvišajo mezd za dela pod zemljo ter zboljšajo delovno zaščito, ker je v predoru, kjer ga gradijo, prišlo do nesreče, v kateri je bilo ubitih 14 domačinov in 3 belci. Ob koncu minulega tedna so jim obljubili, da jim bodo zvišali mezd, zato so se vrnil na delo. Ker pa potlej o svojih obljub niso hoteli ničesar slišati, so delavci znova napovedali stavko.

Ogorčenje v La Pazu

V La Pazu, glavnem mestu Bolivije, je minul ponedeljek prišlo do demonstracij, ki se jih je udeležilo nekaj deset tisoč ljudi. Demonstranti so razbili okna na poslopu ameriške informativne službe in poškodovali avtomobile pred hišo. Demonstracije so nastale zaradi članka v ameriškem tedniku »Times«, ki predlaga, naj bi Bolivijo likvidiral kot samostojno državo.

Nehru o socializmu v Indiji

Predsednik indijske vlade Džavaharlal Nehru je minul teden v predavanju »Indija danes in jutri« poudaril, da je socializem edina pot k ureditvi gospodarskih problemov dežele. Nehru je dejal, da se je kapitalizem prejel in da se danes vse svet z vsemi silami zavzema za socialno pravico in enakost. »Kapitalizem je bil lahko primeren v prejšnjem času in nedvomno si je takrat pridobil nekaj zaslug, toda svet je že prerasel to obdobje svojega razvoja. Potemtakem moramo razviti višji družbeni red, bolj v skladu z modernimi tokovi in razmerami, v katerem ne bo toliko konkurence, pač pa mnogo več sodelovanja.«

Uspeh belgijskih rudarjev

Sporazum med sindikati, vlado in delodajalci zagotavlja zaposlitev rudarjem Borinage

Na cestah belgijskih mest ni več barikad in rudarji se spet spuščajo v svoje jame. Toda le za kratek čas. Po 31. maju bodo utihnil kompresorji in pnevmatična kladiva ne bodo več ropotala v tistih rudnikih v pokrajini Borinage, ki so jih že prej sklenili zapreti in zaradi česar je prišlo do ene najbolj ogorčenih povojnih stavk v Belgiji. Medtem ko se je stavka — ki so se ji razen rudarjev pridružili tudi številni drugi delavci — širila in grozila, da se bo spremenila v splošno stavko vsega belgijskega proletariata, so predstavniki sindikata, vlade in delodajalcev nenadoma dosegli kompromis.

Delavske zahteve, naj vlada preloži svoj sklep o zapiranju nerentabilnih rudnikov do začetka prihodnjega leta, niso sprejeli, vendar so delodajalci in vlada zagotovili sindikatom, da bodo vsi odpuščeni delavci zaposleni v novih industrijskih podjetjih do konca letošnjega leta. Medtem bo država izplačevala odpuščenim rudarjem 90% njihovih mezd. Stavka se je torej končala s kompromisom, ki rudarjev ni povsem zadovoljil, saj vemo, da so med stavko z demonstracijami in množičnimi zborovanji zahtevali, naj vlada nacionalizira rudnike. Te zahteve pa vlada sploh ni hotela lišati. Pomočnik generalnega sekretarja Generalne konfederacije dela Belgije je izrazil nezadovoljstvo rudarjev nad začasno rešitvijo spora s temile besedami: »Naš cilj smo dosegli le delno... Mi pa ne bomo odstopili od naših osnovnih zahtev. Še naprej bomo zahtevali nacionalizacijo in pritiskali na kapitalistični režim, ki mora doživeti globoke reforme.«

Belgijski socialisti so v zadnjem času zelo resno opozorjali na nevarnost, ki grozi njihovi deželi zaradi ekonomske recesije, ki se je najprej pojavila v ZDA, kasneje pa razširila tudi v deželah Zahodne Evrope. Belgija je že od leta 1953 član Evropske skupnosti za premog in jeklo. V tej skupnosti pa zavzema Belgija slabši položaj kot vsi drugi njeni partnerji. Tona belgijskega premoga je na primer za 90 do 130 belgijskih frankov dražja kot tona nemškega premoga. Skupnost je v minulih petih letih s subvencijami pomagala belgijskim rudnikom, da bi vzdržali tujo konkurenco. Sedaj, ko subvencij ni več, rudniki ne morejo vzdržati konkurence, pa so sklenili, da jih bodo zaprli. Zato socialistični sindikati predlagajo nacionalizacijo rud-

nikov, kar bi omogočilo njihovo modernizacijo in preprečilo samovoljo delodajalcev, ki skrbijo le za svoje lastne interese — za povečanje že tako visokih dobičkov.

Skupnost za premog in jeklo ima pravico, da v krizah zmanjša proizvodnjo premoga v posameznih deželah, lahko pa celo priporoči nacionalnim vladam, naj zaprejo nerentabilne rudnike. Belgijska vlada je sklenila, da ne bo odobrila investicij, s pomočjo katerih bi rudniki postali rentabilni, in se je zatekla k »rešitvi«, ki ničesar ne rešuje — odločila se je, da bo zaprla nerentabilne rudnike. Po mnenju belgijskih sindikalnih voditeljev pa je pravi vzrok za zapiranje rudnikov dejstvo, da morajo države — članice Skupnosti — kljub krizi uvajati ameriški premog, zato se jim ne splača proizvajati več kot potrebujejo.

»LEADERIZEM« V MEHIŠKIH SINDIKATIH

Mehiški sindikati posvečajo največ pozornosti zboljšanju gnetnega položaja delavcev. Pri tem poudarjajo, da življenjski raven delavcev ne ustreza stopnji industrijskega razvoja dežele. Toda sindikalna dejavnost v tej smeri je čisto otežkočena, včasih pa tudi ohromljena spritno stališča in ravnanja nekaterih sindikalnih voditeljev. Posamezni sindikalni voditelji namreč zlorabljajo svoj položaj in pakirajo z delodajalci, pri čemer sklepajo donosne kupčije

Prevladuje vtis, da se belgijski sindikati niso dovolj odločno zavzeli za rešitve, ki bi nudile boljša zagotovila ne samo rudarjem, ampak tudi ostalim delavcem, ki jih je posredno prizadela premogovna kriza. Zato lahko pričakujemo, da se bodo spori in spopadi v belgijskem gospodarstvu nadaljevali in da bo premogovna kriza še precej časa povzročala zasikrbljenost belgijskega delavskega gibanja. Stavka belgijskih rudarjev dokazuje, da se je v zahodnoevropskih deželah zaostrial raz-

redni boj, solidarnost in sodelovanje drugih delavcev v tej stavki pa opozarjata, da je ves proletariati pripravljen na podobne akcije.

Tudi v ostalih deželah Evropske skupnosti za premog in jeklo razmere niso nič boljše. Pred nekaj meseci se je v skladiščih tako imenovane »Male Evrope« nakopičilo 55 milijonov ton neprodanega premoga. Odnos do te krize pa je v posameznih deželah različen. Zahodnonemška vlada je na primer zvišala carine in jih uporabila kot zaščitni

ukrep proti uvozu ameriškega premoga. Na protestnem zborovanju v Bohumu je 100.000 rudarjev opozorilo bonnsko vlado, da se je znašla dežela pred »ekonomskim Stalingradom«. V Franciji so rudarjem skrajšali delovni čas. V Veliki Britaniji leži v skladiščih nad 20 milijonov ton neprodanega premoga. V vseh zahodnoevropskih deželah je vedno več nezaposlenih, delavske mezde so vedno manjše, le dividende akcionarjev v industriji premoga se niso spremenile.

Policijska s gasilskimi brigadami in puškami proti »upornikom«

na škodo delavcev. Takšni sindikalni voditelji, ki so zapustili pozicije delavskega razreda, so se spremenili v oporo delodajalcev proti delavcem. Tak pojav v sindikatih so delavci imenovali »leaderizem«. Drugače rečeno, s tem izrazom označujejo izrojevanje in korumpiranje sindikalnih voditeljev.

V nekaterih sindikatih je ta pojav eden izmed glavnih problemov. Od tega, kako bo urejen, je odvisno, koliko bodo sindikalne organizacije kos svoji poglavitni nalogi — varovanju koristi delavcev. Zato je razumljivo, da sindikalno članstvo ni ravnodušno do takšnih pojavov. Kako globoko pa lahko zavzema prepad med sindikalnimi voditelji in članstvom, pa je poika-

zala lanakoletna železničarska stavka. Stavka je izbruhnila za, ker generalni direktorja železnice in sekretariat za delo nista hotela priznati novega sindikalnega vodstva, ki je bilo izvoljeno v duhu sindikalnega statuta. S svojo intervencijo so oblasti hotele obrzdati staro vodstvo. Nasprotujoč temu posegu, so železničarji začeli stavkati, stavka je trajala malone teden dni in v njej je sodelovalo malone 80 tisoč delavcev. Skoraj ves železniški promet je bil ohromljen (mehiške železnice prepeljejo okrog 70 tisoč potnikov dnevno). Stavko so prekinili šele, ko so se predstavniki stavkajočim zornumeli s predsednikom republike o razpisu novih volitev. Te volitve so bile pod vodstvom komisije, v kateri sta bila po dva predstavnika novega in starega sindikalnega vodstva in en predstavniki sekretariata za delo. Novo vodstvo je bilo spet izvoljeno.

Eden izmed vzrokov nastanka »leaderizma« v sindikatih tiči vsekakor v sami strukturi letelčnih in sindikalnih statutih je med drugim tako imenovana določba o »odpustitvi zaradi izključitve«. Ta daje sindikalnemu vodstvu možnost, da zahteva od delodajalca, da odpusti tistega delavca, ki ne izpolnjuje smernic vodstva, oziroma delavca, ki je bil izključen iz sindikata ali je zapustil sindikalno organizacijo. Ko so sprejemale federalni zakon, zakon o delovnih odnosih in sindikatih — to je bilo leta 1931 — so klavzulo »odpustitvi zaradi izključitve« obradložili s potrebo, da je treba zagotoviti enotnost sindikatov. Toda zdaj v Mehiki ni sindikalne enotnosti. V tej deželi nimajo niti enotnih sindikalne centrale, niti enotnih strokovnih zvez, pač pa obstajajo številne konfederacije, federacije in zveze. Ta določba je omogočila posameznim sindikalnim voditeljem, da jo na vse mogoče načine izkoristijo.

Proti atomski smrti

Japonska je prva dežela na svetu, ki je preživela strahoto atomske bombe, in povsem razumljivo je, da se japonsko ljudstvo odločno upira atomski vojni in z množičnimi protesti opozanja ne samo vlado svoje dežele, temveč ves svet na nevarnost, ki preti človeštvu.

Pred nedavnimi se je v Tokiu sestel japonski svet proti atomski in hidrogenski bombi, razpravljali o sedanjih mednarodnih razmerah in o razvoju svetovnega protiatomskega gibanja ter izdelal obsežen program mednarodnih protiatomskih akcij, ki jih bodo letos organizirali na Japonskem. Svet je pozval vse dežele, naj v teh akcijah sodelujejo. Poslal je tudi pismo Centralnemu svetu Zveze sindikatov Jugoslavije, v katerem je med drugim rečeno: »Čestitamo vam, ker se tako aktivno zavzimate za ohranitev svetovnega miru in za odstranitev nevarnosti nuklearne vojne.«

V odgovoru na to pismo je predsednik Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije, tovariš Svetozar Vukmanovič poudaril, da jugoslovanski sindikati z velikimi simpatijami in odobravanjem spremljajo prizadevanja japonskega sveta proti atomski in hidrogenski bombi, da bi pomagal preprečiti strahoto nove vojne in uporabo atomske energije v vojne namene. Jugoslovanski sindikati odločno nasprotujejo atomskimi eksperimentom. Vsi delavci naše dežele so in bodo vedno podpirali tiste sile na svetu, ki se zavzemajo za odstranitev nevarnosti atomske vojne.

Tudi Zvezni odbor SZDL je pred dnevi odgovoril japonskemu Svetu, da jugoslovanski narod s simpatijami spremlja njegove protiatomske akcije in izrazil prepričanje, da te akcije koristijo boju za mir in pomagajo odstranjevanju nevarnosti nove vojne. Zvezni odbor SZDL je poslal tudi pozdravno pismo organizatorjem velikega protiatomskega shoda, ki je bil 1. marca v japonskem mestu Jajuzu, sklicali pa so ga v spomin na japonske ribiče, ki jih je pred petimi leti, po požariski eksploziji hidrogenske bombe, zajel val smrtonosnega radioaktivnega prahu. V pismu je rečeno, da ta tragični dogodek opominja vse človeštvo na nevarnost, ki mu preti, in ga poziva, naj prepreči atomsko uničenje.

Program letošnjih protiatomskih akcij na Japonskem predvideva, da bodo v začetku avgusta organizirali velik »mednarodni pohod miru« v Hirošimo, kjer bo 6. avgusta — ob štiriinajstletnici prve atomske eksplozije na svetu, ki je uničila to mesto — zborovanje delegacij in posameznikov z vsega sveta. Udeleženci tega pohoda se bodo lahko sestali z ljudmi, ki so preživeli eksplozijo prve atomske bombe in od katerih so mnogi še vedno v bolnišnici za atomske bolezni.

Japonski Svet proti atomski in hidrogenski bombi poudarja v svojem pismu, da so zahteve gibanj proti atomski obožovitvi skoro v vseh deželah enake in da manjše razlike v pogledih nikakor ne smejo ovirati aktivnega sodelovanja. Zato bo Svet organiziral v Hirošimi mednarodni seminar, ki se ga bodo udeležili ugledni voditelji protiatomskih gibanj. Na seminarju ne bi razpravljali o različnih pogledih in metodah boja posameznih nacionalnih gibanj, ampak o tistem, kar vsa ta gibanja združuje; izmenjali bi izkušnje in govorili o sodelovanju, o skupnih prizadevanjih.

Protiatomske akcije, ki jih bo letos organiziral japonski Svet proti atomski in hidrogenski bombi, bodo brez dvoma močno odjeknile po vsem svetu in vnoče opozorile pristaše atomske diplomacije, da človeštvo potrebuje mir, ne pa atomske in hidrogenske bombe.

Stavka perujskih rudarjev končana

V Peruju je bila 2. marca končana stavka 13.000 rudarjev, zaposlenih v največjem perujskem rudniku »Chero de Pasco«, ki je last Američanov. Stavka se je začela 17. februarja. Rudarji so zahtevali, naj jim zvišajo mezd za 50%. Predstavniki vlade so posredovali v sporu in končno so se delodajalci in voditelji stavke sporazumeli o novih mezdah, ki bodo večje za 22 odstotkov.

Stavka perujskih rudarjev končana

V Peruju je bila 2. marca končana stavka 13.000 rudarjev, zaposlenih v največjem perujskem rudniku »Chero de Pasco«, ki je last Američanov. Stavka se je začela 17. februarja. Rudarji so zahtevali, naj jim zvišajo mezd za 50%. Predstavniki vlade so posredovali v sporu in končno so se delodajalci in voditelji stavke sporazumeli o novih mezdah, ki bodo večje za 22 odstotkov.

ZVEDELI SMO...

...da so v Peruju ustanovili Združeno delavsko zvezo. V novi zvezi so sindikati rudarjev, gradbenih in kmetijskih delavcev, kovinarjev in drugi.

dolžna uveljaviti določbe konvencije tudi v vseh svojih kolonijah.

...da je Gvineja pristopila k Mednarodni organizaciji dela. Gvineja je osemdeseta dežela, ki se je vključila v to organizacijo.

...da so v Kanadi odpuštili 12 tisoč delavcev letalske industrije, potem ko je vlada sklenila ustaviti proizvodnjo lovskih letal z nazvočno hitrostjo »Arrow CF-105«.

...da so se začela pripravljati dela za izgradnjo prve jeklarne v Severnem Vietnamu. Dograjena bo leta 1960 in imela bo zmogljivost 100 tisoč ton jekla letno. S kasnejšo razširitvijo je predvidena letna proizvodnja 200 tisoč ton.

...da je predsednik kamerunske vlade Amado Aïdzu izjavil na zasedanju OZD, da Kamerun, potem ko bo postal neodvisen, ne bo zahteval priključitve k francoski skupnosti, ker bi to pomenilo »paradoksalen korak nazaj«.

...da je Nizozemska bila dvajseta dežela, ki je ratificirala mednarodno konvencijo o odpravi prislilnega dela. Nizozemska je na podlagi tega svojega dejanja

...da je Indonezija podpisala sporazum s Poljsko o kreditu v višini pet milijonov dolarjev. Poljski kredit bodo uporabili za izgradnjo štirih ladjedelnic, odplačali pa ga bodo v enajstih letih.

Toda sodeč po stališču železničarjev in nekaterih drugih sindikatov — električarjev in petrolejskih delavcev — prihaja boj za odpravo »leaderizma« v novo fazo, za katero je značilna težnja po demokratizaciji sindikatov.

S. Redžepagić

Slab start

Belgijski delavski časnik »La gauche« odbavlja pod gornjim naslovom uvodnik o evropski ekonomski integraciji, v katerem piše med drugim tole:

»Ni koristno, če hodimo kakor mačka okrog vrele kaše: era Skupnega trga se je začela v izjemno neugodnih razmerah za delavski razred naše dežele in zahodne Evrope sploh. V neugodnih razmerah predvsem na političnem torišču: prvič po osvoboditvi v nobeni izmed šestih dežel evropske gospodarske skupnosti ni več na krmilu delavska, socialistična stranka.«

Ali je to posledica naključja pri volitvah? Tega ne verjamemo. Bolj smo prepričani, da to dejstvo prica o značilnem razvoju. Kapitalizem je bil leta 1944 močno omajan in prevzet od paničnega strahu pred komunizmom je bil takrat pripravljen močno popustiti.

Napaka je bila v tem, da je tisto, kar je bistveno v kapitalizmu, ostalo nedotaknjeno. Spričo tega se je kapitalizem spet postavil na noge in se utrdil. Zdaj mu ni treba več skrivati značaja svoje oblasti pred očmi ljudstva. Kapitalizem raje vlada sam kakor preko posrednikov.

Nato pridejo na vrsto neugodne razmere gospodarstva: polna zaposlenost, ki je bila praktično zagotovljena v raznih stopnjah v zahodni Evropi — izvzemši v Italiji — že nekaj let, je zdaj ogrožena. Do tega je prišlo v glavnem zaradi recesije. Recesija je prišla ravno o pravem času, da je olajšala delo velekapitala, da bi »ozdravil« bolne gospodarske panoge na račun delavcev.

Toda konec polne zaposlenosti ni povezan samo z procesijo, nevarnost je celo, da bo brezposelnost ostala tudi v dobi ponovnega oživljanja gospodarstva, kot se to zdaj dogaja v ZDA. To je posledica tega, ker racionalizacija in avtomatizacija industrije ali kmetijstva napreduje hitreje kot ekspanzija trga in tekoče proizvodnje. Razvijajoče se gospodarstvo tako ne absorbira »sproščene« delovne sile.

In naposled so tu neugodne razmere na socialnem torišču. Organizacije delodajalcev, njihovi medsebojni sporazumi, karteli in nove družbe nastajajo s prepletanjem finančnih skupin šestih dežel — vse to se je zdaj namnožilo na ozemlju Skupnega trga. Bruselj je postal njihovo središče, še preden je postal uradno središče Skupnosti. Ta razvoj je v vidika delodajalcev docela normalen. Toda z vidika delavskega razreda je nevaren. Delodajalcem namreč daje trdnost, enotnost gledišč in, recimo celo, enotnost mednarodne akcije, katero sindikalno gibanje pogreša.

V teh okvirih torej in samo v teh okvirih je treba presoati problem. Borba sindikatov v okviru Skupnega trga je predvsem boj za skupne socialne in ekonomske interese. Ta boj presega okvire politične pripadnosti ali doktrinarnih razlik. Evropski delavci imajo samo eno sredstvo za obrambo proti gigantski koordinaciji dejavnosti delodajalcev, ki je bila sedaj sprožena: vpostaviti enotnost sindikalne akcije brez izjeme, da bi učinkovito delovali v vseh šestih deželah.

Razgovor s člani alžirske sindikalne organizacije

AFRIŠKE DELAVCE POVEZUJEJO ISTE TEŽNJE

Prijetno je spoznanje, da se naši gostje počutijo kakor med svojimi, kakor na svoji zemlji. To smo zvedeli v prijateljskem razgovoru, ki smo ga imeli ob koncu bivanja članov alžirske sindikalne delegacije, tovarišema Embarekom Džilijem in Budisom Safijom. V ozračju prisrčnosti in neposrednosti, ki ga niso motili uradni okviri, sta nam voditelja alžirskih sindikatov govorila o bodočem sodelovanju Splošne zveze alžirskih delavcev (KITA) z jugoslovanskimi sindikati, o vtihs iz naše dežele, o družbeni vlogi sindikatov alžirskih dežel in o perspektivah za ustanovitve vseafriške sindikalne organizacije.

TEŠNEŠE SODELOVANJE Z NAŠIMI SINDIKATI

S posebnim zadovoljstvom sta nam tovariša Džilij in Safi povedala, da so se na zaključnih razgovorih z voditelji Centralnega sveta ZS domenili, da bodo medsebojno sodelovanje razširili in obogatili z novimi oblikami. Tako pričakujejo, da bosta še letos dva vo-

ditelja zunanje delegacije UGTA prišla za tri mesece na obisk v našo deželo, da bi se podrobneje seznanila s političnim in družbenim razvojem v Jugoslaviji ter s strukturo in dejavnostjo jugoslovanskih sindikatov. Druga dva bosta proučevala sistem našega socialnega zavarovanja in usposabljanja strokovnih kadrov, medtem ko bo eden posvečal posebno pozornost delu ustanov-

takšno uniformo kot jugoslovanski partizan.

Ker doslej alžirski narod spričo dolgoletne kolonialne vladavine ni mogel iz svojih vrst izolirati dovolj strokovnih kadrov, skrbi UGTA posebej za to da bi se čimveč ljudi strokovno usposobilo, da bi jutri v svobodni Alžiriji bili kos gospodarskim in družbenim nalogam. Zato je bilo na razgovorih z voditelji CS ZSJ govo-

Ob koncu svojega izvajanja o vtihs iz naše dežele, sta alžirska sindikalna voditelja pripomnila, da naše izkušnje zaslužijo pazljivo proučevanje in da so lahko koristne za izgradnjo novega družbenega sistema v svobodni Alžiriji. »Kakor vi, tako tudi mi upoštevamo svobodo osebnosti, demokracijo in voljo ljudstva,« je rekel tov. Džilij.

DELAVCI SO GLAVNINA OSVOBODNE VOJSKE

V nadaljnjem razgovoru sta tovariša Džilij in Safi ljubivo ustregla naši prošnji, naj nam podrobneje spregovorita o sodelovanju delavskega razreda Alžirije v osvobodilnem boju. Potem ko je izjavil, da je ravno delavski razred, posebej še kmetijski proletarijat glavna osvobodilna armada, je tov. Džilij z nekaj besedami podal zgodovinski oris njenega doseganega položaja. Po francoski okupaciji Alžirije pred več kot sto leti, so dotedanje kmete postopoma spreminili v proletarce. Zemljo, ki so jo imeli, so jim nasilno odvzeli in sčasoma je prišla v roke francoskih naseljencev in velikih družb. Kmetje so postali delavci na lastni zemlji. Delajo od zore do mraka, po štirinajet ur dnevno, nobene socialne zaščite niso deležni, mezde pa jim enostransko določajo francoski koloni. Mezde deloma izplačujejo v naturi, deloma v denarju. Mimo tega je v vrstah vaškega proletariata velika brezposelnost, ki je še zlasti povečana spričo mehanizacije veleposelstev. Zato mora mnogo Alžircev s trebuchom za kruhom v Francijo. Tam sodijo alžirski delavci med delavce nižje kategorije. Najbolj težaške in najbolj nesnažne posle opravljajo, plačani so slabše in žive v težavnih stanovanjskih in splošnih razmerah. »Razumljivo je,« je pojasnil tov. Džilij, »da ti delavci ne žele biti v istem položaju kot pred revolucijo. Zato zahtevajo agrarno reformo in človeka dostojne življenjske razmere. Važno vlogo v družbenem življenju dežele hočejo igrati in uresničiti z revolucijo tako na ekonomskem kot socialnem področju.«

FIDEL CASTRO — PREDSEDNIK VLADE

Vodja kubanskih upornikov 35-letni advokat Fidel Castro je bil po zmagi uporniških čet najprej imenovan za vrhovnega poveljnika kubanske armade, nedavno tega pa ga je predsednik kubanske republike Dr. Urrutia postavil za novega predsednika kubanske vlade. Novo dolžnost je Fidel Castro sprejel 16. februarja. — Na sliki: predsednik dr. Urrutia podpisuje Fidel Castrovo novo imenovanje.

za izobraževanje delavcev. To pomeni, da se bo v bližnji prihodnosti pri nas mudilo pet alžirskih sindikalnih voditeljev, ki se bodo seznanili z različnimi področji družbenega in političnega življenja v naši deželi.

Sodeč po tistem, kar sta nam povedala tovariša Džilij in Safi, izvira zanimanje alžirskih delavcev in članov sindikatov za razvoj v Jugoslaviji predvsem iz občudovanja osvobodilnega boja naših narodov ter jugoslovanske revolucije in iz določenih podobnih pogojev, v katerih se alžirski narod bori za narodno osvoboditev. To misel je tov. Džilij simbolično izrazil z besedami, da alžirski felah nosi malone prav

ra tudi o tem, da bo skupna alžirskih delavcev prišla v Jugoslavijo na strokovno izpopolnjevanje v naše tovarne in kmetijska posestva. Tako si bodo alžirski delavci ne samo pridobili potrebne izkušnje in znanje, marveč sklenili tudi nova prijateljstva in pripomogli, da bodo ljudje bolje spoznali boj alžirskega naroda in delavskega razreda. Takšno medsebojno spoznavanje pa bo samo po sebi spletlo še trdnjše niti prijateljstva in razumevanja.

»VAŠ SISTEM NAJBOLJE USTREZA TEŽNJAM DELAVCEV«

Ko je pomenek nanesel na splošne vtise med desetdnevnim bivanjem v naši deželi, sta tovariša Džilij in Safi izjavila, da so bili zanju še posebej zanimivi stiki s člani delavskih svetov in sindikalnih organizacij ter s predstavniki komun. »Vaš sistem delavskega upravljanja,« jerekel tov. Džilij, »najbolje ustreza demokraciji in težnjam delavcev. Dobili smo vtis, da delavci člani delavskih svetov dobro poznajo svoje delo in da so stvarni, neposredni upravljalci.«

Tovariš Safi je še posebej poudaril, da so opazili da igrajo sindikalne organizacije veliko vlogo pri harmoničnem delovanju delavskih svetov in drugih organov in organizacij v podjetju, prav tako pa tudi pri šolanju dinamičnih in sposobnih kadrov. »Na nas je napravila močan vtis zrelost sindikalnih kadrov in njihova težnja, da najdejo takšne metode dejavnosti in takšne ureditve, ki so maksimalno prilagojene realnim potrebam in možnostim — je pripomnil tovariš Safi.«

Posebno pozornost zasluži po mnenju alžirskih sindikalnih voditeljev naš komunalni sistem. Tovariš Džilij je poudaril, da je nanj napravila močan vtis visoka stopnja decentralizacije, dosežena v naši deželi, načelo neposredne demokracije, uveljavljeno v naših komunah, možnost volivcev, da intervencijo in da odločitve odobornike. »Prva vsa je še posebej zagotovljeno stalno posvetovanje z volivci in nenehni stiki z njimi.«

Tovariš Džilij je zatem pripomnil, da tudi tisti industrijski delavci, ki ne sodelujejo neposredno v bojih, podpirajo osvobodilno gibanje. To prihaja zlasti od izraza v številnih akcijah, stavkah in sabotajah, namen katerih je oslabil francosko gospodarsko moč in pospešiti osvoboditev dežele.

SINDIKATI IN PREBUJANJE AFRIKE

Ker se naši ljudje močno zanimajo za dogajanja na afriški celini smo prosili tovariša Džilijana in Safija naj nam povesta svoja dognanja, saj sta lahko od blizu spremljala prebujanje ljudstev tudi v ostalih afriških deželah. »Sindikati so že odigrali veliko vlogo,« — sta nam rekla — »v političnem in vojaškem boju za narodno osvoboditev, na primer v Tuniziji in Maroku. Prav gotovo imajo tudi sindikati v tistih afriških deželah, ki še niso postale neodvisne, veliko nalogo, biti podobni boj in bdati, da bodo sadove tega boja res doblje delovne množice. Brez gospodarske in socialne revolucije osvoboditev namreč ne more biti popolna. Sodim, da so sindikati v afriških deželah poglavitna gibalna sila revolucionarne čuječnosti.«

Alžirska sindikalna voditelja sta nam na koncu rekla, da čedalje bolj prihaja od izraza splošna želja afriških delavcev, da bi sindikalno gibanje združili in da bi ustanovili vseafriško sindikalno organizacijo, do česar bo morda prišlo že v bližnji prihodnosti. Vzlic narodnostnim razlikam družje delavce v Afriki isto težnjo, ki sta jim ga vsilila imperalizem in kolonializem, povezan so v istem boju za neodvisnost. To so vsi elementi ki jih združujejo,« je rekel tovariš Džilij in pripomnil, da je UGTA med prvimi pozvala k enotnosti afriških delavcev in da se bo tudi v prihodnje zavzemala za uresničenje te enotnosti.

Razgovor je bil zaključen s prijateljskim stiskom roke in z željo, da bi alžirske tovariše spet videli v naši sredi, čemur je sledilo »na svidenje«, izrečeno v našem jeziku.

Boško Rakidžić

KITAJSKA IN JEKLO

Na razširjen seji politbiroja CK KP Kitajske avgusta leta 1958 so sprejeli sklep o povečanju jeklarke proizvodnje s planiranih 6.240.000 na 10.700.000 ton do konca leta 1958. S tem so dejansko sklenili, da bodo leta 1958 natopili dvakrat več jekla kakor leta 1957, ko je znašala proizvodnja 5.350.000 ton. Ta sklep je izpolnjevala armada 60 milijonov kmetov, delavcev, vojakov, nameščenec, starcev, žensk in mladine in tako so natopili okrog tri milijone ton jekla.

Povezuje modern in tradicionalni kitajski način proizvodnje jekla in z mobilizacijo vseh notranjih virov, so v bitki za jeklo, uveljavljali najrazličnejše načine za pridobivanje te kovine. Kakor gobe po dežju so zrastle v vseh pokrajinah peči za taljenje rude, na novo ustanovljene kemune so med seboj tekmoval v proizvodnji jekla po starem načinu, organizirali so množične kampanje za iskanje in kopanje rude, prevoz le-te do peči in naposled kampanje za delo okrog samih peči.

Mimo glinatih peči vzbuja pozornost tip male peči s prostornino 13 kubnih metrov in z letno zmogljivostjo 5000 ton odlitkov. Izgradnja takšne peči traja okrog petdeset dni, gradijo jo pa okoli 200 ljudi. Da bi zagotovili normalno proizvodnjo v njej, je potrebnih okrog 700 ljudi.

Izgradnja peči praviloma ni terjala nobenih posebnih investicij iz skladov organov. Običajno so razpisali lokalno posojilo z rokom nekaj let in z določenimi obrestmi (ponekod okrog 6 odstotkov) ali pa so kmetijske zadruge, kasneje ljudske kemune, dale sredstva za izgradnjo peči.

ISKANJE IN KOPANJE RUDE

Iskanje rude, kopanje le-te in prevoz do peči je imelo po številu udeležencev orjaški in doslej po svetu edinstveni množični značaj. Tako je na primer 1. novembra 1958 v pokrajini Kvantung pri tem delo sodelovalo okrog 7 milijonov kmetov, delavcev, državnih nameščenec, vojakov in študentov. Tega dne, je poročala

vilo ljudi, ki kopljejo in prevažajo rudo, gorivo in izdelke. Lahko pa domnevamo, da je pri teh delih zaposlena večina delovne sile 60 milijonov ljudi, kateri na različne načine sodelujejo pri pridobivanju jekla.

PREVOZ RUDE IN JEKLA

Za prevoz rude, goriva in jekla uporabljajo vsa prevozna sredstva in človeško delovno silo. Za prevoz uporabljajo razne železnice, kamionov in lađij tudi čolne, potniške avtomobile, kolesa in motorna kolesa, traktorje, lojtnike, cize, ose, mezge konje in vozčke. Dejstvo da septembrski proizvodni plan ni bil izpolnjen, so razlagali z dejstvom, da je bil transport ozko grlo. Zato so razdelitev transportnih sredstev, njihovo uporabo in celotno organizacijo dela pri transportu prevzeli partijski komiteji.

DELEZ DROBNE PROIZVODNJE V SKUPNI JEKLAJSKI PROIZVODNJI

Na Kitajskem so leta 1958 proizvedli okrog 11 milijonov ton jekla. V nasprotju z napo-

zaposlenega znašala 40.900 kg jekla in tako jasno vidimo, kakšno mesto zavzema drobna proizvodnja v celotni jeklarški proizvodnji. Spričo tega nastane tudi vprašanje ekonomičnosti in koristnosti takšnega dela za kitajsko gospodarstvo v celoti. Popotniki, ki so obiskali Kitajsko, so opazili, da je spričo velikega števila delovne sile, angažirane pri jeklarški proizvodnji in zavoljo preobremenjenosti transporta prišlo do zastaja pri kmetijskih delih, do propadanja letine na poljih, do zaostankov pri gradnji nasipov, prekopov in vodnih rezervuarjev.

LETOS — 18 MILIJONOV TON

Plan proizvodnje jekla za letošnje leto je še ambicioznjši od lanskega. V njem je predvidena proizvodnja 18 milijonov ton jekla. V tej zvezi je razumljivo vprašanje, kakšna bo vloga drobne proizvodnje.

V kitajskem tisku že dlje časa ne pišejo o majhnih glinastih pečeh, ki so jih nehal graditi pred VI. plenumom CK. Prav tako ne omenjajo več velikih in množičnih akcij za proizvodnjo jekla. Stavki v resoluciji šestega plenuma CK, da podjetja lokalne industrije ne podcenjujejo lokalno izdelane rude, posredno daje oceno kvalitete tega jekla. V resoluciji je dalje poudarjeno, da bodo jeklo pridobivali tudi v prihodnje na oba načina — moderno in tradicionalno.

Z. Pavlović

Z RAZNIH POLDNEVNIKOV

METLA ZA LASTNI PRAG

Kitajski tisk nas je spet »razveselil« z novo novico. Po kitajskih srednjih in visokih šolah ter na univerzah so namreč začeli uvajati tudi pouk »moderne revizionizma«, primer tega revizionizma pa je — to je jasno — Jugoslavija. Natančneje rečeno, na desetih milijonov kitajskih mladih ljudi se bo moralo učiti, da je Jugoslavija izrazit marksizem in leninizem in postala »nevarno leglo modernega revizionizma«, »imperialistična agentura« in podobno.

Kaj pa je pravzaprav revizionizem in kje je ta Jugoslavija, koliko ljudi živi v njej, kakšna je bila njena neposredna minulost in kaj se v njej v resnici dogaja, tega kitajski dijaki in študentje ne bodo zvedeli. Sicer pa to za kitajske voditelje niti ni važno. Zanje je bistveno, da še bolj razvijamo protijugoslovansko zornjo, da bi ta še bolj koristila njihovim interesom in zunanji ciljem (ki niso v nikarkršni zvezi z Jugoslavijo in našim »revizionizmom«), zavoljo katerih so to gonjo tudi sprožili. O tem vsekakor pričita tudi dejstvo, da napadi na Jugoslavijo zavzemajo v kitajskem tisku in političnem življenju več prostora in vodilnejše mesto, kot mnogi notranji, pereči problemi Kitajske.

Vendar ne kaže, da bo ta predmet trajno sestavni del učnega načrta na Kitajskem. Visti, ki prihajajo iz te dežele, pričajo, da kitajski voditelji klj hitro proglašajo za krivoverstvo tisto, kar so tako rekoč še včeraj imeli za aksiom marksizma-leninizma. In obratno. Nekaj časa je nagrajevalje po zaslugah temeljno našelo socializma, čez hip pa to našelo proglašajo za malomeščansko, da bi ga malo kasneje spet proglasili za pozor družbenega razvoja.

Morda bi bilo dobro, če bi bili »moderni revizionizem« kot obvezni predmet v kitajskih šolah metla za pometanje pred lastnim

pragom. Ne bi nas presenetilo, če bi v bližnji prihodnosti slišali, da so »moderni revizionizem« uvedli kot obvezan predmet v osnovne šole.

BUSINESS

Prišlo je že malone v pregovor, kako donosno je biti sindikalni funkcionar v ZDA. To potrjujejo tudi nedavno objavljeni podatki o plačah posameznih ameriških sindikalnih funkcionarjev. Predsednik sindikata električarjev James Carrie dobi na primer blizu 22.500 dolarjev letno, predsednik združenih sindikatov jeklarških delavcev MacDonald pa znatno več — okrog 50.000 dolarjev letno. Pa vendar je videti, da mu je tudi to premalo. Nedavno je namreč v upravi tega sindikata zaposleno osebo zahtevalo povisico zase in za svojega sefa MacDonalda, Takšna zahteva je seveda povzročila med delavci ogorčenje.

Nekateri prej objavljeni podatki kažejo, da dobi predsednik železničarskega sindikata Harrison celo 76.000 dolarjev letno, predsednik združenega sindikata rudarjev Joe Louis pa 50.000 dolarjev letno.

Tudi voditelji drugih sindikatov imajo plače, ki so deset in celo petnajstkrat višje od plač dobro plačanih delavcev.

Ni treba pripomniti, kakšne so družbene posledice tako nezamerno visokih plač sindikalnih funkcionarjev. Takšne plače so nedvomno plodna tla za razvoj in krepitev sindikalne birokracije, za katere sindikati postanejo donosni business, nekakšno podjetje za prodajo delovne sile kapitalistom.

V SENCI BRANDENBURSKIH VRAT

— KAKO DOLGO BO NEKI SE TAKŠNO VREME?...

TALLILNE PEČI

V okviru kampanje »skok napreje« so izdelali okrog 700.000 majhnih peči. Med temi pečmi so velike razlike. Pretežno so izdelane iz glin, da se jih zlahka in hitro zgradi, za njihovo izgradnjo niso potrebne niti kakšne posebne strukture, niti kakšne posebne investicije. Potrebni sta samo glina in delovna sila. Toda med dvajsetimi različnimi tipi peči, so tudi takšne, ki so napravljene iz opek, s kovinskimi rešetkami in ročnimi mehovi ali pa z elektromotorji. Dokaj razširjena vrsta peči je tista, ki jo napravijo iz starega sodja za bencin, oblepjenega z glino (o katerem trdijo, da je možno v njem pridobiti do 1500 kilogramov jekla), razširjene pa so tudi majhne glinaste peče s proizvodnjo 10 do 15 kg jekla dnevno.

agencija Nova Kitajska, so pridobili 870.000 ton surovega železa. V pokrajini Junan je istega dne topilo železo in jeklo nad štiri milijone ljudi.

Tudi žensk je bilo veliko pri tem delu. V pokrajini Čekjang in Anhvej je delalo okrog 920.000 žensk, v pokrajini Hunan pa 600.000. V pokrajini Sčuan skrbe za okrog 300 peči izključno ženske. Pri tem uporabljajo, da so z ustanovitvijo ljudskih komun nad 20 milijonov žensk osvobodili gospodinjinskih del, da bi lahko sodelovale v kampanji »velikega skoka« naprej.

Pri odkrivanju nahajališč rude in pomoči pri proizvodnji jekla sodeluje tudi nad 10 tisoč univerzitetnih profesorjev in študentov tehnologije, ki jih je na to delo poslala partija. Ni znano niti približno šte-

vedmi, da bo delež drobne proizvodnje zavzel 30 odstotkov skupne jeklarke proizvodnje, je v poročilu o izpolnitvi gospodarskega plana za leto 1958, agencija Nova Kitajska navedla, da so velika podjetja sodelovala pri izpolnitvi plana jeklarke proizvodnje s 80 odstotki. S tem se je delež drobne proizvodnje omejil na 20 odstotkov, oziroma približno na tri milijone ton.

Ce bi želeli izračunati proizvodnjo na enega zaposlenega (vštevši tudi delovno silo v rudarstvu in transportu) bi se pokazalo, da je proizvodnja jekla v drobni industriji znašala povprečno 30 kg jekla na zaposlenega.

Ta podatek lahko primerjamo s produktivnostjo v kitajskem modernem jeklarstem kombinatu v Anšanu, v katerem je leta 1958 proizvodnja na

RAKETE IN ASTRONAVTIKA

Rakete, ki je danes o njih toliko govora, niso najnovejša odkritja: ljudje so jih poznali že v prvem stoletju nove dobe, le da so jih takrat imeli samo za nenavadno igrabo. Kitajci pa so jih prvi uporabili za izstreljevanje puščic. Danes pa pomenijo raketni motorji in sploh raketna tehnika združitev najvišjih dosežkov človekove znanosti in tehnike — strojearne, metalurške in kemijske tehnologije, termodinamike, elektronike in še mnogo drugih teoretičnih ali uporabnih vej znanosti.

Vrhunec današnje tehnike — astronomika — pa je še bolj pisan mozaike vse današnje znanosti in dosežkov, ki so usmerjeni k veliki pustolovski — potovanju človeka na druga nebesna telesa. Osnovo v astronomiki pomeni raketni pogon, ki je edini od doslej znanih ustrezen za človekov odskočni skozi brezračni prostor v nezane daljave vesolja.

PRVO: USTREZNO GORIVO

Prve rakete, ki so jih ljudje naredili, je poganjalo edino takrat znano razstrelivo — črni smodnik. V današnjih raketnih motorjih pa zgorujejo bodisi počasi goreča trdna razstreliva ali pa tekoča kemična goriva, ki vsebujejo dosti več energije kot katerokoli običajno razstrelivo.

Tudi rakete poganja sila reakcije, ki nastaja, ko uhajajo pri gorenju nastali plini skozi izpušne šobe — tako kot pri drugih današnjih reaktivnih motorjih. Razlika pa je v tem, da nosijo rakete s seboj (bodisi že v gorivu samem ali pa posebej) kislik, ki je nujen za zgorevanje pogonskega goriva. Tako morejo leteti rakete tudi skozi brezračni prostor, medtem ko običajni reaktivni motorji tega ne zmorejo. Pri raketnih motorjih so v zadnjem času že dosegli hitrost izpušnih plinov do približno 5 km/sek., kar je omogočila uporaba tako imenovanih kemičnih super goriv, nareje-

Gradijo že raketne motorje s potisno močjo 500 ton in še več, raziskujejo atomske in električne raketne motorje in proučujejo teorijo o izkoriščanju svetlobnih delcev za pogon raket

nih iz litija, bora in magnezija. Na podlagi takšnih uspehov se je sovjetskimi znanstvenikom posrečilo izstreliti prvo vesmirsko raketo, ki je s hitrostjo 11,2 km/sek. (40.400 km/h) premagala zemeljsko privlačnost in zakrožila po našem sončnem sistemu.

V raketnih motorjih se v zelo kratkem času razvije ogromno sile, ki bi jo bilo moč meriti edinele v milijonih KS (konjskih sil). Kolikšna energije, ki se sprošča pri današnjih raketnih motorjih, teoretično že omogoča neomejeno dolgo pot raketam, večno kroženje umetnim satelitom okoli Zemlje ali drugih nebesnih teles, izdelavo majhnih umetnih planetov in celo — že sedaj! — polet na katerokoli nebesno telo znotraj našega sončnega sistema, morda pa tudi polet na katero od zvezd.

VEDNO NAGLEJŠI RAZVOJ

Današnje kozmične rakete so še vedno ogromne in razmeroma okorne pri vzletu, kar jim ne dovoljuje, da bi razvile tolikšno hitrost, kolikor bi je potrebovale za medplanetarno vožnjo. Vzrok temu je še vedno premajhna hitrost plinov, ki iztekajo skozi izpušne šobe. Nekatere od sedanjih raket so težke tudi po nekaj sto ton, njihovi motorji pa razvijajo več kot 700 ton potisne sile. Strokovnjaki pa se že ukvarjajo z izdelavo novih, mnogo manjših raketnih motorjev na tekoča in trdna kemična goriva, ki bodo razvijali po 500 in še več ton potisne sile.

Rakete so še vedno na začetku svoje bliskovito nagle razvojne poti. Zelo zamotano so še grajene in še nezanesljive. Zaradi zamotane graditve pa so tudi zelo drage in ni pretirana trditve, da velja vsak izstreljen kilogram satelita za kroženje okoli Zemlje več kot 100.000 dolarjev!

Toda perspektive za pomenitev raketne tehnike so prav tako stvarne kot predvidevanja za njen še bliskovitejši razvoj.

FOTONSKA RAKETA — STVARNOST?

Novi raketni motorji, ki bodo izkoriščali kot vir toplote atomsko energijo, so za sedaj še v povojih, toda strokovnjaki na tem mnogo delajo. Takšen raketni motor bo imel v svoji notranjosti jedrski reaktor, ki bo dajal energijo za segrevanje snovi, potrebne za razvijanje izpušnih plinov. V laboratorijih pa strokovnjaki tudi že proučujejo razne vrste električnih raketnih motorjev, kjer bo skozi izpušne šobe udarjal namesto plina curek električno nabitih delcev snovi — curek ionov. Ioni naj bi uhajali skozi izpušne šobe s hitrostjo nekaj deset tisoč kilometrov v sekundi!

Se večji napredek raketne tehnike pa obljublja znanstveniki, ki raziskujejo način pravcatega pogona na — svetlobo! To bi bili tako imenovani fotonjski raketni motorji, kjer bi se snov celo neposredno pretvarjala v svetlobno energijo; fotoni (delci svetlobe) bi iz takega motorja uhajali

s hitrostjo 300.000 kilometrov v sekundi, kar bi omogočilo, da bi bilo s takšno raketo moč doseči tudi bližnje zvezde, upoštevajoč pri tem današnji tehnični razvoj.

KDAJ PA DO ZVEZD?

Po vsem, kar je do danes že odkritega in uresničnega v raketni tehniki, bi bilo moč njen bližnji razvoj predvideti takole:

- Polet raketnega letala s človekom 160 kilometrov visoko (še letos),
- pošunje »poskusnih« kozmičnih raket okoli Marsa in Venere (še letos ali prihodnje leto),
- pristanek rakete brez človeka, zgolj z napravami, na Luni (v naslednjem obdobju),
- polet človeka, zaprtega v satelitsko kupo, ki bi jo nosil medcelinski vodeni izstrelak (v prihodnjih dveh ali treh letih),
- polet ljudi okoli Lune in pristanek na njej (najpozneje čez deset let),
- pristanek ljudi na Veneri in Marsu (v petnajstih letih) in
- izstrelitev prvih medzvezdnih raket (morda že v sedanjem, dvajsetem stoletju, ki se je v njem tudi začelo novo medplanetarno obdobje človekove zgodovine!).

Ob mimnem razvoju tehnike torej osvajanje vesolja dejansko ni več le fantastičen načrt, marveč stvarna možnost, katere koristi za človeštvo bodo velikanske. Vsemirje je sedaj prvič v zgodovini človeškega rodu — tik pred nami.

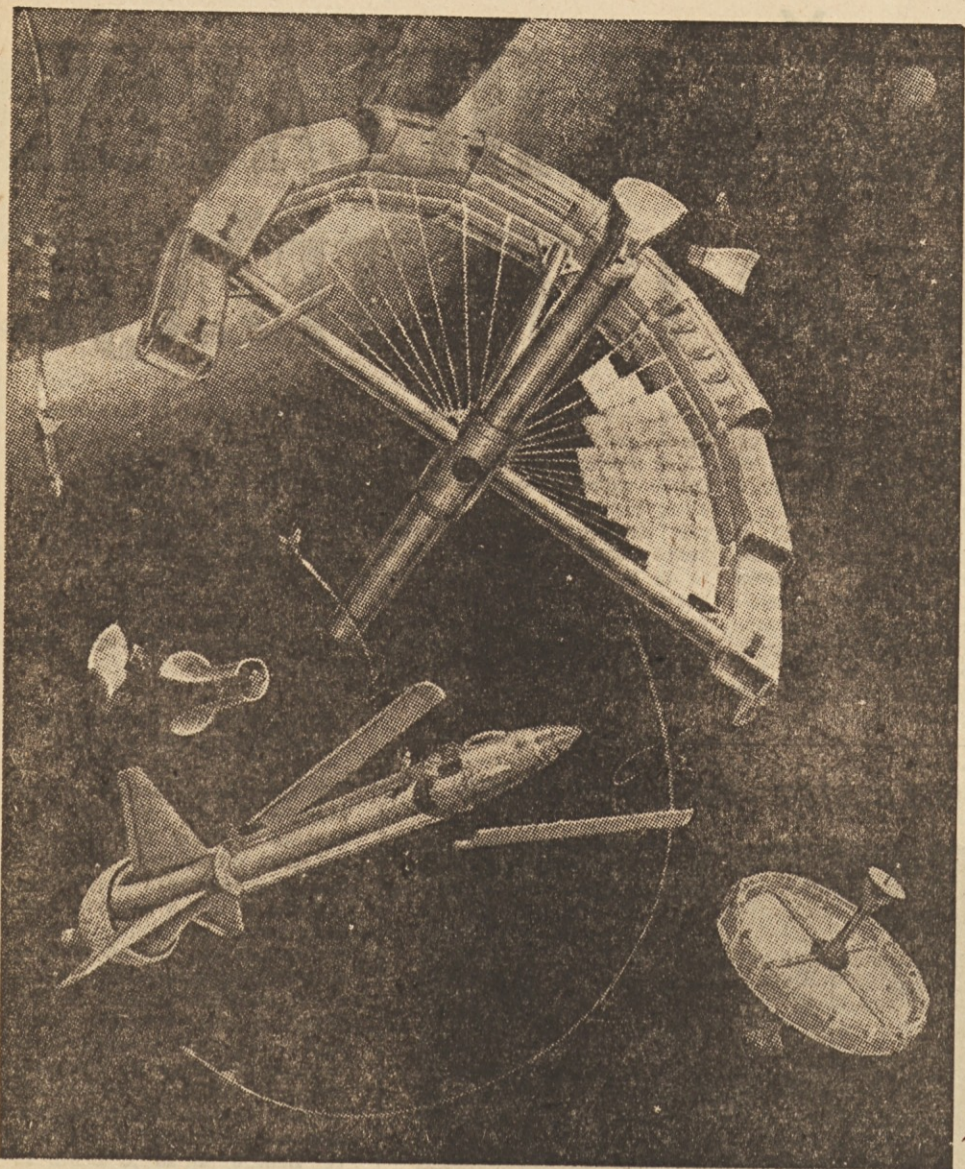
inž. V. M.

Za Lunikom še Pionir IV

Končno je uspelo tudi Američanom: po štirih neuspešnih poskusih lani so minuli tork izstrelili kozmično raketo, ki se je res prebila skozi področje zemeljske privlačnosti in se je potem začela gibati proti Luni. Pionir IV — tako so nazvali raketo imenovani — se giblje po zadnjih poskusih s hitrostjo 7.600 kilometrov na uro in je že v sredo okoli polnoči preletel mimo Lune v razdalji okrog 60.900 kilometrov.

Raketo so izstrelili v tork navezgodaj v smeri proti Luni, vendar kaže, da so se tudi ameriški strokovnjaki nekoliko usteli pri računanju njene poti, saj so predvidevali, da bo Pionir IV letel komaj 16.000 kilometrov daleč vstran od Lune. Po poročilih ameriške urave za raziskovanje vesolja je imela ta raketa štiri stopnje. Ko so jo napolnili s tekočim kisikom, je tehtala 600 ton, od česar je na prvo stopnjo rakete odpadlo 50 ton teže.

Pionir IV je v bistvu prirejen vodeni izstrelak za srednje daljave tipa Juniper. Druge tri njegove stopnje so napolnjene s trdnim gorivom, satelit sam pa je pritrjen na zgornji del rakete in ima valjasto obliko. Dolg je pol metra in ima v premeru 30 cm. V njem so radijski oddajnik, dva Geigerjeva števca za merjenje radioaktivnega žarčenja v vesolju in še nekaj drugih naprav. Ameriški znanstveniki upajo, da jim bo Pionir IV posredoval podatke o morebitnem pasu močnega radioaktivnega žarčenja okoli Zemlje, nadalje da jim bo po posebnih napravi poslal posnetke tiste strani Lune, ki je z Zemlje ne vidimo, in pa da bodo ob tej priložnosti preiskovali naprave za zvezo s satelitom, ki bo več kot 400.000 kilometrov oddaljen od Zemlje.

Danes še neresničen, pa vendar tehnično povsem močen in spričo sedanjega razvoja astronomike morda že jutrišnji prizor: graditev medplanetarnih postaj onkraj območja zemeljske gravitacije, ki bodo odskočna deska za polete v vesolje

Vpliv poklica na naše življenje

Zdravstvene strokovnjake v svetu že dalj časa zanima vprašanje, ali je pojav boleznih pri ljudeh in umrljivost vsled tega v kakšni neposredni zvezi s poklici, ki jih ti ljudje opravljajo. Kaže, da ta zveza do neke meje res obstaja. Statistika, ki so jo angleški strokovnjaki naredili na osnovi tri leta trajajočih opazovanj povprečne umrljivosti ljudi različnih poklicev v starosti od 25 do 60 let, je pokazala, da je umrljivost najmanjša pri kmetih, ki jih od 1.000 umre vsake tri leta le 60. Naslednja mesta pa si po tej statistiki delijo

naslednji poklici: umetniki (78), advokati (82), mlinarji (84), trgovci (86), uslužbenci (91), ključavničarji (92), rudarji (93), trgovski pomočniki (96), zdravniki (97), krojači (99), zidarji (100), železničarji in tekstilni delavci (105), grafični delavci (110), delavci v železarski industriji (122), delavci v steklarski industriji (149) ter gostilničarji in natakarji (166). Primeri nasilne smrti so seveda povsod izzeti.

KAJ JE STARANJE

Po tej statistiki bi torej kazalo, da je življenje kmetov najbolj zdravo, nasprotno pa da je umrljivost največja pri ljudeh v gostinstvu. Toda sodobna znanost o staranju (gerontologija) takšnim statistikam povsem ne zaupa. Eden največjih strokovnjakov na tem področju — profesor dr. Bürger iz Leipziga — celo meni, da poklic kaj malo vpliva na dolžino človeškega življenja. Naše telo — pravi dr. Bürger — je predvsem podvrženo naravnemu procesu staranja, biomorfizma. Le-ta se kaže v tem, da postopoma pojemajo delovanje vseh delov našega organizma, seveda pa ne povsod enako naglo.

Staranje se kaže na posameznih delih našega telesa v različnih oblikah: notranje žleze začno delovati slabše, prsni koš izgublja prožnost, hrbtenica se ukrivlja, krvne žilice niso več tako prožne, kri kroži počasneje po telesu itd. Skratka, proces staranja začne bistveno spreminjati naše telo. In prav v tem obdobju — menijo nekateri drugi strokovnjaki — ko se staranje že začne, pa utegne poklicno delo vendarle vplivati na nadaljnji potek biomorfoze. Proučevanje teh vplivov je za sedaj še v povojih; eden od pionirjev na tem področju je profesor dr. Symanski iz Inštituta za delovno medicino v Saarbrückenu, ki je vse svoje raziskave usmeril prav na proces staranja našega telesa v zvezi s poklicnim delom.

POAPNENJE ŽIL — BOLEZEN PREHRANE

Najprej je skušal ugotoviti, kako vpliva težavno delo na najpogostnejšo starostno bolezen — na poapnenje žil ali arteriosklerozo. Preiskave so pokazale, da je zmotno misljenje, češ da hudi telesni napori pospešujejo to vrsto obolenja žil. Nasploh danes strokovnjaki menijo, da je običajna arteriosklerozna bolezen napačne prehrane: predvsem preobilice maščob. Hkrati pa so preiskave pokazale, da najtežja dela, ki jih običajno opravljamo le z določenimi deli telesa — n. pr. z rokami — lahko povzročijo razne spremembe na žilah, kot je to opaziti recimo pri kovačih, tesarjih, mizarjih in perlarjih. Za bolezen visokega krvnega pritiska (hipertonijo) pa so ugotovili, da je predvsem dedna in da to hudi telesni napori le malo pospešujejo.

Stalni umski in živčni napori vplivajo na naše zdravje in trajanje življenja dosti bolj kot pa telesni. Zdravniki že dolgo vedo, da ljudem, ki opravljajo naporno umsko delo, pogosteje ogražajo življenje bolezni krvnega obtoka kot pa tistim, ki delajo telesno. Statistično je ugotovljeno, da zbolijo za katero od boleznih krvnega obtoka 16 odstotkov delavcev, ki opravljajo zmerno telesno delo, 24 odstotkov takšnih, ki opravljajo zmerno umsko delo in pa 47 odstotkov takšnih, ki opravljajo naporno umsko delo. Ti podatki veljajo za ljudi, ki so stari nad 40 let.

NAJSLABŠE — NEREDNI DELOVNI ČAS

V posebno neugodnem položaju pa so ljudje s poklicem, ki nimajo rednega delovnega časa — n. pr. zdravniki — saj poteka zato tudi vse njihovo življenje neredno. Nekateri, n. pr. roentgenologi, da so mlmo tega

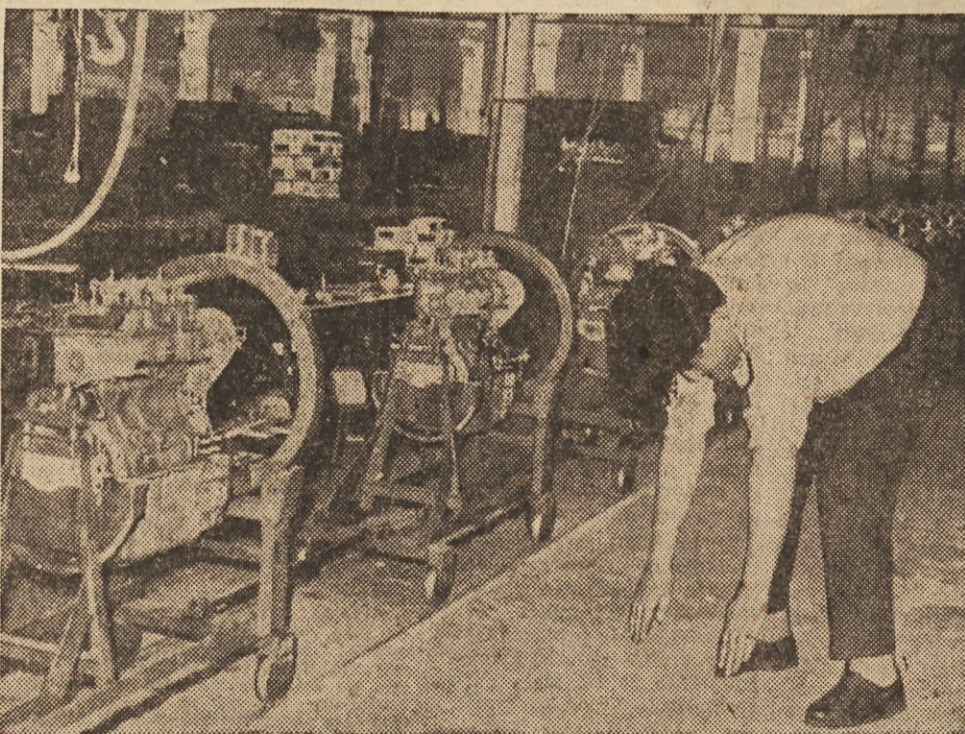
še podvrženi nevarnostim svojega poklica; statistike kažejo, da prav roentgenologi umirajo povprečno po 6 let prej kot zdravniki drugih specializacij. Podatki iz Amerike kažejo, da umre za levkemijo trikrat več zdravnikov kot drugih ljudi.

Nenehni razvoj industrije vedno bolj povečuje število strokovnjakov, ki imajo opravka s telesu škodljivimi žarčenji. Roentgenske preiskave, uporaba izotopov v zdravstvu in v industriji, graditev atomskih reaktorjev itd. — vse to vedno bolj terja temeljito proučevanje zaščitnih ukrepov. O tem so konec minulega leta tudi posebej razpravljali na konferenci atomskih strokovnjakov v Zenevi.

Obolenja pljuč, ki so v zvezi s poklicnim delom, imajo vedno velik vpliv na trajanje življenja. Starostno pojemanje prožnosti prsnega koša, ki se mu pridruži še razširitev pljuč (emfizem) in zamašitev drobni krvnih žilic, je sicer običajni pojav biomorfoze našega telesa; izkušnje pa kažejo, da nekateri poklici razvoj teh bolezni še pospešujejo. Predvsem je to opaziti pri rudarjih, pa pri steklopihalcih in pri godbenikih, ki igrajo na plhala. Rudarje pa mlmo tega ogroža še ena poklicna bolezen pljuč — silikoza, ki jo povzroča stalno vdihavanje kremenčevega prahu.

Vpliv poklicnega dela pa je opaziti tudi pri kosteh našega telesa. Skupina znanstvenikov, ki je to raziskovala, je primerjala bančne uslužbence, ki ne opravljajo težavnega telesnega dela, z rudarji in delavci pri iztovarjanju in utovarjanju blaga. Opazili so predvsem obolenje hrbteničnih siledov (spondilozo) in ugotovili, da je zveza med poklicnim delom in obolenostjo očitna: samo 20 odstotkov bančnih uslužbencev je obolelo za to boleznijo, medtem ko se je odstotek obolenosti dvignil pri rudarjih na 73, pri delavcih, ki so prenašali težka bremena, pa celo na 90 odstotkov!

Vse te ugotovitve očitno potrjujejo vpliv določenega poklicnega dela na potek staranja našega telesa, hkrati s tem pa seveda tudi na trajanje življenja. In prav s tem se postavlja pred sodobno znanost pomembna naloga — preiskati odnose med poklicnim delom in različnimi boleznimi ter najti zaščitna sredstva, ki bodo škodljive vplive poklicnega dela uspešno preprečevala.

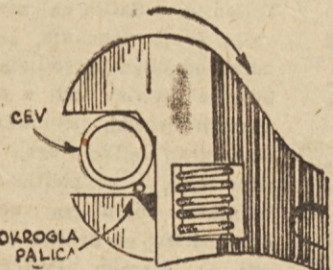

K naši seriji člankov o pravilnem počitku po delu: kadar delamo tako, da je naše telo neprestano v istem položaju, se je med odmorom koristno razgibati. Takšen aktivni počitek je, tudi če je kratek, potem res učinkovit.

Naredi popravilo

FRANCOSKI KLJUČ — TUDI ZA CEVI

Okrogle cevi običajno privijamo ali odvijamo s posebnimi kleščami, ki so prirejene nalašč za to. Ker pa teh ni vedno pri roki, ali pa jih sploh nimamo, si hočemo pomagati drugače: z običajnim francoskim ključem, ki bo v takšnem primeru ponovno dokazal svojo vsestransko uporabnost.

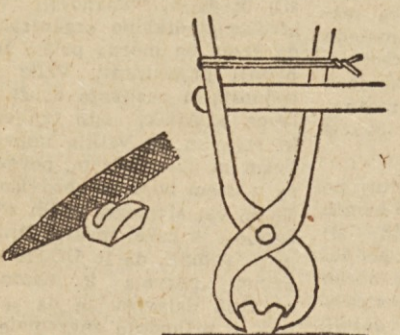

Na spodnji, premični del čeljusti francoskega ključa postavimo okroglo kovinsko palico — najbolje kar debel željez — tako kot to kaže slika. Nato pa s čeljustmi francoskega ključa oklenemo cev, ki jo hočemo odvit ali priviti; cevne bo spodrsnila med čeljustmi. Francoski ključ pa moramo pri tem vedno sukati v smer, ki jo označuje puščica na sliki.

VIJAK S POKVARJENO GLAVICO — NIČ HUDEGA!

Prav pogosto se nam zgodi, da pokušamo odvit trdno privit vijak, pa s izvijačem pri tem povsem uničimo zarzo na vijakovih glavici. Kaj pa sedaj?

Namesto izvijača vzamemo sedaj v roko — plo. Glavico vijaka opilimo tako, kot kaže slika. Potem pa na opli-

jenih straneh zagrabimo glavico vijaka z navadnimi kleščami, ki jim ročaja nato zvezemo z žico, da vijak res trdno stisnemo. Vijak pa potem odvijemo s pomočjo vzvoda — palice, ki jo vtaknemo med ročaja klešč in si z njo pomagamo. Še tako trgovačen vijak bo moral popustiti, če se ga lotimo.

VOHUN na GORJU

Roman je zasnovan na resničnih dogodkih, spremenjena so le imena oseb in krajev

S. KOSLAV

Vlak se je ustavil na postaji šele čez dvajset sekund. To je bilo za Miloša Dejnovića dovolj, da je dosegel gosto živo mejo onkraj proge.

Cetrtega dne po tem dogodku je Petra obiskal fant v kmečki obleki, bil je skorajda še deček, in mu skrivaj pomolil neko reč, zavito v list belega papirja.

»To je zate« — je rekel.

Peter je razvil zavitek in zagledal svoj nožič. Na zmečkanem papirju je bilo napisano z okornimi črkami:

»Dragi tovariš! Velika hvala. Morava se pogovoriti. Pridi jutri večeru k hiši Frane Josića v Milenčih. Tisti, ki Ti bo tole prinesel, Te lahko pripelje. Tov. pozdrav. Miloš Dejnović.«

»Pridi jutri okrog šestih popoldne, pa bova šla skupaj,« je rekel Peter.

»Dobro,« je odvrnil fant, se zasukal na peti in odšel.

Vas Milenci je stala na ravnini med progo in Gorjem in bila od Bogunova oddaljena tri ali štiri kilometre. Hiša Frane Josića je stala proč od ceste. Za njo je rasel velik sadovnjak, takoj za njim pa se je širil hrastov gozd. Ko je videl prihajati Petra, je Miloš vstal in mu stopil naproti. Pozdravila sta se kot stara, dobra prijatelja.

»No, hvala ti še enkrat,« je rekel Miloš in čvrsto stisnil Petrovo roko. »Tisto si dobro napravil.«

»Ti pa še bolje,« je odvrnil Peter.

Fant, ki je spremljal Petra, je izginil.

Ko sta sedla na odedo pod jablano, katere veje so se krivile pod težo rdečih sadežev, je Miloš rekel z resnim glasom:

»Pomeniva se.«

Peter je molče sedel zraven njega.

»Si Srb?« je vprašal Miloš.

»Ne, nisem,« je odvrnil Peter.

»Se pravi, Hrvat?«

»Ja.«

»Kakaj si mi pomagal?«

Peter se je zamislil, nato pa počasi odgovoril:

»Ker jih sovražim in ker sovražim — krivico.«

Miloš je molčal. V vejah je šumel veter. Rdeče jabolko je padlo na tla, se zakotalilo in naposled ustavilo na odeji.

»Veš, Miloš,« je povzel Peter. »S politiko se nikoli nisem ukvarjal. Toda v zadnjem času dobro gledam, kaj se dogaja. Velika krivica je to. To so psi, Miloš, psi, ne pa ljudje...«

Vzel je v roko jabolko in ga prepolovil.

Miloš je polžil roko na Petrovo ramo in ga čvrsto objel, reč:

»S steklimi psi se je treba spopasti. Drugač izhoda ni, kajne?«

»Prav praviš, Miloš,« je z odločnim glasom odgovoril Peter.

Ko sta se Miloš in Peter poslovila, je noč že legala na zemljo. Stari Frane Josić je pospremil Petra malone do postaje.

V začetku avgusta so v Gorju počile prve uporniške puške.

Vse do konca februarja 1942. leta je bila železniška postaja v Bogunovcu eno najvažnejših oporišč za pošiljanje ljudi in opreme na osvobodeno ozemlje.

Potem pa je nekega jutra, brž ko se je vlak iz Sredograda ustavil, stopila k Petru starejša, lepo oblečena ženska.

»Ste vi Peter Pajič?« ga je vprašala.

Ko je Peter prikičal, je ženska počasi izgovorila geslo in pripomnila:

»V Sredograda je naše nekdo izdal. Nemudoma se odpravljaj k Milošu!«

Takoj zatem se je vrnila v vagon.

V meglenem zimskem jutru je Peter opazil, da sta z istim vlakom prispela še dva neznanca. Dal je strojevodji znak za odhod. Ne da bi počakal na odhod vlaka, je stopil v pisarno, oblekel železničarski kožuh in odšel skozi druga vrata.

Uro kasneje je bil v hiši Frane Josića.

Na postaji v Bogunovcu sta Petra Pajiča ves dan nestrpno pričakovala dva ustaška agenta. Zaman. Peter je za vedno odložil rdečo železničarsko čepico...

... Bilo je oktobra in nočilo se je, ko so ranjenci s Svrgnja prispeli v partizansko bolnišnico, ki je bila globoko v borovem gozdu na severnem pobočju Bukoviškega vrha, najvišjega vrha Gorja.

Kakor hitro so mu previjali rano in mu dali prašek za ublažitev bolečin, je komandir prve čete gorjanskega udarnega bataljona Peter Pajič zaspal. Jesenski dež je v tenkih curkih lhal na desetno stroho barake. Mrzel gorski veter je prodiral skozi razkošne veje borovcev.

Zazvori se je. Po nočnem dežju je silil v barako bolnišnice duh po premočenih borovcih in smoli.

Petra je zbudila bolečina. Nepremično je ležal na rumenkasto zelenih šotorskih krilih, pogrnjenih po slamnih. Okrog njega je ležal še kak ducat ranjencev.

»Lahko bi bilo huje,« je polglasno zamrmral. Vnovič ga je rezko zaskalelo v levi roki. Hotel je vstati. Tedaj je opazil, da pri nogah nekdo sedi, kazoč mu hrbet.

Ko je dekle začutilo, da se je zgani, se je obrnilo, nehala krpiti rokav zelenkaste vojaške suknje in šepetaje vprašalo:

»Te boli, tovariš?«

Petru se je zdelo, da se mu blede in tako je vnovič odprl oči, ker ni želel, da bi izginila podoba, ki jo je ta trenutek videl pred seboj: dekle z okna »dijaškega vagona« s partizansko čepico na glavi, izpod katere so ji silile kratke kite.

V sobo je sililo jutro, ki je ubetalno sončen dan. Dekle je ugasilno svetliko, ki je trudna pomežikovala na mizi, in se vrnilo k Petru. Ko ga je z odedo pokrilo po nogah, je tiho reklo:

»Brž ko sem sinoči prišla dežurat, sem te opazila.« Nasmehnila se je in hlastno pripomnila: »Ime mi je Jelica.«

Potem ko je nekaj dni tako rekoč nepremično ležal, je Peter vstal. Roko je imel v mavcu, bolečine so izginile.

Mrzel dež, pomešan s težkimi kosmi vlažnega snega je spremenil prostor okrog barak bolnišnice v morje lepjivnega blata. Za barakami je divje bučal narasli potok. Dnevi so enolično minevali, bili kakor dvojčki, podobni drug drugemu. Celo novih ranjencev ni bilo. Prijateljstvo med Jelico in Petrom se je naglo razvijalo. Prvzaprav sta že od prviga hipa dalje oba na tihem menila, da sta si že dolgo dolgo znana.

Dan pred Petrovim odhodom iz bolnišnice sta se prehajala po stezi, ki se je vila vzdolj potoka.

Iznenada je Peter obstal, se zazrl v Jelico, jo objel z zdravro roko in približal svoje ustnice k njenim.

Hotela ga je odriniti, to je celo poskusila, toda roke so ji nemočno omahnile.

Molče sta se sprehajala dalje. S pobešeno glavo, s pogledom, ki je brezsilno taval po bistrem potoku, je Jelica rekla:

»Peter, ne vem, ali te smem ljubiti...«

To je rekla počasi. Peter je obstal in z nežno kret-roke dvignil njeno glavo. Pogledal ji je v oči.

»Boš čakala name?«

»Čakala te bom, Peter.«

»Tudi jaz tebe, ljubica.«

To je bilo vse.

Naslednji dan je Peter zapustil bolnišnico. Z dvema drugima borecema, ki sta prav tako ozdravela, se je namenil v svoj bataljon. Ko je hodil po strmih stezah Bukoviškega vrha, ni bil žalosten. Nasprotno, veselil se je snidenja s svojo četo, s tovariši, veselil se je življenja in se posmehoval smrti, v objem katere je morda odhajal...

6

Vas Slivnjak se je delila na Zgornji in Spodnji Slivnjak. Spodnji je bil v dolini vzdolj levega brega potoka Glinice, zgornji pa v bregu nad njim. Prvzaprav je Gornji Slivnjak štel samo pet razmetanih hiš. V eni izmed njih, pri Nenadu Skoriču, tik ob gozdčiču, s katerim je bil poraščen vrh hriba, je bila komanda druge čete gorjanskega odreda.

Poldne je bilo. Z ravnine, ki se je v nedogled raztezala proti progi Banarevo—Losinj, se je oglašalo zvonjenje.

Za klonico Nenada Skoriča je stalo v vrsti kakih dvajset ljudi. Vsak je imel v roki manjšo ali večjo kozico, lonec ali vojaško menažo. Iz kotla se je kadilo. Zraven njega je stal starejši možič, debeluhast, okroglega obraza, z rožnato pleso, skratka, za glavo, podobno razbeljeni krogli.

»Ej, Djukan, kaj čakaš, da bo odzvonilo?« ga je zbedel postaven, brkat borec, stoječ v vrsti.

Razbeljena krogla se je obrnila k njemu:

»Ko sem jaz opravil s popi, si ti še svetnikom lizal pete! Jehata, kakšni požeruhi! Človeku niti ne puste, da bi se malce oddahnil...«

Prišel je visok fant v odpeti častniški bluzi. Na levem rokavu je nosil našivke četnega političnega komisarja.

»Po kosilu kopanje, nato pa politična ura,« je pripomnil, ko je stopil h kotlu.

»Saj pravim, da zlo nikoli ne pride samo,« je rekel postaren, mršav borec, ki ga narava ni obdarila z visoko rasti. To je rekel polglasno, toda komisar ga je slišal.

»Dobro, stric Milovan,« je rekel komisar in se nasmehnil. »Če ti je dvoje reči preveč, izberi samo eno... zlo.«

»Če je za teba, tovariš komisar,« je odgovoril Milovan in se počeljal po glavi, »naj odpade kopanje.«

Zavzdihnil je in veselo nadaljeval: »Rečem ti, naspan človek vsako húdo laže prenese.«

Stric Milovan — tako so mu pravili — je bil najstarejši borec v četi in brčkone tudi v celem odredu. Zeleč ga obvarovati napornih pohodov, so mu prigravarjali, naj gre v zaščitno bolnišnico, v intendanturo odreda ali sploh v kakšno službo v zaledju. Te ponudbe je odklanjal zmeraj s istimi besedami: »Rečem ti, ne more samo tisti, ki noče.« Imel je oster jezik in slovel je kot prepričilec. Toda kljub temu so ga imeli vsi radi in mu skušali pomagati, kolikor so mogli in kolikor je sam dovolil.

Borci so sedeli na travi v skupnicah po dva, tri ali štirje in jedli iz skupnih posod. S stricem Milovanom sta zajemala iz skleda še dva postavna fanta — mitraljezec Jole in njegov pomočnik Nidjo. Čeprav je bil visok in krepko raščen, je imel Nidjo neverjetno veliko glavo, ki se je zdelo še večja sprčo gostih kodrastih črnih las.

Ko je srebnil žlico juhe, je Nidjo mlasknil in poklapano dejal:

»Spet neslano.«

Stric Milovan je poškilil proti njemu.

»Kaj pa javkaš? Zjoči se nad skledo, pa bo posojeno. Pravim ti, solze so slane kot morje.«

»Kako neki bi mogle biti slane, ko pa že dva meseca nisem okusil soli,« je odvrnil Nidjo.

Po kosilu sta drugi in tretji vod, ki sta bila tistega dne v četnem taborišču, šla na kopanje. Samo stric Milovan je ostal in zaspal pod jablano.

»Brigada je odšla včeraj. Zdaj smo sami,« je rekel komandir čete Mile Lovrin komisarju, ko sta se sončila ob potoku.

Komisar Marko — njegovega priimka v četi nihče ni vedel — je prikičal.

»Vem, sami smo. To ni niti prvič niti zadnjič. Sicer pa so tudi oni sami. Onkraj Brezine je Sumatovac, naše ozemlje, onkraj Savne Podgora, naše ozemlje, in tako naprej. Če smo obkoljeni mi, so obkoljeni tudi oni.«

»Drži. Toda priznaj, Marko, da ti je bilo prijetneje pri duši, ko je bila brigada še tu,« je odvrnil Mile in hlastno povzel: »Prepričan si lahko, da tudi borci tako čutijo.«

»Razmišljal sem o tem... V ostalem pa se bomo o tem pomenili popoldne.«

Politična ura je bila v širnem sadovnjaku za hišo Nenada Skoriča. Borci so se razposedli v polkrogu. Na sredi je stal komisar Marko. Najprej je prebral radijska poročila, ki so okrog poldneva prispela iz štaba odreda.

V njih je bilo govora o bojih na Siciliji, okrog Kurška in Rostova. V poročilu Vrhovnega štaba pa je bilo govora o bojih v vzhodni Bosni, Crni gori in Sloveniji.

»Kakor vidite,« je začel Marko svoj redni komentar, »je pobudo dokončno vzel v roke naš zaveznik.

KRATKA ZGODBA

»Očka,« sem rekel in ga spet pocuknil za plašč, »ali ne bi šla zdaj domov?«

»Ah, mama še dolgo ne bo,« je še kar dobrodušno odvrnil. »Ali se ne bi šel na cesto igrati?«

Kar streslo me je, ker odrasli tako brezsrčno domnevajo, da se človek lahko čisto sam igra na tujih cestih. Začenjal sem se dolgočasiti, kakor sem se dolgočasil že tolikokrat prej. Vedel sem, da je oče popolnoma zmožen obsediti prav do noči. Vedel sem, da ga bom mogoče moral pljanega do onemoglosti voditi domov po Blarney Lanu, kjer bodo vse staruhe čepele na prahih in govoriče: »Mick Lelaney ga že spet ima pod kapo!« Vedel sem, da bo mama na pol nora od skrbi; da naslednji dan oče ne bo šel delat; in da bo mama še pred koncem tedna odhitela v zastavljajnico z uro pod ogrinjakom. Nikoli se nisem mogel spriznati z upostojeno kuhinjo brez ure.

Se zmeraj sem bil žejen. Opazil sem, da ravno lahko dosežem očetov vrč, če stopim na prste, in obšla me je misel, da bi bilo zanimivo vedeti, kakšna je njegova vsebina. Oče je gledal proč in ne bi opazil. Segel sem po vrč in previdno srebnil. Strašansko me je razočaralo. Čudil sem se, da sploh more spraviti po grlu kaj takega. Videti je bilo, kakor da ni še nikdar pokusil limonade.

Svetoval bi mu glede limonade, toda prav tedaj se je mogočno razgovoril. Slišal sem ga reči, da godba pogreb močno povzdigne. Nastavil je roko, kakor da drži puško narobe, in zabrenčal nekaj taktov Chopinove pogrebne korčnice. Crowley mu je spoštljivo prikimal. Srebnil sem daljši požirek in zasvetlikalo se mi je, da porter morebiti le ima svoje prednosti. Počutil sem se prijetno privzdignjenega in filozofskega.

Oče je zabrenčal nekaj taktov mrtvaške korčnice iz Saula. Bila je prijetna krčma in zelo lep pogreb in prepričan sem bil, da je tudi ubogi gospod Crowley v

Rijanec

FRANK O'CONNOR

nebesih zelo zadovoljen. Hkrati sem tudi pomislil, da so mu mogoče dodelili godbo. Godbe res povzdignejo stvar, kakor je rekel oče.

Prav čudovito pa je pri porterju to, kako človeka pomakne ob stran oziroma vzdigne v zrak kakor keruba, ki se ziblje na oblaku; opazuješ se, kako imaš noge prekrižane, kako se naslanjaš na točilno mizo in ti ni mar za malenkosti, temveč se ukvarjaš z globokimi, resnimi, odraslimi mislimi o življenju in smrti. Ko se takole gledaš, se čez nekaj časa nehote zazdiš samemu sebi smesen, in na lepem se zmedeš in bi se najrajši zahihital. Toda ko sem vrček izpraznil, je bila tudi ta stopnja že za mano; opazil sem, da je težko postaviti vrč nazaj, zdelo se mi je, da je točilna miza zrasla. Spet se me je polastila otožnost.

»No,« je pobožno dejal oče in si segel za hrbet po pljačo, »bog daj mir reveževi duši, kjerkoli že je!« Umolknil je, pogledal najprej vrč, potem pa ljudi okrog sebe. »Oho,« je rekel še kar dobrodušno, kakor da je pripravljen imeti vse skupaj za šalo, dasi neokusno šalo, »kdo pa se je lotil tegele?«

Prvi hip je bilo vse tiho, krčmar in starke so pogledali najprej očeta, potem pa še vrč.

»Nihče se ga ni dotaknil, dobri mož,« je užajeno rekla ena izmed žensk. »Mislite, da smo tatovi?«

»Eh, tukaj ni nihče zmožen česa takega, Mick,« je prepadlo rekel krčmar.

»Hm, nekdo pač je,« je rekel oče in smehljaj mu je začel bledeči.

»Če kdo, potem tisti, ki so bili najbliže,« je mračno rekla ženska in me hudobno pogledala; in tisti hip se je tudi očetu odkrila resnica. Najbrž sem malce križem gledal. Sklonil se je in me stresel.

»Je vse dobro, Larry?« me je vznemirjeno vprašal. Peter Crowley me je pogledal in se zarežal.

»Si ga spravil pod kožo?« je hripavo vzkliknil.

Spravil sem ga brez težave. Zdaj pa mi je postajalo slabo. Oče je odskočil v svetem strahu, da bi mu pomazal lepo obleko, in je hitro odprl dvoriščna vrata.

»Teči! Teči!« je zakričal.

Zunaj sem videl zid, ki je nanj sijalo sonce in ga je ovešal bršljan, in stekel sem. Namen sem imel dober, uresničil pa sem ga preveč vneto, ker sem butnil naravnost v zid in ga, kakor se mi je zdelo, poštono pretresel. Ker sem bil zmeraj zelo vljuden, sem rekel »Oprostite,« preden me je zgrabilo drugič. Oče, ki ga je še zmeraj skrbelo za obleko, mi je stopil za hrbet in me previdno držal, medtem ko sem bruhal.

»Dobro je, dečko!« me je spodbujal. »Ko bo tegale konec, boš na konju!«

Pa niti malo nisem bil na konju. Se zdaleč nel Neusmiljeno sem zajokal, ko me je odpeljal v krčmo in me posadil na klop zraven zahomatank. Užajeno so vstale, še zmeraj prizadete zaradi sumničjenja, da so izpile njegov vrček.

»Mick,« je razburjeno vzkliknil krčmar, medtem ko je posipal žagovino po mojih sledovih, »otrok sploh ne bi smel biti tukaj! Rajši ga hitro odpelji domov, da ga ne zagleda kakšen policaj!«

»Bog nebeški!« je zajecal oče, pogledal proti nebu in molče sklenil roke, kar je delal samo v skravnem obupu. »Le kaj me je zadelo! Kaj bo rekla njegova mati!... Zenske bi lahko ostajale doma in same pazile na otroke!« je zagodrnjal proti ohomatankam. »So se vse kočije že odpeljale, Bill?«

»Kočij že zdavnaj ni več, Mick,« je odgovoril krčmar.

»Spravil ga bom domov,« je obupano rekel oče.

»Nikoli več te ne vžamem s sabo,« mi je zagrozil. »Na,« je pristavil in mi dal čeb ribec iz prsnega žepa, »pristisni si ga na oko!«

Kri na robcu je bila prvo znamenje, po katerem sem spoznal, da sem se potokel, in v hipu mi je v sencih začelo tolči in spet sem zatulil.

»Pst, pst, pst,« je čemerno sikal oče in me vodil skozi vrata. »Človek je izmislil, da so te zaklali! Saj ni nič! Bova že izmila, ko prideva domov!«

»Drži se, stara korenina!« je rekel Crowley in me prijel z druge strani. »Takojo bo vse dobro!«

Nikoli se nisem srečal dveh možičkih, ki bi manj vedela o učinkih pljače. Ob prvi sapici čistega zraka in na toplem soncu se mi je zavrtelo huje kakor kdajkoli in spotal sem se in se optekal, dočler ni oče spet zastokal.

»Bog nebeški, in vsi so na cesti! Le kaj me je obsedlo, da nisem ostal na delu! Ali ne moreš hoditi pokonci?«

(Nadaljevanje v prihodnji številki.)

3 milijarde dinarjev sredstev, s katerimi razpolaga okrajni zavod za socialno zavarovanje v Celju

Med družbenimi službami je socialno zavarovanje nedvomno med najpomembnejšimi službami, saj gre do sredstva, ki jih daje družba v upravljanje, v težke milijarde. Temeljne celice socialnega zavarovanja so okrajni zavodi in bi se tokrat seznanili z delom okrajnega zavoda za socialno zavarovanje v Celju. Postavimo direktorja zavoda, tovaršarj Milana Loštrika nekaj vprašanj:

Katero so glavne značilnosti poslovanja zavoda v lanskem letu?

Bistvene značilnosti poslovanja v letu 1958 so v tem, da je število aktivnih zavarovancev znova naraslo, in to za 7,32 odstotka, da je odstotek izostankov z dela zaradi bolezni in nezgod nižji in znaša 4,42, leta 1957 pa 4,62; posebej kaže omeniti, da so se osebni dohodki delavcev in uslužbencev povečali od povprečnih 13.777 dinarjev v letu 1957 na 14.126 dinarjev lani, torej za 11 odstotkov. Zavod plača dalje vsako leto dobre pol milijarde dinarjev več dajatev kot pa zbere sredstev. Lani so bili izdatki za pokojnine in invalidnine prvič večji kot pa izdatki za otroške dodatke. No, ob koncu se moramo reči, da ima lani zavod sila veliko opravila s predbinami uslužbencev, kar je dalo tudi svoj pečat delu zavoda.

Lani so bile volitve samoupravnih organov socialnega zavarovanja. Kako so uspele, koliko članov stejejo in katere organe družbenega upravljanja ste izvolili?

Lani junija smo tretjič volili svoje samoupravne organe. Politične in organizacijske priprave so zelo dobro potekale, saj smo že pri volitvah delegatov dosegli najboljšo volilno udeležbo v republiki, in to 70,8%. Pred volitvami je bilo 216 zborovanih, na katerih so člani skupščine in kandidati razpravljali o zavarovanju o vseh preostalih vprašanih službah socialnega zavarovanja. Tudi na občinskih zborih delegatov smo dosegli najboljšo udeležbo v republiki, in sicer 90,1%. Izvolili smo 74 članov okrajne skupščine in 151 članov skupščine poslovalnice. Podružnice imamo namreč v Šoštanju, ki posluje tudi za zavarovanje v moziški občini, v Zalcu, Rogiški Slatini (za občino Smarje pri Jelsah), v Slovenskih Konjicah in v Laškem, med tem ko sta občini Celje in Sentjur prišli v okrajni zavod. Skupno je bilo torej izvoljenih 225 članov skupščine. Od tega je 101 delavec, 92 je uslužbencev, 31 pa je upokojencev. V skupščinah je 16 mladincev in 23 žena.

Nova skupščina okrajnega zavoda je lani zasedala štirikrat, izvršni odbor pa devetkrat. Poleg tega pa je imela skupščina še stalno komisijo za zaščito zdravja in delovnih pogojev zavarovancev. Ta šteje 12 članov, v njej pa so med drugim še trije varnostni tehnik iz podjetij, dva zdravnika ter medicinska sestra, ki opravlja patronažno službo. Ta komisija je imela šest sej.

Kaj sodite o podružnicah zavoda in kako so se uveljavile?

Ce bi sodili delo podružnic po številu zasedanj skupščine in izvršnega odbora, potem je najboljša podružnica v Laškem, kjer je skupščina dvakrat zasedala, izvršni odbor pa šestkrat. Po taki razporeditvi bi bila na zadnjem mestu podružnica v Konjicah z enim zasedanjem skupščine in z dvema zasedanjima izvršnega odbora. Ta skupščina je ugotovljala zlasti, da se zdravstvena služba premalo ukvarja s preventivno obravnavo. Po tem problemu zdravstvenega zavarovanja in higiensko-tehnične zaščite. Skupščina v Šoštanju je predlagala, naj bi posebej proučili vprašanje višine pogrebnih stroškov za otroke do 14 let, razpravljali pa so med drugim tudi o funkcioniranju pokojniške službe. Skupščina v Zalcu se je podrobneje ukvarjala z naraščanjem stroškov za zdravstvene storitve in o izkoriščanju pravic socialnega zavarovanja, zlasti v zvezi z nego obolenega družinskega člana. V Rogiški Slatini so opozorili, da so delavci premalo zaščiteni pred vremenskim neprilicami, da nobeno podjetje nima organizirane menze itd. Posebej so se opozorili na potrebo po novi rešitvi postaji in rešitvem avtomobilu. Podružnica v Laškem se je podrobneje bavila zlasti s problemi zdravstvene službe. Sklicali so celo izredno sejo, ki so se je udeležili tudi zastopniki podjetij zaradi kritične razmer v zdravstvenem domu v Laškem. Sklenili so, da mora upravni pisemno poročati o razmerah v domu.

Vse podružnice so podrobneje analizirale higiensko-tehnično zaščito v podjetjih ter dale kopolice predlogov za ureditev razmer v zdravstveni službi. Okrajna skupščina je prenesla na podružnico vsa pooblastila, ki jih po zakonu more prenesti, vendar se podružnice niso mogle bolj uveljaviti kot bi se lahko, ker nimajo gmovalne osnove za upravljanje. V podružnicah uveljavila zavarovanje vse pravice iz socialnega zavarovanja. Tu izdajajo tudi odločbe o otroških dodatkih, medtem ko se za invalidske in starostne pokojnine spisi le kompletirajo, nato pa pošljejo okrajnemu zavodu.

Ko smo že pri postopku, dovolite vprašanje, koliko podjetij je zavod pooblastil, da smejo izplačevati tudi hranarine?

Da, to je res vprašanje zase. Zavod si je močno prizadeval, da bi bila zavarovanec čim bolj olajšana pot do hranarine in da bi jo mogel dobiti na blagajni podjetja. Vendar nam ni uspelo, ker je v veliki nezadovoljstvo v podjetjih, ki jim zdravniška pomoč ni nujno potrebna. Vendar z organizacijo zdravstvene službe in sistemom njenega finansiranja nekaj ni v redu. Podatki, ki jih sestavljajo zdravstveni zavodi sami, povedo, da opravili lani 84.834 rednih in honorarnih ur. To bi pomenilo, da niso opravili zdravniški niti rednih ordinacijskih ur. Zaključek je samo eden: redno in honorarno delo v ustanovi in izven nje se prepleta in se niti ne

Kako si je zavod prizadeval, da bi zavarovanci čim hitreje prišli do svojih pravic?

Zavod ima s podružnicami vred 143 rednih in 6 honorarnih uslužbencev. Po sistematizaciji delovnih mest pa bi jih moral imeti 161. Manjka predvsem uslužbencev s fakultetno izobrazbo in uslužbencev s srednjo izobrazbo.

Delo pri naših zavodih je spetritveno in komplicirano, poleg tega pa je tudi tako obsežno, da še vedno ne moremo pravočasno rešiti posameznih primerov zlasti pokojnin in invalidnin. Pri reševanju zahtevkov in izdaji odločb za otroške dodatke, za zdravstveno zavarovanje in vse ostale službe smo lani izdajali odločbe vedno v rokih, ki jih predvideva zakon o splošnem upravnem postopku. Lani smo leto je posebno značilno, ker smo morali opraviti izredno delo pri prevredbi pokojnin po uradni dolžnosti in kasneje na zahtevo. V nekaterih primerih so bili roki prekoračeni kljub temu, da so vsi uslužbenci tega oddelka ter ostali uslužbenci zavoda delali stalno preko rednega delovnega časa.

Nenehno se trudimo, da bi zavarovanci čimomnostneje uveljavljali svoje pravice. Vendar ni to vedno odvisno samo od uslužbencev zavoda, marveč so tudi predpisi tako zakonitani in številni, da ustvarjajo zavarovancem dostikrat čisto nepotrebna pota.

Kakšen je zdravstveni položaj zavarovancev v vašem okraju, kako je urejena zdravstvena služba in na kakšne težave ste naleteli pri tem?

Lani ni bilo zaslediti večjih epidemij. Tudi gripa ni povzročila večjih izostankov z dela. Največ je bilo obolenj zaradi prehlada, dalje revmatičnih obolenj, bolezni kosti in drugih global, poškodb pri delu ter živčnih bolezni. Na splošno lahko rečemo, da je zdravstveni položaj prebivalstva v glavnem ni spremenil.

Problem uveljavljanja zdravstvene službe v ambulantni in zobozdravstveni. Leta 1957 je bilo na območju zavoda 40 zdravstvenih zavodov, lani pa sta začeli delovati še dve novi obratni ambulanti.

V ambulantno poliklinični službi pride v našem okraju na enega stalnega zdravnika okrog 4200 prebivalcev, če štejemo sem še stalne zdravnike bolnišnice pa okrog 2000 prebivalcev na enega zdravnika. Zavarovanci se pritožujejo, da po več ur čakajo na pregled, zdravstvena služba pa ugotavlja, da prihaja k zdravniku se vse preveč takih, ki jim zdravniška pomoč ni nujno potrebna. Vendar z organizacijo zdravstvene službe in sistemom njenega finansiranja nekaj ni v redu. Podatki, ki jih sestavljajo zdravstveni zavodi sami, povedo, da opravili lani 84.834 rednih in honorarnih ur. To bi pomenilo, da niso opravili zdravniški niti rednih ordinacijskih ur. Zaključek je samo eden: redno in honorarno delo v ustanovi in izven nje se prepleta in se niti ne

da zanesljivo ugotoviti, ali je bilo v rednem delovnem času opravljeno ali honorarno delo.

Vprašanje zase je razmerje med številom zavarovanih in nezavarovanih oseb v okraju ter razmerje med stroški, ki jih plačajo zdravstvenim zavodom samoplačniki in zavod za socialno zavarovanje. V vsem okraju je 54,35% zavarovanih oseb, v dohodkih zdravstvenih zavodov pa je socialno zavarovanje udeleženo z 31%. Težko se je znebiti občutka, da plačujejo delavci zdravstveno službo tudi za kmečko prebivalstvo.

Drugi problem pa je v zobozdravstveni službi. V našem okraju je danes 8 zobozdravnikov in 25 dentistov. Na enega terapevta odpade torej 6400 prebivalcev. Poleg tega je še 23 zobotehnikov. V našem okraju pa bi potrebovali vsaj še 18 zobozdravnikov in 42 dentistov ter zobotehnikov, da bi vsaj za silo pokrili sedanje potrebe.

Naj omenim še zdravljenje v bolnišnicah. Lani se je težala doba v bolnišnicah močno podaljšala — od povprečnih deset dni na enega bolnika leta 1957 na trinajst dni v letu 1958. Število oskrbnih dni se je sicer zmanjšalo za 1,91%, kljub temu pa so stroški zdravljenja narasli kar za 29,5%.

Lani smo izdali za ambulantno zdravljenje 192.351.836 dinarjev kar je za 33,5% več kot predlanskim, na enega zavarovanca pa so stroški porastli za 24,06%. Za zobno nega smo izdali lani 79.627.911 dinarjev, kar je za 47,93% več kot predlanskim. Za zdravljenje v bolnišnicah so znašali lani skupni izdatki 452.271.155 dinarjev ali 20,42% več kot leta 1957. Za zdravljenje v naravnih zdraviliščih smo izdali lani skoraj 29 milijonov dinarjev. Pri tem kaže posebej omeniti, da se razmerje med delavci in uslužbenci nenehno spreminja v korist delavcev. Tako je bilo lani razmerje med zaposlenimi delavci in uslužbenci 4:1, razmerje med delavci in uslužbenci, ki so bili napoteni v zdravilišča, pa je bilo lani 3:1 medtem ko je bilo v letih 1953. in 1954. leta 1:1.

Obštetneje so lani narasli izdatki za zdravlila in zdravilna sredstva ter smo izdali lani 130 milijonov dinarjev. Povprečna cena zdravil na en recept je znašala predlanskim 203 dinarje lani pa 255 dinarjev. Na sto predpisanih lani 425 receptov na sto zavarovanih oseb pa 1012. Analiza predpisanih specialitet, ki presegajo vrednost 700 dinarjev, je pokazala, da predpisujejo zdravniki dvakrat več specialitet uslužbencem kot delavcem.

Naš zavod je izdal lani za ambulantno in bolnišnično zdravljenje skupaj 645.122.991 dinarjev, kar je skoraj za tretjino več kot predlanskim, čeprav število pregledov ni bistveno poraslo, število napotenih bolnikov v bolnišnice pa je celo padlo. K temu je treba dodati še to, da je zavod prispeval okrog 25 milijonov dinarjev za opremo zdravstvenih domov, v čemer pa niso upoštevanе dotacije za manjše opreme ambulant in manjše investicije.

Kaj je zavod storil lani za zdravstveno preventivo?

Zavod ima že štiri leta poseben sklad za preventivno zdravstveno varstvo. Največja težava je v tem, ker v okraju nimamo analiz o zdravstvenem stanju prebivalstva in zato seveda tudi ni določenega načrta, kaj je najnujnejše in kako bi se te stvari lotili. Poleg tega pa je tudi organizacija zdravstvene službe tako postavljena, da ne spodbuja osebja za preventivno delo. Po našem mnenju se ta denar in tisti, ki ga dajejo zdravstveni službi občinski ljudski odbori, toliko časa ne more učinkovito uporabljati, dokler pojem preventivne zdravstvene zščite ne bo sestavni del celotne zdravstvene problematike okraja in občine. Zato bi bilo treba čimprej osnovati enoten sklad za preventivno zdravstveno varstvo prebivalstva.

Kljub temu pa je zavod precej storil tudi na tem področju: 3745 zavarovancev je bilo zdravniško pregledanih pred nastopom na delo, sistematično je bilo pregledanih 1148 vajencev in mladih delavcev, 6067 zavarovancev je bilo izredno zdravniško pregledanih, 4132 otrokom in mladincem je bilo pregledano zobovje, 110.000 prebivalcev je bilo fluorografično pregledanih. Poleg tega so bila tri podjetja sistematično komisijami pregledana. Skupno smo posilili lani 270 zavarovancev, otrok in vajencev na preventivno okrevanje. Zavod je tudi denarno podprl akcije podjetij in občin, ki so prav tako organizirale okrevanje zavarovancev in otrok. Lani smo priredili en teden mesecni in en dvomesečni tečaj o HTZ za vodilno osebje podjetij, predsednike HTZ komisij in varnostne tehnike. Tečajja sta bila organizirana za vsa podjetja, ki zaposlujejo več kot 30 ljudi. Zavod je priredil še poseben teden varnosti, ki je bil velika manifestacija higiensko-tehnične zaščite. Vse to prifa o velikem delu, ki ga je opravil zavod na področju preventivne zdravstvene zaščite. V te namene je izdal lani okrog 35 milijonov dinarjev.

Bi mogli povedati, kaj je zavod storil na področju invalidske zaščite?

Predvsem moram naglasiti, da se je zavod proti koncu leta posebej zavezal za invalide. Posebni strokovni uslužbencem se je zanimal za invalida, mu pomagal pripraviti dokumente, stopil je v stik z gospodarsko organizacijo, kjer je bil zaposlen, da bi našel njemu primerno zaposlitev ter o vsem obveščal invalidsko pokojniško komisijo. Tako je le-ta mogla najprimerneje oceniti invalida ter mu pomagati ne le do profesionalne, marveč tudi do osebne rehabilitacije. Tako so lani obdelali 31 zavarovancev.

Invalidska pokojniška komisija je ocenila lani 1200 zavarovancev. Med njimi je bilo 251 delovnih invalidov, 949 pa bolezenskih. Okrajni zavod je soustanovitelj zavoda za rehabilitacijo invalidov, ki skrbi z našim zavodom vred za zaposlitev in profesionalno rehabilitacijo. Lani je izposloval zaposlitev na drugem delovnem mestu za 94 invalidov, 39 invalidov pa je ostalo zaposlenih na prejšnjem delovnem mestu pod posebnimi pogoji.

Večji del gospodarskih organizacij je pravilno razumel svojo vlogo pri profesionalni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. V ta namen smo obiskali 45 večjih podjetij ter prirejali predavanja. Moramo pa ugotoviti, da nekatera podjetja ne kažejo posebne zanimanja za ta vprašanja in se izgovarjajo na vse mogoče načine.

Priznati moram, da je trajanje postopka v zvezi s priznavanjem pravic zavarovancev in invalidskega zavarovanja trajalo pri nas precej dolgo — povprečno 3 mesece. Vzrok za to je v pomanjkljivi organizaciji dela, ker so strokovni uslužbenci opravljali posle, ki bi jih lahko opravili tudi pisarniški uslužbenci.

Kolikšno delo je opravil zavod lani v zvezi s pokojniškim zavarovanjem?

Ob koncu lanskega leta je bilo v našem okraju 4677 osebnih upokojencev in 326 družinskih. Lani je bilo vloženih 677 predlogov za osebno in družinsko pokojnino, za invalidske pa 693. Neresenih je ostalo še 209 zahtevkov. Povprečno resuljeno pokojniški zahtevki štiri mesece.

Ko je izšel novi zakon, se je znašla pokojniška služba v težkem položaju, ker so izšli predpisi in navodila k posameznim določbam zakona tudi šest mesecev po uveljavitvi zakona. Zato nismo mogli izdati končnih odločb in smo v 71% primerih morali izstaviti sklep o priznanju akontacije. Posebne težave pa povzročajo še to, da so osebni dohodki delavcev v gospodarskih organizacijah med letom pravzaprav le akontacije in je moč končno določiti pokojniško osnovo šele po potrditvi zaključnega računa podjetja, ker se v pokojniško osnovo računajo tudi premije in izplačila osebnih dohodkov nad plačami po tarinam pravilniku.

Lani je bilo treba prevesti 8233 primerov po uradni dolžnosti. To delo smo opravili dobrih osem mesecev pred zakonitim rokom. Zahtevkov za prevedbo je bilo vloženih lani 3484, rešenih za 2988, od neresenih je bila velika večina rešenih v januarju in februarju lani.

Vse to je zahtevalo veliko truda zavodovih uslužbencev in po pritožbah sodeč, je bilo delo tudi strokovno dobro opravljeno. Poleg tega med dolgočasne dajatve, nam povsem še nekaj besed o tem. Lani smo izplačali dobrih 927 milijonov dinarjev otroških dodatkov. Prejemalo jih je 16.177 upravičencev za 29.877 otrok. Lani so vloženih zavarovancev 2129 novih zahtevkov, 5748 pa je bilo takih, s katerimi so zahtevali spremembo pravic do dodatka. Vsi ti spisi so bili rešeni do konca februarja. Povprečno smo reševali spis štirinajst dni.

Ob koncu še vprašanje o finančnem poslovanju. Ali je zavod zaključil lansko leto s presežkom ali z izgubo?

Skupni dohodki zavoda so znašali lani 2.903.017.091 dinarjev. V skladu za zdravstveno zavarovanje je bilo lani 1.246.047.790 dinarjev, izdatkov pa za 88.783.416 dinarjev več kot dohodkov. Za dolgoročne dajatve, to je za izdatke invalidnim in pokojnin ter otroške dodatke smo zbrali lani 1.689.755.416 dinarjev, izdatki pa so bili za 579.292.725 dinarjev večji kot dohodki. Potemtakem znaša celoten primanjkljaj čez 600 milijonov dinarjev. Primanjkljaj v skladu zdravstvenega zavarovanja bo pokrit iz rezervnega sklada, medtem ko je sklad dolgoročnih dajatev republiški in se za to vsoto povečuje primanjkljaj republiškega sklada.

Celjski zavod za socialno zavarovanje in njegovi samoupravni organi so opravili v lanskem letu veliko delo. Pričakujejo pa zlasti večjo pomoč sindikalnih in drugih družbenih organizacij, posebej Socialistične zveze, da bi bila tako velika sredstva, ki jih daje družba za socialno zavarovanje, čimkoristneje uporabljena.

TOVARNA MLECNEGA PRAHU

MURSKA SOBOTA

N U D I CENJENIM ODJEMALCEM PO UGODNI CENI SVOJE PRVOVRSTNE KVALITETNE IZDELKE, K A K O R MLEKO V PRAHU, ČAJNO MASLO, TER VEČ VRST SIROV IN TOPLJENI SIR

»ZLATOROG«

MARIBOR

Tudi Vi lahko prejmete lepo zapeljivo uro v zameno za zlatnik ali bogato kolekcijo »ZLATOROG« proizvodov v zameno za srebrnik, ki ga najdete v »RIO« prašku. Najden zlatnik ali srebrnik pošljite na naslov:

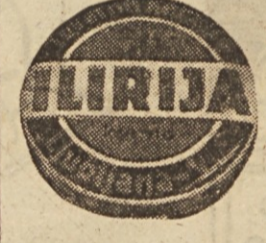
SINDIKALNE PODRUŽNICE, DELAVSKI SVETI IN UPRAVNI ODBORI ORGANIZIRAJTE PRALNICO V VAŠEM KOLEKTIVU!

HILMO

INDUSTRIJSKE SERVISNE PRALNICE VELIKA POMOČ ZAPOSLENI ŽENI — GOSPODINJI

CE ZELITE KVALITETNO BLAGO, POTEM SE BOSTE TUDI VI ODLOČILI ZA

ILIRIJA KREMO ZA ČEVLJE

Dokaz kvalitete je znak ZIK, katerega dovoljuje Zavod za ispitivanje kvalitete robe, ZAGREB, samo najkvalitetnejšim proizvodom.

Upravni odbor

TRŽIŠKE TOVARNE KOS IN SRPOV TRZIC

razpisuje delovno mesto za

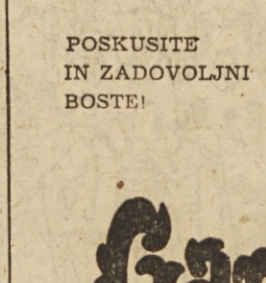
TEHNIČNEGA VODJO PODJETJA

Pogoji: strojni inženir z nekaj prakse ali strojni tehnik z več let prakse v tej stroki.

Nastop službe takoj, plača po tarifnem pravilniku, ostalo po dogovoru.

Podatke o doseganju službovanju s kratkim življenjepisom sprejema tajništvo podjetja.

POSKUSITE IN ZADOVOLJNI BOSTE!

SVETLO 16% PIVO

TOVARNA ALKOHOLNIH IZDELKOV IN SADNIH SOKOV

GAMBRINUS MARIBOR

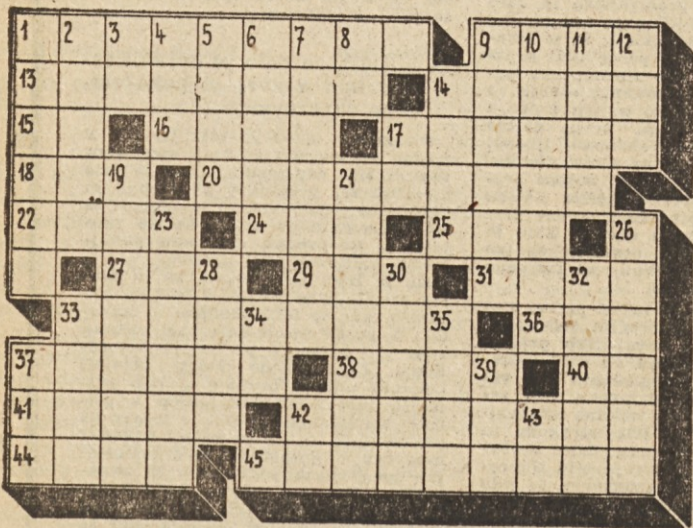
VAM NUDI SE VSE VRSTE LIKERJEV IN SADNIH SOKOV, ZNANIH PO SVOJI KVALITETI IN ODLIČNEM OKUSU!

KOMPLETNE PRALNICE PROJEKTIRA, IZDELUJE IN MONTIRA

HIDROMONTAŽA

MARIBOR — GOSPOSVETSKA CESTA 86, TEL. 40-31

Za razvedrilo in kratek čas

ki ob morju, ki v njih dobivajo morsko sol, 38. malik, 40. račji glas, 41. omotano, 42. stokrat pomnožen, 44. velike morske ribe, 45. s sekiro koničasto obdelati.

NAVPIČNO: 1. veriga ljudi, zastražena meja, 2. počez, 3. ploskovna mera, 4. oblika vode, 5. neobčutiljiv za bolezen, 6. nasilnik, trinog, 7. listki z napisom, nalepke, 8. osebni zamek, 9. bodeče grmičevje, 10. naše znano obmorsko letoviško mesto, 11. del bencinskega motorja (množina), 12. naplčilo, 14. vrata v plotu (množina) 17. pritrilnica, 19. redim, gojlim, 21. zakuriti, 23. nalahno deževati, 26. etnična skupina, ki živi v vsem Balkanu in je prišla v Evropo v 15. in 16. stoletju iz Prednje Indije, 28. gradbeno vezivo, 30. veliko rešeto za čiščenje žita, 32. trepet, 33. nasprotno od starega, 34. izraz pri igri, 35. glasbena znamenja, 37. telegrafski klic na pomoč, 39. zdravilo, 42. začetnici slovenskega skladatelja (1914 — Fojana pri Gorici), 43. kemični simbol prvine, ki sta jo odkrila zakonca Curie.

REŠITEV KRIZANKE 2.
Vodoravno: 1. starka, 6. udarec, 11. or, 12. toplomer, 15. ti, 16. dan, 18. snež, 19. rez, 20. likar, 22. ogon, 23. pora, 24. nos, 25. V(ladimir) B(akarič), 26. top, 27. krop, 29. park, 31. lopa, 34. ras, 35. Venera, 37. ton, 38. ol, 39. cariniki, 41. ta, 42. gonilo, 43. molčim.

OREHI

Kje kdo stanuje?

V neki hiši stanujejo štiri družine, od katerih vsaka ima v najemu po eno nadstropje. To so Belčevi, Ribičevi, Petričevi in Prosenovi.

Kadar gredo po stopnicah v svoji stanovanji Ribičevi ali Petričevi, prehajajo več stopnic kot Prosenovi.

Ribičevi stanujejo med Belčevimi in Petričevimi, med Ribičevimi in Prosenovimi pa stanujejo Petričevi.

Iz teh podatkov ugotovite, v katerem nadstropju te štiri družinske hiše stanuje katera od družin!

Če bi bil na Luni

Soseda Julka je precej zgovorne narave in vsakogar od poznanih, ki ga sreča na ulici, zaustavi za »kratek pominek.

Včeraj je ustavila poštarja, ki se mu je sicer mudilo, pa jo je vendarle moral poslušati dobre pol ure. Končno je poštarju pošlo potrpljenje in ji je dejal:

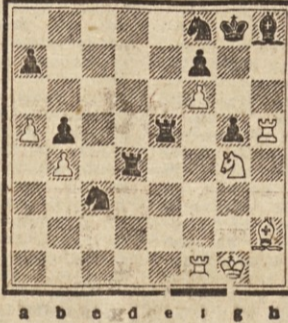
»Eh, ko bi bil sedajle na Luni! Sicer bi veseno moral stati pri vas pol ure, toda vsaj poslušati mi ne bi, bilo treba, kaj govorite!«

Ali veste, kaj je mislil poštar s tem in ali bi bilo res tako?

Kombinirajmo

STEV. a

Bronstein

Keres

Beli na potezi dobi.
BELI: Kg1, Tf1, Th3, Lh2, Sg4, Pa5, b4, f3 (3)
CRNI: Kf8, Td4, Te5, Lh8, Sc3, Sf8, Pa7, b5, f7, g5 (10)

Kupon 3

REŠITEV OREHOV: Kje kdo stanuje? — Družinska stanovanja so na Luni. Sicer bi veseno moral stati pri vas pol ure, toda vsaj poslušati mi ne bi, bilo treba, kaj govorite!

Podobno zanimivo primerjavo bi tudi dobili, ko bi raztegnili v en sam dolg trak vse blago, kar so ga doslej izdelali v velikem Tekstilnem kombinatu bombažnih tkanin v Štipu: ta mogočni »trak« bi segal od Jugoslavije pa vse do Avstralije!

Križanka 3

VODORAVNO: 1. kakovost, vrednost, 9. blago, 13. napolniti z vsem potrebnim, 14. orodje, ki ga rabimo pri peki kruha, 15. enaka soglasnika, 16. vrata, 17. razprava, pretres, obravnava, 18. starejši član družine, 20.

ovlažiti, tudi natvesti komu kaj, 22. odtonek rjave barve, 24. pripadnik nomadskega ljudstva, ki živi na skrajnem severu Sovjetske zveze, 25. okrajšano moško ime, 27. velika tropska kača, 29. gosta tekočina ostrega vonja, ki z njo namažejo lesene predmete proti trohno, 31. pogani, 33. nenoden, nepripraven, 36. mesto v Grčiji na Peloponezu, 37. jar-

RAZPIS ZA USLUŽBENCA

— Tegale bomo sprejeli, z njim se da delati!

STROKOVNJAKI MED SEBOJ

— Meni je dobro obrodilo, ker sem uporabil agrotehniko...
— Tudi meni, jaz sem uporabil hidrotehniko!

RAZGOVOR V VODSTVU PODJETJA

— To se je pripetilo med vašo odsotnostjo...

ZA VEČJO STORILNOST

— Odkar me plačujejo na uro, sem začel uporabljati drug čopel!

NAŠA NAGRADNA UGANKA

Našim bralcem smo tokrat pripravili slikovno uganko, ki jo bo moč reševati prav vsem: na sliki je del nove ceste, videti je tudi reko in pa grad, ki stoji na otoku. Povejte:

● kako se imenuje ta kraj ter kdaj in zakaj smo ga čisto omenjali?

Mimo tega pa vas še prosimo, da nam odgovorite tudi na naslednji vprašanji (pri čemer seveda ne gre za pravilen odgovor, marveč le za vaše mnenje):

● kateri sestavki so vam v današnji in v prejšnji številki najbolj všeč in

● kaj bi po vašem mnenju še morali uvrstiti v naš list?

Pri zbiranju bomo upoštevali le tiste, ki nam bodo poslali odgovore na vsa vprašanja. Izbrani reševalci, ki bo na prvega od odgovorov pravilno odgovorili, bo prejel 5000 dinarjev nagrade. Rešitve nam pošljite na naslov uredništva, Ljubljana, Cufarjeva

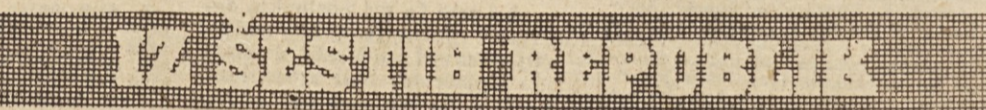
št. 3, najpozneje do četrtega, 12. marca. Na ovitku ne pozabite označiti: Nagradna uganka!

Na našo zadnjo uganko smo dobili odgovore predvsem iz Maribora in njegove okolice in nekateri reševalci so zlasti na tretje vprašanje odgovorili zelo temeljito. Na sliki je bilo videti posvetovanje o delitvi dohodka gospodarskih organizacij in o nagrajevanju, ki je bilo 25. februarja popoldne v mariborski Unionski dvorani. Predaval je član tajništva RSS tov. Roman Albreht Osnovni zaključek: dosledno uveljavljanje nagrajevanja p. učinku.

Nagrado 5000 dinarjev je žreb naklonil

MARICI RUMPF

iz T. T. tehnične sekcije — Maribor
Nagrado ji bomo poslali po pošti.

150 KILOMETROV DOLGA KAČA NA KOLESIH

Ne gre za »debelo« posebnost iz živalskega sveta: s takšno slikovito primerjavo je moč ponazoriti število osebnih avtomobilov, kolikor jih imamo sedaj v Jugoslaviji.

Po podatkih, zbranih letos februarja, je sedaj v naši državi registriranih nad 30.000 osebnih avtomobilov. Leta 1938 jih je bilo v vsej Jugoslaviji registriranih 13.560, med vojno pa jih je bilo toliko umečenih, da jih je bilo 1946. leta komaj nekaj več kot 6000.

Lani so v naših tovarnah izdelali nad 3500 osebnih avtomobilov, proizvodnja pa se bo zelo povečala: po načrtu jih bodo samo v tovarni »Crvena zastava« izdelovali po 27.000 na leto.

Podobno zanimivo primerjavo bi tudi dobili, ko bi raztegnili v en sam dolg trak vse blago, kar so ga doslej izdelali v velikem Tekstilnem kombinatu bombažnih tkanin v Štipu: ta mogočni »trak« bi segal od Jugoslavije pa vse do Avstralije!

Tekstilni kombinat v Štipu ni le eden od velikih novih industrijskih, marveč je tudi ena največjih in najmoderneje opremljenih tovarn ter vrste v vsej Srednji Evropi. Kombinatu je tako velik, da je vsak od njegovih obratov dejansko majhna, samostojna tovarna, ki je vključena v skupni proizvodni proces izdelave tekstilnega blaga.

2.000 LET STARA POGODBA

V srednjem Velebitu stoji sredi gozdnatega predela Begovače velika kamnita plošča, na kateri so vklesane besede latinskega napisu; strokovnjaki menijo, da je napis na tej plošči star približno — 2000 let!

Ta stara kamnita plošča je pravzaprav »dokument«, saj je na njej vklesano besedilo pogodbe, ki sta jo pred tolikimi stoletji sklenili med seboj nomadski plemeni Ortoplincev in Parentincev o izkoriščanju vode v Begovači. Po tej pogodbi je bilo Ortoplincev — plemenu, ki je živelo v Primorju — dovoljeno, da so hodili po vodo v Begovačo. Njihove črede pa so med pašo smele zašiti le 500 korakov globoko na ozemlje Parentincev.

PRODAJALNA POŠTENJAKOV

V Cerovi blizu Pirota imajo prodajalno, ki sodi prav gotovo med edinstvene ter vrste v državi: v njej ni namreč nič enega uslužbenca.

V tej prodajalni je moč kupiti vse, kar ljudje potrebujejo, od cigaret in vžgalic pa do živil in podobnega. Nad vaskim kosom blaga, ki je razpostavljeno po policah, je napisana cena in kupci, ki pridejo, si sami izberejo kar želijo in pustijo blagajni ustrezen znesek denarja.

V kmetijski zadrugi, ki je to samopostrežno prodajalno odprla, vedo povedati, da dosti ni bilo še nikoli primanjkljaja za blago, ki so ga kupci izbrali. Nasprotno — večjih se celo zgodi, da je izkupička več, kot pa bi ga moralo biti, ker ni bilo dovolj drobiža. Domačini imenujejo to trgovino — »prodajalna poštenjakov«.

IME VASI PO — MEDVEDKI

Blizu Jošaničke Banje v Srbiji leži vasica, ki ne bi bilo na njej nič posebnega, ko ne bi imela res čudno ime: Medvedkarji. Stara zgodba pripoveduje, kako je vasica to ime dobila.

V tej vasi sta pred več leti živela dva brata. Nekega dne sta se skupaj odpravila v gozd po drva in pri tem ju je ujela noč. Tako nista opazila velike medvedke, ki ju je iznenada napadla. Starejši brat Obrad, ki se ga je zverina prva lotila, se je spustil v beg okoli debele buke, medvedka pa na vsa sapa za njim. Žival, ki bežečega ni mogla ujeti, se je že po nekaj »skrogih« naveličala darke in se je vzbela ob debelu ter debelo buke objela, misleč, da bo človeka tako kar zgrabila s šapami. Obrad pa se je v tistem hipu znašel: medvedko je z obema rokama prijel za šapi in jo trdno držal. V tem nenavadnem položaju pa je potem moral vstrajati vsa noč, kajti mlajši brat, ki je medtem odhitel domov po puško, se ponoči ni upal vrniti v gozd.

Ko je rano jutrajz mlajši brat Sreten je prišel s puško, je Obrad že skoraj omagal; žival je zadrževal z zadnjimi močmi. Mlajšega brata je naprosil, naj zverino prime namesto njega, češ da bi jo rad sam ustrelil, ker mu je prizadejala toliko napora. Ko pa je nič hudega sluteči Sreten prijel medvedko za šape, je Obrad pobral puško in odšel, ne da bi se oziral na bratovo vpitje. Vrnil se je šele pozno popoldan in je medvedko res ubil.

Vaščani so se še dolgo smejali obema bratoma, ki sta drug drugemu takšno zgodbo, vasice pa se je prijel današnji naziv — Medvedkarji.

